

**UNIVERSITATEA PEDAGOGICĂ DE STAT “ION CREANGĂ”
FACULTATEA ISTORIE ȘI ETNOSEDAGOGIE
SOCIETATEA INDEPENDENTĂ DE EDUCAȚIE ȘI DREPTURILE
OMULUI**

VALENTINA URSU

**DIDACTICA
EDUCAȚIEI CIVICE**

SUPORT DE CURS

Chișinău 2005

CZU 37.035 (075.8)
U 85

Aprobat la ședința Senatului Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din 30 martie 2005.

Autor - Valentina URSU, doctor în științe istorice, conferențiar universitar

Recenzenți:

Nicolae Chicuș, doctor în științe istorice, conferențiar universitar, Decanul Facultății Istorie și Etnopedagogie

Valentina Mireniuc, doctor în științe istorice, conferențiar universitar

Iosif Moldovanu, consultant UNICEF - Moldova

Procesare computerizată:
Octavian Ursu
Svetlana Matei

Copertă:
Oleg Culea

Deserierea CIP a Camerei Naționale a Cărții
Ursu, Valentina

Didactica educației civice. Suport de curs. Valentina Ursu./
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”. Facultatea Istorie și Etnopedagogie. Societatea
Independență de Educație și Drepturile Omului – Ch.:Tip. Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”, -
156 pag.

Bibliogr. la sfârș. temelor.
ISBN 9975-921-83-3
100 ex.

37.035 (075.8)
U 85

© Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, 2005
© SIEDO, 2005
© Valentina Ursu, 2005

ISBN 9975-921-83-3

CUPRINS

PREZENTARE.....pag. 4

PLANUL TEMATIC AL CURSULUI.....pag. 6

CONTINUTUL TEMELOR

CAPITOLUL I

Tema 1. EDUCAȚIA CIVICĂ: CONCEPTE ȘI DEFINIȚII..... pag. 7
Tema 2. SOCIALIZAREA. EDUCAȚIA CIVICĂ ÎN ȘCOALĂ.....pag.12

CAPITOLUL II

Tema 3. OBIECTIVELE EDUCAȚIEI CIVICE..... pag. 16
Tema 4. COMPOUNTELE EDUCAȚIEI CIVICE..... pag. 20
Tema 5. CURRICULUM-UL ȘI MANUALUL PENTRU
EDUCAȚIA CIVICĂ..... pag. 25
Tema 6. METODOLOGIA EDUCAȚIEI CIVICE pag. 29
Tema 7. EVALUAREA LA CURSUL “EDUCAȚIE CIVICĂ”
ȘI “NOI ȘI LEGEA” pag. 40
Tema 8. PROIECTAREA LECȚIEI LA DISCIPLINELE
“EDUCAȚIE CIVICĂ” ȘI “NOI ȘI LEGEA” pag. 46

ACTE INTERNAȚIONALE ȘI NAȚIONALE

DECLARAȚIA UNIVERSALĂ A DREPTURILOR OMULUI pag. 49
CONVENTIJA ONU PRIVIND DREPTURILE COPILULUI pag. 54
CONSTITUȚIA REPUBLICII MOLDOVA (Extrase) pag. 72
LEGEA REPUBLICII MOLDOVA PRIVIND DREPTURILE
COPILULUI (Extrase) pag. 79
CURRICULUM DE EDUCAȚIE CIVICĂ pentru clasele V-IX pag. 86
NOI ȘI LEGEA. EDUCAȚIE REFERITOARE LA LEGE.
CURRICULUM pentru clasele X-XII pag. 110

GLOSAR pag. 131
ANEXE pag. 133

PREZENTARE

Cursul „Didactica Educației civice” este propus studenților Facultății Istorie și Etnopedagogie prin decizia Consiliului Facultății din 22 februarie 2001. El se predă în volum de 30 de ore (2 ore săptămânal) la toate specialitățile. Disciplina a fost recomandată de către Ministerul Educației al Republicii Moldova și Societatea Independentă de Educație și Drepturile Omului (SIEDO).

Cursul are ca scop pregătirea studenților – viitori profesori pentru predarea noilor discipline incluse la ciclul gimnazial și liceal – „Educația civică” și „Noi și Legea”.

Obiectivele cursului sunt:

- să definească cadrul conceptual, să sprijine reflecția asupra terminologiei și cercetării teoretice a conceptului de educație civică;
- să vină în ajutor studenților, furnizându-le mijloacele necesare: concepte, metode, referințe politice și juridice, exemple, studii de caz, materiale pentru instruire;
- să identifice aptitudinile de bază necesare pentru exercitarea democrației în societatea contemporană;
- să identifice și să mediatizeze exemple de practici în predarea cursurilor „Educația civică” și „Noi și Legea”;
- să promoveze conceptul și experiența în ceea ce privește educația civică într-o societate democratică.

Cursul urmărește **formarea competențelor de bază** pentru educația civică:

Cunoștințe: idealurile democratice, societatea și organizațiile internaționale, structura și funcțiile instituțiilor și responsabilitățile pentru participanți pe plan local, național, mondial;

Aptitudini: cooperarea, controlul și soluționarea conflictelor, participarea, gândirea creativă, gândirea critică, reflectia, dialogul, capacitatea de opțiune, reflecția asupra propriilor acțiuni și evaluarea efectelor lor asupra altora, asumarea responsabilităților pentru propria dezvoltare și dezvoltarea viitorilor elevi, deprinderi de lucru în echipe și proiecte;

Atitudini: răspunderea personală pentru contribuția proprie în însușirea cursului și pregătirea pentru viitoarea activitate pedagogică, spirit responsabil, înțelegerea și acceptarea răspunderii pentru ceea ce știe, respect pentru sine și pentru alții.

La sfârșitul cursului **studentul va putea:**

- să pună în discuție și să vorbească despre problemele incluse în curriculum-ul școlar;
- să utilizeze diverse metode și procedee în cadrul activităților de educație civică;
- să poată utiliza la lecțiile de „Educație civică” și „Noi și Legea” o gamă variată de metode de evaluare;
- să aibă capacitatea de a integra propriile sale priorități într-un cadru comun de probleme și valori, precum și de a acționa pe baza deciziilor adoptate;
- să posede capacitatea de a-și recunoaște greșelile în fața unui grup și de a învăța din ele;
- să fie încrezut că lucrurile se pot îndrepta spre mai bine și că fiecare persoană este importantă.

La elaborarea suportului de curs a fost studiată experiența SIEDO, a Consiliului Europei, UNESCO, au fost cercetate unele programe educaționale în acest domeniu

elaborate în Bulgaria, Bosnia–Herțegovina, Cehia, Elveția, Germania, Irlanda, Marea Britanie, Norvegia, România, Rusia, Spania, SUA, Suedia. Concomitent, a fost examinată experiența cadrelor didactice ce activează în domeniul educației pentru cetățenie democratică în instituțiile de învățământ preuniversitar din mai multe raioane ale Republicii Moldova.

Suntem recunoșcători colaboratorilor SIEDO: Silvia Romanciuc, Tatiana Racu, Vasile Rotaru, Anatol Beleac, care ne-au permis să acumulăm experiență în domeniul educației pentru o cetățenie democratică, încadrându-ne în proiectele, mesele rotunde, seminarele, cursurile de formare, desfășurate la inițiativa și cu concursul nemijlocit al SIEDO.

Sincere și calde mulțumiri D-lui Decan Nicolae Chicuș, D-nei Valentina Mireniuc, precum și colegilor de catedră Gioni Nastas și Veronica Melinte pentru susținere și sugestiile utile, care au contribuit la îmbogățirea conținutului și perfecționarea calității publicației.

Aducem cele mai sincere cuvinte de recunoștință D-lui Iosif Moldovanu, consultant UNICEF-Moldova, pentru sprijin, încurajare și ajutor dezinteresat oferit în repetate rânduri în scopul cunoașterii celor mai avansate metode și tehnici de muncă cu tinerii și utilizarea lor în activitatea educațională.

Pe parcursul elaborării studiului am beneficiat de sprijinul colaboratorilor Ministerului Educației, Tineretului și Sportului al Republicii Moldova Eugenia Parlicov, Nadejda Velișco și Galina Gavrilă, precum și de informațiile și sugestiile experților Consiliului Europei Cezar Bârzea, Milan Pol, Conor Harrison, Peter Krapf și Rolf Gollob, cărora le aducem mulțumiri și pe această cale.

PLANUL TEMATIC AL CURSULUI

Nr. d/o	Tematica prelegerilor și a lecțiilor practice	Curs teoretic	Curs practic
	Capitolul I 1. Educația civică: concepte și definiții. 2. Socializarea. Educația civică în școală.	2 2	
	Capitolul II 3. Obiectivele educației civice. 4. Componentele educației civice. 5. Curriculum-ul și manualul pentru „Educația civică” și „Noi și legea”. 6. Metodologia educației civice. 7. Evaluarea la cursul „Educație civică” și „Noi și legea”. 8. Proiectarea didactică la disciplinele „Educația civică” și „Noi și legea”.	2 2 2 2 2 2 2	2 8 2 2
	În total	14 ore	16 ore

CONTINUTUL TEMELOR

CAPITOLUL I **Tema 1**

EDUCATIA CIVICĂ: CONCEPTE ȘI DEFINIȚII

Volum: 1 prelegere

Obiective:

În urma studierii temei studentii vor reusi:

- să cunoască evoluția ideii educației civice din antichitate până în zilele noastre;
- să înțeleagă semnificația conceptelor fundamentale ale temei;
- să conștientizeze importanța educației civice în societatea contemporană.

Timpul alocat: 80 min.

Pregătirea pentru lecție:

- pregătirea sălii pentru lucrul în grupe;
- foi de hârtie, carioca.

Metode și procedee:

Prelegerea, expunerea, explicația, discuția, lucrul în grup.

Reper teoretic

Subiectele:

1. Apariția primelor concepții privind educația civică în epoca antică.
2. Evoluția gândirii civice în perioada medievală și modernă. Concepțiile privind educația civică în spațiul românesc.
3. Definiții contemporane ale educației civice.

1. Ideea educației civice a apărut atunci când adulții au simțit nevoie să transmită urmașilor săi experiența dobândită cu scopul de a-i forma pentru viață ca buni cetățeni.

Dacă am poposî în legendă, am putea spune că istoria educației civice în aria geografică europeană începe cu **Orfeu**, eroul care a fost un educator original, izbutind prin farmecul cântecelor sale să înduioșeze inimile oamenilor.

Scopul educativ al primelor școli a fost acela de a **pregăti copiii ca să devină buni cetățeni** pentru conducerea statului și buni militari pentru apărarea lui. Morala se realizează în acele vremuri cu ajutorul lecturilor din operele scriitorilor.

În centrul educației la greci se află ideea perfecțiunii ființei umane – idee exprimată de **Homer** prin cuvintele eroului legendar Hector: “să fiu totodată primul între ai mei și înaintea tuturor să mă disting”, “să fiu meșter la vorbă și vrednic la fapte”. Aceasta însemna asigurarea dezvoltării armonioase a individului – euritmia – adică o dezvoltare fizică, intelectuală și morală.

Dezvoltarea moral-civică avea ca scop formarea unor trăsături de caracter ca: stăpânirea de sine, cumpătarea, respectul pentru dreptate și lege și venerarea divinității. Disciplinele care-l pregăteau pe Tânăr pentru viața socială erau: gimnastică, muzica, literatura, retorica și filosofia. Educația se realiza în familie și în școală. În familie copiii primeau educație morală, învățând cântece, poezii, reguli morale care urmăreau formarea unor deprinderi de comportare. **Școala** urmărea formarea bunelor maniere și a unor trăsături de caracter ca: stăpânirea de sine (necesară în viața politică) și virtutea ca o culme a perfecțiunii morale. Se studia muzica, se memorau și se declamau poezii, se exerca în arta de a ține discursuri și de a face expuneri pe anumite teme, se studiau filosofia și politica. Abia la douăzeci de ani tinerii erau considerați cetățeni și primeau drepturi politice.

Socrate arată că principala datorie a omului este de a se cunoaște pe sine - afirmație care a constituit izvorul viitoarelor cercetări de psihologie. Pe plan etic Socrate susținea teza că viața umană are ca obiect virtutea, "singura care aduce omului fericirea". A fi virtuos, în concepția sa, înseamnă a subordona corpul, sufletul și simțurile rațiunii. Virtutea se învață și este cea mai de seamă învățătură; fără ea oamenii, învățând matematica devin niște tehnicieni fără suflet, sau, învățând dialectica devin politicieni fără scrupule. Ca să faci binele trebuie să știi ce e binele; ca să fii drept, modest, curajos, trebuie să știi ce sunt dreptatea, modestia și curajul. Oamenii greșesc numai când nu cunosc adevărul, deci din ignoranță, spunea el. Predarea matematicii predispunea la o gândire abstractă, geometria era necesară în construcții, astronomia obliga spiritul să cugete la ideile înalte și să înțeleagă mișcarea plină de armonie din univers; se predau dansul și muzica, iar la 30 de ani se studia filosofia. De la 35 la 50 ani cetățenii primeau unele sarcini în stat, dar numai după 50 de ani erau sociotți pregătiți.

Pentru **Aristotel** educația morală, educația pentru virtute, însemna pregătirea omului pentru o conduită rațională. Educația civică însemna la Aristotel pregătirea Tânărului pentru a fi un om cu judecată, a gândi înainte de a acționa, a lucra cu prudență, a fi înțelept. Prin educație omul ajunge la practicarea virtuții, fără de care nu s-ar putea deosebi de celelalte ființe. "În educație esențialul este să se formeze bune deprinderi prin exerciții, deoarece este evident că trebuie să facă educația mai întâi cu privire la corp, decât cu privire la inteligență".

Statul roman a dat lumii ca model de cetățean pe acel "adevărat bărbat roman". Viața acestui popor s-a desfășurat pe disciplină și ordine strictă; în acest fel statul roman și-a asigurat dominația militară. Se urmărea formarea Tânărului în spiritul respectului față de legi, al supunerii față de ordinea existentă și față de îndatoriri. Romanii urmău să dea dovadă de: bărbătie, energie, spirit de justiție, seriozitate. Primele școli se numeau "Iudi", de la joc, distracție. **Scopul educației romane** era acela de a forma din fiecare Tânăr un cetățean capabil să vorbească bine în adunări publice, să participe la conducerea statului și, în caz de război, să fie bun militar.

Lui **Seneca** îi datorăm maximele "Nu pentru școală învățăm, ci pentru viață", "Lung este drumul prin reguli, dar scurt și eficace prin exemple"; "Educația trebuie să fie bărbătească, căci viața e ca o bătălie care cere energie și perseverență". Aceste maxime sintetizează adevăruri și principii pedagogice care au și astăzi valoare formativă. Oratoria a fost mereu la loc de cinste, formarea unui bun orator fiind scopul cel mai înalt al educației. "Educația civică, educația pentru viață trebuie să înceapă cu prima copilărie", - susține **Quintilian**, pentru că la această vîrstă se pot contura mai bine impresiile.

Se examinează concepțiile privind educația civică în epoca antică și a altor gânditori și se fac concluziile la acest subiect utilizând lucrul în grupuri.

2. Evoluția societății în perioada medievală este marcată prin apariția culturii și **educației cavaleresci**. Cavalerul trebuia să fie un model de om înzestrat cu calități fizice, morale și estetice pentru a fi capabil să-și apere feuda. Dintre **virtuțile** cavaleresci care se cultivau în școală amintim: **onoarea, fidelitatea, statornicia**. Ca obiecte de studiu erau: înnotul, călăria, aruncarea cu lancea, duelul sau scrima, vânătoarea, jocurile de societate, arta de a face versuri. Fetele erau pregătite în mănăstiri, unde primeau o educație religioasă și casnică; o parte din tineri erau pregătiți pentru viața clericală.

In popor ideile și învățărurile morale și civice se transmiteau de la o generație la alta prin tradiții și creații folclorice. Literatura populară a avut un important rol formativ. Prin tradiții și obiceiuri se transmiteau reguli după care erau pregătiți copiii pentru viață: cum să se poarte, cum să muncească, cum să petreacă. Enumerăm în acest sens: proverbele, poveștile și cântecele care cuprindeau îndemnuri morale, ghicitori, dansuri și jocuri. Scierile populare ca "Varlaam și Ioasaf", "Esopia", "Alexandria" au circulat în întreaga Europă; ele cuprind îndrumări cu caracter pedagogic referitoare la educație și instrucție, la rolul educatorilor. Tesutul și brodatul covoarelor, pictura, sculptura, încrustările au contribuit la educația artistică a tinerilor. În **folclorul nostru** copiii întâlnesc tipuri de oameni dați ca model pentru virtuțile lor. Fata moșului era bună, harnică, modestă, în contrast cu fata babei cea rea, leneșă, lăudăroasă, invidioasă, egoistă. Băieții îl aveau ca model pe Făt-Frumos cel curajos, plin de inițiativă, gata să alunge răul, să facă dreptate.

Din hrisoavele vremii se desprind idei despre felul cum era concepută educația: ca o "întărire a sufletului" prin intermediul căreia se punea la lumină "ceea ce este vrednic în om". Vorbind despre părinți, fiili domnitorilor se adresau cu formulele: "părintele nostru prea scump și prea sfânt", ei fiind educați în spiritul iubirii față de părinți, pentru respectul profund față de cei mai în vîrstă, pentru lege. Copiii erau crescuți în spiritul omeniei, ospitalității și tenacității.

"Învățărurile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie" reprezintă prima lucrare de educație civică românească. În această lucrare **Neagoe Basarab** oferă îndemnuri și sfaturi de conduită, în special domnească; de pildă sfatul "de a nu părăsi țara în cele mai grele situații".

Cronicarul **Miron Costin** punea temei în educație pe orele de lectură, iar **Dimitrie Cantemir** pe gândire și înțelepciune, prin cunoașterea de sine și exemplu.

Cultura și educația în epoca Renașterii și în perioada iluminismului au pus în centrul preocupărilor omul liber; un om Tânăr, virtuos, capabil în toate direcțiile, un om universal.

Studenții își reamintesc concepțiile pedagogice ale lui I.A.Comenius, J.J.Rousseau și a altor reprezentanți ai culturii renaștentine și a epocii iluminismului cu acest conținut, organizându-se o discuție.

- Putem spune deci, că **educația civică a fost concepută ca o datorie de a forma la om anumite virtuți: înțelepciunea, cumpătarea, curajul și dreptatea, dar și modestia, bunăvoiețea, polițețea, respectul, hârnicia etc.**

Ca metode ale educației civice erau exemplul, povestirea morală, exercițiile morale, toate având ca scop să formeze deprinderi de ordine, conduită, muncă.

3. Astăzi **termenul “educația civică”** este interpretat de specialiști prin mai multe definiții.

În anul 1996 participanții la proiectul “Educația pentru cetățenie într-o societate democratică”, desfășurat de Consiliul Europei, au acceptat următoarea **interpretare**:

“Educația civică este un ansamblu de practici și activități al cărui scop este ca tinerii și adulții să fie mai bine pregătiți pentru a participa activ la viața democratică prin asumarea și exercitarea drepturilor și îndatoririlor lor în societate”.

Această definiție a fost completată cu mai multe specificații importante.

• Educație civică înseamnă învățarea comportamentului democratic printr-o diversitate de experiențe și practici sociale.

• Indiferent de locul unde este exercitată, educația civică presupune trei abordări comune:

- împărtășirea responsabilităților;
- participare civică;
- împărtășirea responsabilităților.

Așadar, **educația civică este transmiterea/însușirea într-un cadru educațional formal a cunoștințelor, aptitudinilor și valorilor care guvernează funcționarea societății democratice la toate nivelele.**

Concepție înrudite:

• **Educația drepturilor omului** se referă la trei aspecte distințe:

- însușirea cunoștințelor despre drepturile și libertățile omului; studiul despre funcționarea instrumentelor naționale și internaționale de protecție (*educația despre drepturile omului*);
- însușirea mentalităților și aptitudinilor pentru promovarea și protejarea drepturilor omului (*educația pentru drepturile omului*);
- dezvoltarea unui mediu care promovează învățarea și predarea în cadrul drepturilor omului (*educația prin drepturile omului*).

• **Educația politică** este procesul care permite indivizilor și/sau grupurilor să analizeze și să influențeze procesele politice de luare a deciziilor.

• **Educația valorilor** îi ajută pe tineri și adulții să dobândească cunoștințe și înțelegere referitoare la orientarea propriilor valori la valorile altora și semnificația valorilor în viața de fiecare zi.

• **Educația pentru pace** înseamnă pregătirea tinerilor pentru pace, non-violență și înțelegere internațională; ea promovează cultura păcii, prin împărtășirea responsabilităților, înțelegere reciprocă, toleranță și soluționarea pașnică a conflictelor.

• **Educația globală** este ansamblul de situații și experiențe de învățare care stimulează conștientizarea de către tineri și adulții a caracterului tot mai integrator al lumii contemporane și le dă posibilitatea să înfrunte provocările globale cu eficiență.

Evaluare

Întrebări pentru evaluare:

- Cum explicați necesitatea educației civice ?
- Caracterizați conținutul educației civice în Grecia antică ?
- Care era scopul educației cetățenești la romani ?

- Numiți virtuțile care se cultivau în epoca medievală ?
- Prin ce se deosebeau ideile și învățărurile morale și civice din Moldova medievală ?
- Cine era pus în centrul culturii și preocupării umaniștilor ?
- Cum este explicat termenul “educația civică” astăzi ?
- Care sunt conceptele înrudite cu termenul “educația civică” ?

Utilizând metoda “Discuția” se va elabora “Portretul cetățeanului societății democratice”.

Studentii sunt repartizați în trei grupuri. Fiecare grup primește câte o foaie pe care urmează să noteze sugestiile, ideile, opiniile la unul din următoarele compartimente: cunoștințe, abilități, atitudini necesare cetățeanului societății democratice. Lansând discuția în plen, căte un reprezentant de la fiecare grup va înscrie pe o foaie mare de hârtie rezultatele discuțiilor. Se vor expune și alte opinii, elaborându-se, astfel, un portret al cetățeanului societății democratice.

BIBLIOGRAFIE

- *A învăța și a trăi democrația.* Document de orientare. Comitetul ad-hoc al experților pentru Anul European al cetățeniei prin educație. Biroul de Informare al Consiliului European în Moldova, 2005.
- Bârcea Cezar. *Cetățenie europeană*, București, Politeia, 2005.
- *Ce anume este democrația?* United States Information Service. Regional Program Office, Vienna.
- Chagnollaud Domenique. *Dicționar al vieții politice și culturale*. Paris, 1993.
- *Concepția educației în Republica Moldova*. Chișinău, Lyceum, 2000.
- *Conceptul de contribuție civică în contextul pregătirii universitare*. Îndrumar practic privind implementarea modelului CEPO de educație civică în școală. Chișinău, USM, 2004.
- *Conférence de lancement de l'année européenne de la citoyenneté par l'éducation – 2005. Communiqué final et plan d'action*. Strasbourg, 2004.
- *Convenția privind Drepturile Copilului*. UNICEF-Moldova. Chișinău, 2000.
- *Legea învățământului în Republica Moldova*. Monitorul oficial nr. 62-63, 1995.
- O'Shea Karen. *Glosar de termeni privind educația pentru cetățenie democratică*. Biroul de Informare al Consiliului European în Moldova, Chișinău, 2005.
- *Tinerii din Moldova. Soluția pentru obiectivele de dezvoltare ale mileniului*. Reprezentanța ONU în Republica Moldova, Chișinău, 2003.
- Tămaș Sergiu. *Dicționar politic. Instituțiile democrației și cultura civică*. București, 1996.
- *Гражданское образование*. Пособие для педагогов и работников образования. Страсбург, 2000.
- *Обучение демократической гражданственности 2001-2004*. Страсбург, 2004.

CAPITOLUL I

Tema 2

SOCIALIZAREA. EDUCAȚIA CIVICĂ ÎN ȘCOALĂ

Volum: I prelegere

Obiective

În urma studierii acestei teme studenții vor fi capabili:

- să cunoască și să explice conceptele-cheie;
- să abordeze rolul individului, al mediului social, al opiniei publice în formarea civică.

Timpul alocat: 80 min.

Pregătirea pentru lecție:

- fotocopii ale materialelor de distribuit, fișe;
- pregătirea sălii pentru lucru în grupe.

Metode: expunerea, explicația, dialogul, lucrul în grup, studiul de caz.

Reper teoretic

Conceptul “**socializare**” înseamnă “*un proces activ de învățare prin care indivizii interiorizează valorile și normele unei societăți*”.

Domenique Chagnollaud
“Dicționar al vieții politice și sociale”, Paris, 1993

Socializarea este procesul prin care oamenii învață ceea ce le este necesar pentru viața socială, adică normele, cutumele, legile de bază ale societății.

Alina Mungiu Pippidi
„Introducere în politicologie”, Iași, Polirom, 2000.

Socializarea politică desemnează un domeniu special, acela al însușirii valorilor politice, sentimentul apartenenței la o națiune, legitimitatea unei ordini sociale, ca și aceea al autorității, modurilor de organizare democratică, un ideal politic. În mod global, socializarea politică corespunde achiziției unei reprezentări a lumii, adică a unei ideologii.

Socializarea este:

- un proces activ și continuu;
- o reacție față de codurile și valorile societății;
- o apartenență, o acceptare a normelor sociale.

Nivelele și etapele socializării

Socializarea primară este caracteristică instruirii copiilor și adolescenților.
Socializarea secundară se manifestă în interacțiunea personalității cu elementele sistemului politic al societății, care se desfășoară în baza informațiilor primite anterior despre mecanismul funcționării și realizării puterii.

Socializarea primară – copiii între 3-16 ani.

I-a etapă: politizarea – perceperea directă a vieții sociale de către copil, informație despre care el o ia din aprecierile părinților, din relațiile și sentimentele lor.

II-a etapă: personalizarea – perioadă în care puterea politică în conștiința copilului capătă calități concrete, sesizabile. Acestea sunt reprezentate prin simboluri, printre care un loc deosebit îl au președintele, polițistul și.a.

III-a etapă: idealizarea – perioadă în limitele căreia figurilor politice principale li se oferă doar calități pozitive.

IV-a etapă: instituționalizarea – perioadă în care copilul trece de la reprezentările personificate ale puterii la interpretările instituționale, care presupun explicarea puterii prin instituțiile sale impersonale: partide, judecată, parlament, armată și.a.

Socializarea secundară – se caracterizează pentru acea etapă a activității omului când el a înșușit metodele prelucrării informației și a realizării rolurilor, când este capabil să se opună influențării de grup și să-și exprime capacitatea de a revedea individual pozițiile ideologice, de a revalorifica normele și tradițiile culturale.

Factorii socializării

Studenților li se repartizează materialul “Sistemul factorilor de socializare politică.”(Anexa I)

Utilizându-se *dialogul* se examinează factorii de socializare, persoanele și grupurile ce contribuie la socializare, instituțiile, organizațiile și.a.

Se discută mai amplu la subiectele: socializarea în familie, rolul mass-media, concursul semenilor.

Socializarea în școală

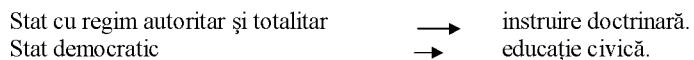
Instruirea este o forță majoră a socializării. Una din sarcinile școlii este formarea cetățenilor devotați și utili societății. Școala transmite baza științifică a cunoștințelor cu privire la societate prin intermediul disciplinelor socio-umanistice.

Sunt 2 modalități de instruire:

- prin indoctrinare politică;
- prin educație civică.

Metoda *doctrinară* prezintă o anumită ideologie ce are ca scop de a justifica un anumit regim. **A fi indoctrinat** înseamnă pur și simplu **a accepta răspunsul la întrebările îngăduite de oficialitate**.

Educația civică îl face pe individ să înțeleagă regulile jocului politic, oricare ar fi ele, adică îl învață modalitatea în care cetățeanul poate participa la viața politică a țării sale.

Împreună cu studenții se determină similitudinile și deosebirile dintre instruirea doctrinară și educația civică.

Forme indirecte de socializare în școală:

- rostirea jurământului de credință;
- înălțarea și coborârea drapelului țării;
- intonarea imnului sau a cântecelor patriotice;
- desfășurarea unor activități sub portretul președintelui ș.a.

Ele urmăresc formarea sentimentului de venerație și devotament față de stat.

Utilizându-se metoda *Lucrul în grup* se examinează problema locului și rolului educației civice în societatea contemporană și importanța școlii în acest proces.

Lucrul în grup.

Conținutul sarcinii:

Timp de peste patru secole educația europeană s-a concentrat asupra școlii ca unic furnizor de învățătură.

În ultimele câteva decenii această paradigmă care pivota în jurul școlii a fost contrazisă de următoarele evoluții:

- Cantitatea de informație a crescut foarte mult, astfel încât misiunea școlii a dobândit un rol secundar (având ca rezultat curente pedagogice precum: învățarea centrată pe competențe sau “înapoi la esență”).
- Diplomele nu mai sunt o garanție pentru angajare (ceea ce înseamnă că unii din piloni educației formale, de exemplu evaluarea și certificarea, au o semnificație relativă).
- Factorii alternativi și educația informală au devenit tot mai influenți (de exemplu, copiii petrec mai mult timp în fața televizoarelor sau a calculatoarelor decât la școală).
- Presiunile din partea mediului social s-au intensificat, astfel încât școala a trebuit să se adapteze și să pună mai mult accent pe aptitudinile sociale (de exemplu, școlile au fost nevoie să adopte programe de educație preventivă pentru a combate violența, vandalismul și dependența de droguri).
- Copiii și tinerii au devenit subiecți ai preocupărilor pentru drepturile omului (Convenția ONU asupra drepturilor copilului, 1989), ceea ce a determinat o participare activă și o viață democratică în cadrul școlii.

Examinați atent aceste momente și determinați cum trebuie să se schimbe școala pentru a face față acestor evoluții. Identificați principalele linii de acțiune.

Evaluarea lucrului grupurilor va determina unele direcții de activitate ale școlii contemporane:

- stimularea socializării elevilor;
- pregătirea pentru învățarea permanentă;
- asigurarea exercitării directe a drepturilor omului și democrației participative în școli;
- deschiderea școlilor către comunități și mediul social.

BIBLIOGRAFIE

- Bârza Cezar. *Cetățenie europeană*. București, Politeia, 2005
- *Cadrul de acțiuni preconizate de Forumul de la Dakar*. UNESCO, 2000.
- *Ce anume este democrația?* United States Information Service, Regional Program Office, Vienna.
- Cristea Sorin. *Dicționar de termeni pedagogici*. Chișinău, 1999.
- *Concepția educației în Republica Moldova*. Chișinău, Lyceum, 2000.
- *Conceptul de contribuție civică în contextul pregătirii universitare. Îndrumar practic privind implementarea modelului CEPO de educație civică în școală*. Chișinău, USM, 2004.
- *Educația pentru cetățenie într-o societate democratică: o perspectivă a educației permanente*. Consiliul Europei, Strasbourg, 2001.
- *Educație pentru cetățenie democratică*. Ghid pentru profesori. București, AREDDO, 1999.
- Jinga Ioan, Istrate Elena. *Manual de pedagogie*. București, Editura All Educational, 2001.
- O'Shea Karen. *Glosar de termeni privind educația pentru cetățenie democratică*. Biroul de Informare al Consiliului Europei în Moldova, 2005.
- *Participarea copiilor și tinerilor la luarea deciziilor*. Principii și modalități practice. Centrul Național de Reurse pentru Tineri. Chișinău, 2005.
- Tămaș Sergiu. *Dicționar politic. Instituțiile democrației și cultura civică*. București, 1996.
- *Молодежь в меняющемся обществе. В помощь дискуссии*. UNICEF, Всемирная Организация Скаутского Движения, 2001.
- *На службе у детства. Основы, создание и функционирование воспитательной системы*. Москва, Народное образование, 2003.
- *Гражданское образование*. Пособие для педагогов и работников образования. Страсбург, 2000.
- *Обучение демократической гражданственности. 2001-2004*. Страсбург, 2004.

Capitolul II

Tema 3

OBIECTIVELE EDUCAȚIEI CIVICE

Volum: 1 prelegeră, 1 lecție practică

Scop:

În urma studierii acestei teme studenții vor fi capabili:

- să abordeze problema pluridimensional;
- să înțeleagă că trebuie să se axeze pe competențe, îndeosebi pe abilitățile sociale și nu pe cunoștințe perimale;
- să vină în contact cu o nouă formă de învățare, indispensabilă pentru viața comunității.

Timpul alocat: 160 min.

Pregătirea pentru lecție:

- fotocopii ale materialelor de distribuit;
- pregătirea sălii pentru lucrul în grupe.

Metode: expunerea, explicația, dialogul, lucrul individual și în grup, studiul de caz.

Concepțe – Componente de referință:

- Cunoștințe sau înțelegere;
- Deprinderi sau competențe;
- Atitudini sau valori.

Reper teoretic

Pentru ca cetățenii unei societăți democratice să înțeleagă și să aprecieze posibilitățile și răspunderile pe care le au, ei trebuie să dispună de o instruire temeinică în acest sens.

Scopul acestui esfort educativ nu se rezumă la a-i familiariza pe elevi cu principii ferme, a-i face independență, animați de curiozitate și capabili de analiză.

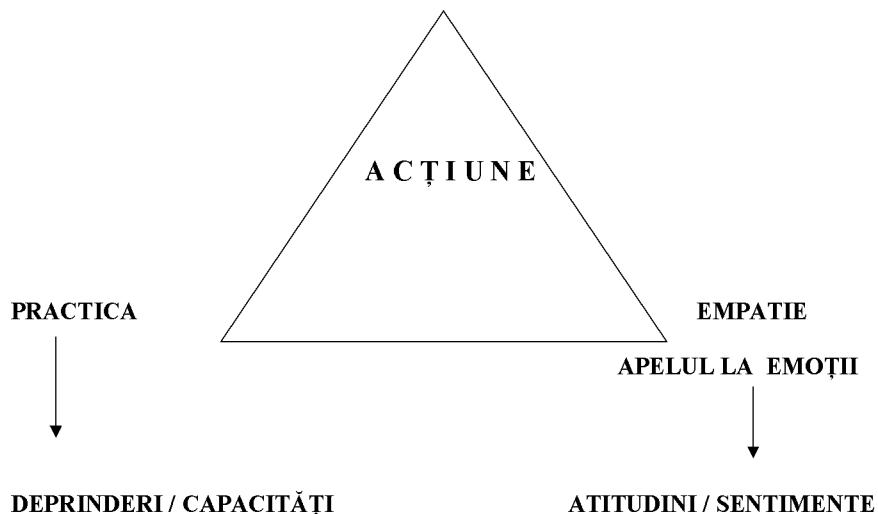
Predarea principiilor democratice nu trebuie concepută doar ca un studiu separat, cu lecții zilnice, în afara cărora subiectul este ignorat. Această instruire este legată de aproape tot ce se învață în școală: istorie, etică, filosofie, discipline economice, științe politice și.a., și de foarte multe lucruri care se desfășoară în afara școlii. Astfel, o bună educație civică face parte integrantă dintr-o bună instruire generală.

Ce anume trăsături dorim să dezvoltăm la elevi prin lecțiile de educație civică? Acestea pot fi împărțite în trei categorii:

- *Cunoștințe sau înțelegere*
- *Deprinderi sau competențe*
- *Atitudini sau valori*

Aceste idei pot fi reprezentate în forma unei diagrame:
Triunghiul Cunoștințe – Deprinderi – Atitudini (CDA)

**INFORMAȚIE/
ANALIZA CONCEPTELOR** \Rightarrow **CUNOȘTINȚE / ÎNTELEGERE**

Ce ne arată triunghiul C – D – A ?

- Triunghiul ne ajută să ne reamintim că educația civică nu înseamnă numai a le da elevilor noștri informație. Informația fără abilitatea de a o folosi eficient și fără dorință de a o folosi eficient își pierde importanța și devine plăcătoare pentru majoritatea elevilor, iar ceea ce este considerat plăcător este apreciat ca neimportant și elevii nu au dorința de a-l folosi.
- Scopul nostru ca profesori de educație civică este până la urmă **acțiunea civică**. Noi dorim ca informația pe care o transmitem elevilor să fie folosită pentru a contribui la binele societății. Un cetățean care este interesat doar de propriile sale probleme și nu participă cu nimic la viața comunității/societății nu poate fi considerat un bun cetățean.

Se aduc câteva exemple:

- Dorim ca elevii noștri să cunoască Convenția cu privire la Drepturile Copilului pentru a înțelege ideea de drepturi în aşa fel încât să le pese de orice încălcare a acesteia și, totodată, să știe cum să acționeze pentru a pune capăt acestor încălcări.
- Vrem ca elevii să știe ce este procesul politic pentru a înțelege cum să-l influențeze atunci când el nu este beneficiu societății și, de asemenea, pentru a înțelege scopul acestuia și a avea dorința de a-l îmbunătăți și influența.

- Triunghiul ne ajută să ne reamintim de legătura puternică care există între cunoștințe, deprinderi și atitudini: aşa cum doar cunoștințele singure nu sunt de ajuns pentru a acționa, la fel se întâmplă cu deprinderile și atitudinile. O lecție de educație civică bine echilibrată va avea ca obiectiv să-i ajute pe elevi în toate aceste trei direcții.

Sugestii, propuneri de exerciții

Lucrul în grup:

Cu concursul studenților se completează următoarele afirmații:

Pentru a realiza o schimbare la nivelul guvernării sau legislației ori pentru a se asigura mai mult sprijin pentru anumite sectoare ale societății:

- Nu este de ajuns să vrei... (...dacă îți lipsește capacitatea de a face);
- Nu este de ajuns să ai capacitatea să implementezi schimbarea... (... dacă nu cunoști ce spune legislația curentă);
- Nu este de ajuns să cunoști sistemul... (...dacă îți lipsește dorința de a-l influența).

Comențăți:

Profesorul de educație civică trebuie să-și propună să dezvolte la elevii săi:

1. **Înțelegerea** sistemelor politice, sociale, legislative.
2. **Competența** pentru tipurile de politici necesare unei societăți democratice.
3. **Atitudini** deschise, corecte și angajate față de ceilalți membri ai societății și față de problemele politice, sociale și morale.

Activitatea individuală „**Ierarhizează-ți valorile**” (Anexa 2).

Activitatea practică „**Cunoaște-te pe tine însuți**” (Anexa 3)

Activitatea practică „**Cine sunt eu ?**” (Anexa 4 și Fișă „Cine sunt eu ?”)

BIBLIOGRAFIE

- *A învăța și a trăi democrația.* Document de orientare. Comitetul ad-hoc al experților pentru Anul European al cetățeniei prin educație. Biroul de informare al Consiliului Europei în Moldova, 2005.
- Keen Ellie, Tircă Anca. *Educația pentru cetățenie.* Ghid pentru profesori. București, AREDDO, 1999.
- *Educația democratică. Documente ale libertății.* United States information service regional program office, Vienna.
- Bârza Cezar. *Educație pentru cetățenie într-o societate democratică.* Consiliul Europei, Strasbourg, 2000.
- *Conceptul de contribuție civică în contextul pregătirii universitare.* Îndrumar practic privind implementarea modelului CEPO de educație civică în școală. Chișinău, USM, 2004.
- *Conférence de lancement de l'année européenne de la citoyenneté par l'éducation – 2005. Communiqué final et plan d'action.* Strasbourg, 2004.
- *Curriculum pentru „Educația civică”*, Chișinău, 2001.
- *Curriculum pentru „Noi și legea*, Chișinău, 2001.
- *Educație pentru dezvoltare.* Ghidul animatorului. UNICEF-Moldova, CIDDC, 2001.
- *Domino.* Manual de educație. Institutul Intercultural Timișoara, 1998.

- *Educație pentru formarea deprinderilor de viață.* Raport de evaluare. UNICEF-Moldova, Guvernul Republicii Moldova, Chișinău, 2003.
- Mistreanu Tatiana. *Caiete de Educația civică* pentru cl. a V-a – a IX-a, Chișinău, 2004.
- *Гражданское образование.* Пособие для педагогов и работников образования. Страсбург, 2000.
- *Обучение демократической гражданственности 2001-2004.* Страсбург, 2004.

Evaluare:

- Descrieți succint obiectivele educației civice în școală.
- Care este raportul dintre cele trei categorii ce caracterizează scopul educației civice ?

Autoevaluare:

- La care etape ale lecției v-ați implicat mai mult ?
- Cu ce a-ți participat la dezbatările de la această oră ?

Capitolul II

Tema 4

COMPONENTELE EDUCAȚIEI CIVICE

Volum: 1 prelegere

Obiective:

În urma studierii acestei teme studenții vor fi capabili:

- să cunoască componentele fundamentale ale educației civice;
- să perceapă și să înțeleagă unitatea tuturor componentelor;
- să adopte o opinie argumentată privind integrarea propriilor lor priorități într-un cadru comun de probleme și valori.

Timpul alocat: 80 min.

Pregătirea pentru lecție:

- fotocopii ale materialelor de distribuit;
- foi de hârtie;
- fișe, scotch, creioane colorate.

Metode: expunerea, explicația, dialogul, lucrul în grup, studiul de caz.

Concepțe – Componente de referință:

- Cultura civică;
- Cultura politică;
- Participarea politică.

Reper teoretic:

Cultura civică

Elementul operațional care are sarcina integrării normelor de comportament și a valorilor politice în rețeaua culturii naționale este *cultura civică*. Schematic, cultura civică poate fi caracterizată astfel:

- a. Cultura civică este cultura socială proprie cetățenilor.
- b. Este sesizabilă prin: atitudinile și comportamentul cetățenilor în procesul abordării și rezolvării problemelor cotidiene collective sau individuale.
- c. Se exteriorizează printr-un ansamblu de cunoștințe, percepții și mentalități despre:
 - drepturile și îndatoririle cetățenilor;
 - normele de comportare socială;
 - mecanismele de luare a deciziilor;
 - relațiile dintre guvernați și guvern.
- d. La formarea ei participă:
 - tradiția;

- experiența cotidiană;
 - gradul de difuzare a culturii politice;
 - educația.
- e. Nivelul acestei culturi se măsoară prin:
- competența politică a subiectului respectiv;
 - modul personal de percepere a fenomenelor politice;
 - gradul de angajare în viața social-politică.

Cultura civică este o cultură pluralistă, îngemănând cultura tradițională cu cea modernă, bazată pe comunicare, o cultură a consensului și a diversității, care permite, dar și modereză schimbarea. În acest context, **cultura civică apare ca o sumă de atitudini față de sistemul politic și față de diferitele lui părți componente, față de modul de internalizare a sistemului politic prin cunoștințe, sentimente și evaluări ale populației.**

Cultura politică

In sociologia politică, **cultura politică desemnează un set de credințe, sentimente și valori care prevalează pentru o națiune într-un moment sau altul. Ea filtrează percepțiile, generează atitudinile și influențează modalitățile de participare, fiind o componentă majoră a jocului politic.**

Conceptul de „cultură politică” descrie atitudinile, credințele și regulile care ghidează un sistem politic, elemente determinante de combinația dintre trecutul sistemului și experiențele membrilor săi. El este folosit pentru a caracteriza diferențele dintre sistemele politice naționale și pentru a analiza aceste sisteme în termeni comportamentali. În literatura de specialitate, conceptul este aplicat în mod global națiunilor. Se vorbește, astfel, despre cultura politică franceză, italiană, engleză etc. Se mai poate vorbi despre o cultură politică specifică unei subculturi, unei minorități etnice sau religioase.

Funcționarea normală a unei societăți, respectiv stabilitatea și eficacitatea ei, depinde de existența unei culturi politice definite și active. Deficiențele ce se manifestă pe planul culturii politice favorizează manipularea și provocările politice, iar societatea suferă de pe urma reacțiilor predominant emotionale, imprevizibile, care adesea declanșează violență străzii.

Studiul culturii politice se concentrează pe conținutul acestei culturi și pe procesele de socializare și de internalizare a valorilor politice, inclusiv anumiți agenți ai socializării politice, cum sunt familia, educația, mass-media, partidele politice și compatibilitatea între cultura politică, valorile și atitudinile existente într-o cultură națională mai extinsă, în cultura elitelor sau a maselor.

Așadar, **cultura politică este un model de atitudini individuale și de orientări față de politică manifestate în rândul membrilor unui sistem politic. Ea este un domeniu subiectiv, care stă la baza acțiunilor politice și care le conferă importanță.** Astfel de orientări individuale cuprind câteva elemente:

1. **orientări cognitive**, exakte sau mai puțin exakte, pe tema subiectelor și convingerilor politice;
2. **orientări emotionale**, sentimentul atașării, angajării, respingerii în raport cu subiectele politice;

3. orientări estimative, aprecieri și opinii pe tema unor subiecte politice, ceea ce, de obicei, presupune aplicarea unor standarde apreciative privind subiectele și evenimentele politice.

Se evidențiază trei dimensiuni ale culturii politice:

- **Dimensiunea de cunoaștere.** Se referă la ansamblul de cunoștințe mai mult sau mai puțin structurate, riguroase despre sistemul politic și fenomenele politice și la conștientizarea realității politice.
- **Dimensiunea afectivă.** Include latura emoțională a valorilor sociale și politice, atitudinea de atașament sau de respingere a fenomenelor și instituțiilor politice.
- **Dimensiunea evaluativă.** Include judecăți de valoare despre fenomenele și realitatea politică.

În funcție de aceste trei dimensiuni ale culturii politice se formează trei tipuri de cultură politică:

- **Cultura politică parohială.** Este cultura societății tradiționale, la nivelul comunității locale, în care nu există înțelegere și interes pentru cultura națională.
- **Cultura politică de supunere.** Presupune existența contemporană sau în trecutul apropiat a unei structuri de autoritate la nivel național; subiecții sunt conștienți de existența sistemului politic național, dar se mulțumesc cu o atitudine de pasivitate. În privința participării la conducerea politică, problemele libertății și ale inițiativei sunt delegate unui lider în schimbul protecției oferite.
- **Cultura politică participativă.** Cetățenii sunt conștienți de mijloacele lor de acțiune asupra sistemului politic, ca și responsabilitatea de a influența cursul evenimentelor politice prin mijloace specifice participării democratice: referendum, acțiuni de protest, greve etc. Ea corespunde unei structuri politice democratice.

Participarea politică

Participarea politică este definită, de obicei, ca gradul în care cetățenii se folosesc de drepturile democratice aferente activității politice, la care sunt îndreptați prin lege. Participarea politică este un indicator al culturii politice și al naturii politice a societății.

Participarea politică este determinată și ca participare la procesele politice care conduc la selecționarea liderilor politici și care influențează sau determină politicile publice. Dreptul de a participa este o trăsătură caracteristică a sistemelor politice democratice, dar nu este întotdeauna exercitat pe deplin. Nivelul interesului politic și al apatiei au fost luate deseori drept criterii ale participării și non-participării, inclusiv apartenența la partidele politice. Cercetările demonstrează că apatia este foarte extinsă, iar publicul interesat în mod activ de politică este prezentând în minoritate. Totuși, cu excepția apartenenței la partide, aceste criterii nu măsoară într-adevăr participarea la procesul politic. Criteriul principal rămâne votul din alegeri. Au existat încercări de corelare a criteriilor diferite de participare cu alți factori, cum ar fi ocupația, vîrstă, sexul, religia, nivelul educației și mobilitatea socială.

Lucrul în grup (sarcini pentru studenți)

Exercițiu

Sunt toate aceste forme de participare la guvernare la fel de importante ? De ce ? Care pare cea mai importantă ? Notați-le de la 1 la 10, în ordinea importanței pe care le-o acordați:

- selectarea unor informații din ziare;
- participarea la vot;
- semnarea unei petiții;
- participarea la o discuție politică;
- încercarea de a influența votul unei persoane;
- audiențe și petiții la deputați;
- contribuții bănești pentru un partid sau un candidat;
- demonstrații sub forma unor marșuri sau alte forme de protest;
- satisfacerea serviciului militar ca o formă de a-și servi țara;
- nesupunerea față de legi și suportarea consecințelor pentru a demonstra că legea reprezintă o nedreptate.

Drumul spre democrație

Lucrând în grupe, desenați traseul spre o țară imaginată sau reală în care funcționează o democrație perfectă.

Faceți o listă cu principiile de bază ale acestei societăți și apoi desenați “semnele de circulație” corespunzătoare (care v-ar ajuta să ajungeți acolo).

Apoi enunțați, discutați și desenați semnele corespunzătoare:

- a) devierilor de la drumul spre democrație (practicilor incompatibile cu principiile menționate anterior);
- b) obstacolelor;
- c) pericolelor posibil de întâlnit pe drumul spre democrație.

Afişați și comentați traseele tuturor grupurilor.

Dați câte un exemplu despre funcționarea fiecărui principiu, pericol, obstacol în calea democrației.

Care sunt beneficiile concrete ale unei guvernații democratice pentru cetățenii țării respective?

Pentru orientarea Dvs. Vă sugerăm câteva semne pe drumul spre o democrație perfectă:

- participarea cetățenilor la adoptarea deciziilor;
- egalitatea în fața legii;
- toleranța politică;
- încrederea în autoritățile alese;
- transparența politică;
- alegeri libere, regulate și corecte;
- libertatea economică;
- controlul asupra abuzului de putere;
- respectarea drepturilor omului și existența unor legi care să le consfințească;
- existența mai multor partide politice;
- supremația legii (statul de drept).

BIBLIOGRAFIE:

- Bârza Cezar. *Cetățenie europeană*. București, Politeia, 2005.
- *Conceptul de contribuție civică în contextul pregătirii universitare*. Îndrumar practic privind implementarea modelului CEPO de educație civică în școală. Chișinău, USM, 2004.
- Keen Elle și Tîrcă Anca. *Educația pentru cetățenie*. Ghid pentru profesori. București, AREDDO, 1999.
- *Educația civică*. Curriculum pentru cl. V-IX. Chișinău, Editura ARC, 2001.
- *Educație pentru dezvoltare*. Ghidul animatorului. UNICEF-Moldova, CIDDC, Chișinău, 2001.
- *Noi și Legea*. Curriculum pentru cl. X-XII. Chișinău, Epigraf, 2000.
- O'Shea Karen. *Glosar de termeni privind educația pentru cetățenie democratică*. Biroul de Informare al Consiliului Europei în Moldova, 2005.
- *Tinerii din Moldova. Soluția pentru obiectivele de dezvoltare ale mileniului*. Reprezentanța ONU în Republica Moldova, Chișinău, 2003.
- *Raportul Național al dezvoltării umane. Republica Moldova 1999. Tranzitia și securitatea umană*. PNUD Moldova, 1999.
- *На службе у общества. Основы, создание и функционирование воспитательной системы*. Москва, 2003.
- *Гражданское образование*. Пособие для педагогов и работников образования. Страсбург, 2000.

Evaluare:

- Descrieți succint componentele educației civice.
- Ce înseamnă „cultură civică”, „cultură politică”, „participare politică” ?
- Credeti că acestea sunt domenii subiective sau obiective ?

Capitolul II

Tema 5

CURRICULUM-UL ȘI MANUALUL PENTRU EDUCAȚIA CIVICĂ

Volum: 1 lecție practică

Obiective:

- familiarizarea cu curriculum-ul și manualele „Noi și Legea” pentru clasele X-XII;
- studierea curriculum-ului și manualelor „Educația civică” pentru cl. V-IX;
- examinarea obiectivelor generale, obiectivelor-cadru și obiectivelor de referință în studierea acestor discipline;
- evidențierea principiilor în predarea disciplinelor „Noi și Legea” și „Educația civică”.

Timpul alocat: 80 min.

Pregătirea pentru lecție:

- Manuale școlare de „Educația civică” și „Noi și Legea”.
- Curriculums-muri de „Educația civică” și „Noi și Legea”.
- Ghidul profesorului „Noi și Legea” și „Educația civică”.
- Fotocopii ale materialelor de distribuit.

Metode: expunerea, explicația, dialogul, prezentarea, lucrul în grup, lucrul individual.

Concepțe – componente de referință:

<i>Obiective</i>	- cadrul - generale - de referință
<i>Principii</i>	- drepturile omului - libertate - individualitate - democrație - lege și legalitate - responsabilitate și activism civic.

Reper teoretic:

În educația civică se utilizează trei tipuri de curriculum-uri:

- a) **Curriculum-ul formal**, prin discipline separate, abordări integrate sau transcurriculare;
- b) **Curriculum-ul non-formal**, prin activități extracurriculare, non-curriculare, în afara clasei sau în afara școlii (organizate de școală și legate de curriculumul formal);
- c) **Curriculum-ul informal**, prin învățare incidentală și prin curriculum-ul ascuns.

Curriculum-ul formal în țările din Europa indică următoarele tendințe:

- Există o mare varietate de prevederi ale curriculum-ului formal pentru educația civică. Dominante sunt următoarele din ele:
 - Disciplină separată (Albania, Comunitatea franceză din Belgia, Croația, România, Slovacia, Republica Moldova).
 - Programe integrate sau teme trans-curriculare (Comunitatea flamandă din Belgia, Finlanda, Ungaria, Irlanda, Olanda, Portugalia, Suedia, Elveția).
 - Îmbinarea celor două modele prin obiecte specifice plus programe integrate și trans-curriculare (Austria, Bulgaria, Republica Cehă, Marea Britanie, Estonia, Franța, Germania, Grecia, Italia, Lituania, Spania, Ucraina).
- Terminologia este extrem de variată. În termeni generali titlurile sugerează identificarea curriculum-ului sau conținuturile dominante:
 - Educație civică sau instruire civică (Austria, Comunitatea franceză din Belgia, Bulgaria, Croația, Republica Cehă, Estonia, Franța, Germania, Irlanda, Italia, Letonia, Portugalia, Slovacia, Republica Moldova).
 - Cultură civică (Grecia, Lituania, Portugalia, România, Spania);
 - Educație cetățenească (Comunitatea flamandă din Belgia, Marea Britanie, Olanda);
 - Studii sociale (Albania, Slovacia, Suedia, Elveția, Ucraina, Ungaria, Olanda, Finlanda);
- Limitele de vîrstă sunt foarte flexibile. Practic, educația civică este cuprinsă în curriculum-ul formal pentru toate categoriile de vîrstă, mai des pentru ultimii ani din ciclurile școlii primare, gimnaziale sau liceale.

Curriculum-ul non-formal cuprinde activitățile în afara școlii sau clasei, organizate de instituții educative pentru completarea curriculum-ului formal. Este o componentă majoră a curriculum-ului pentru educația civică, fiindcă oferă ocazii suplimentare pentru exercitarea responsabilității și pentru o mai bună înțelegere a vieții comunității.

El cuprinde următoarele forme de activități:

- participarea la luarea deciziilor (consiliușcolare, parlamente ale copiilor, conducerea școlii, consiliușmunicipale);
- educația în afara școlii (vizite în cartiere, excursii, schimburi între școli, proiecte pilot);
- apartenența la o echipă (cluburi, asociații, grupuri de interes și grupuri de presiune);
- implicarea în viața comunității (activități voluntare, întâlniri cu reprezentanți aleși, poliția, grupuri religioase, campanii de conștientizare);
- experiență de muncă (plasamente și învățare antreprenorială).

Curriculum-ul informal reprezintă întregul ansamblu al situațiilor cotidiene, neutre și spontane, care apar în viața școlii. Ele nu sunt organizate sau promovate de profesori, ci se referă la orice eveniment obișnuit care se petrece în mediul școlar: situații de comunicare și colaborare, lupta pentru putere, înfruntarea autorității, conflicte, negocieri, prietenii, nedreptăți și discriminare.

Concentrându-se exclusiv pe curriculum-ul formal și pe activitățile didactice formale, școlile mențin o situație artificială. Activitățile oficiale, organizate și controlate de

profesori sunt disociate de **curriculum-ul ascuns**, și anume situații când elevii îmvață unii de la alții, prin învățare de la egalii lor, imitație, participare sau influență socială.

Curriculum-ul ascuns se referă la:

- învățarea non-academică (mentalități, valori, norme, identități, dispoziții sau mesajele implicate ale mediului social școlar);
- învățarea implicită, susținută de mediul social existențial (spre deosebire de curriculum-ul evident sau intenționat, care este produsul mediului școlar cognitiv);
- cultura organizațională și relațiile interpersonale în care are loc școlarizarea: relații sociale, modele comportamentale dominante, simboluri, tipuri de conduită, moduri de auto-prezentare, imaginea proprie, identificarea culturală;
- influența involuntară, neplanificată și neintenționată, spre deosebire de influența de învățare scrisă, planificată și voluntară exercitată în cadrul curriculum-ului manifest.

Concluzie:

Între curriculum-ului formal și non-formal, pe de o parte, și curriculum-ului informal sau ascuns, pe de altă parte, trebuie să existe o interacțiune permanentă. Profesorii nu trebuie să se considere coresponsabili numai pentru curriculum-ului formal, ci și pentru întreaga viață a școlii, cu atât mai mult cu cât cercetările sociologice au arătat că curriculum-ului ascuns exercită o influență educațională cel puțin la fel de puternică precum curriculumul formal.

Sugestii, propuneri și exerciții:

Lucrul în grup: examinarea structurii curriculum-ului “Noi și Legea” și “Educația civică” (*dialog*).

Explicați:

- Care este raportul dintre obiectivele generale, cadru și de referință pentru fiecare clasă? (*Grupurile examinează obiectivele propuse pentru o clasă*).
- Cum înțelegeți evoluția conținuturilor la educația civică începând din cl. a V-a până în cl. a IX-a (pag 20-26 „Curriculum...“)?
- Examinați și explicați similaritățile și deosebirile dintre obiectivele de referință din curriculum-ul “Noi și Legea” pentru fiecare clasă în parte la capitolul I “Înțelegerea și respectarea principiilor și a valorilor cuprinse în legislație”.
- Care sunt activitățile de învățare recomandate pentru fiecare clasă la compartimentul III “Aplicarea adecvată a prevederilor legale în viața cotidiană” și cum evoluează acestea în dependentă de fiecare categorie de vîrstă?

Activitatea practică „COPACUL VIEȚII” (Anexa 5)

BIBLIOGRAFIE

- Cristea Sorin. *Dicționar de termeni pedagogici*. Chișinău, 2000.
- *Concepția educației în Republica Moldova*. Chișinău, Lyceum, 2000.
- *Conceptul de contribuție civică în contextul pregătirii universitare*. Îndrumar practic privind implementarea modelului CEPO de educație civică în școală. Chișinău, USM, 2004.
- *Curriculum de educație civică pentru cl. a V-a – a IX-a*. Chișinău, Editura ARC, 2001.

- *Educația pentru cetățenie într-o societate democratică: o perspectivă a educației permanente.* Consiliul Europei, Strasbourg, 2001.
- *Educație pentru cetățenie democratică.* Ghid pentru profesori. București, AREDDO, 1999.
- *Educație pentru formarea deprinderilor de viață: condiții, probleme, resurse și modalități de realizare.* Raport de evaluare, Chișinău, 2003.
- *Evaluarea la sfârșit de deceniu.* Raport Național asupra progreselor realizate de Republica Moldova față de obiectivele Summit-ului Mondial în interesul copiilor. Guvernul Republicii Moldova, 2001.
- Mistreanu Tatiana. *Caiete de Educația civică pentru cl. a V-a – a IX-a*, Chișinău, 2004.
- *Noi și Legea.* Educație referitoare la lege. Curriculum pentru clasele X-XII. Chișinău, Epigraf, 2000.
- *Vociile tinerilor.* Sondaj de opinii ale copiilor și tinerilor. UNICEF-Moldova, 2001.
- *Молодёжь в меняющемся обществе: в помощь дискусии.* Центральная и Восточная Европа, Содружество Независимых Государств и Государства Балтии. UNICEF - Детский фонд ООН и Всемирная Организация Скаутского Движения, 2001.

Evaluare:

- Care este locul și rolul Curriculum-ului și a manualelor “Educația civică” și “Noi și Legea” în pregătirea cetățenească a tinerilor din Republica Moldova?
- Cum apreciați activitatea Dvs. la lecția de astăzi?
- Care sunt concluziile la care a-ți ajuns participând în discuțiile din cadrul orei?

Capitolul II

Tema 6

METODOLOGIA EDUCAȚIEI CIVICE

Volum: 1 prelegere, 4 lecții practice.

Obiective:

În urma studierii acestei teme studenții vor fi capabili:

- să sesizeze și să explice importanța cunoașterii unor variante interactive verbale și practice de educație civică;
- să percepă necesitatea utilizării metodelor moderne de educație civică;
- să analizeze specificul fiecărei metode studiate.

Timpul alocat: 400 min.

Pregătirea pentru lecție:

- fotocopii ale materialelor de distribuit;
- foi de hârtie, fișe, scotch, creioane colorate;
- Ghiduri ale profesorului „Noi și Legea”, „Educația civică”;
- Manuale la „Educația civică” și „Noi și Legea”.

Metode: expunerea, explicația, dialogul, lucrul în grup, studiul de caz, jocul de rol, dramatizarea, proiectul.

Concepțe – Componente de referință:

Metode de educație civică
Procedee educaționale
Mijloace de educație civică

} Metodologia educației civice

Reper teoretic:

Metodologia procesului de educație civică reprezintă ansamblul de principii normative, de reguli și procedee aplicabile domeniului educației civice.

Metodologia educației civice este alcătuită din:

- a) metode de educație civică;
- b) procedee;
- c) mijloace de educație civică.

Metodele de educație civică reprezintă acțiunile subordonate realizării scopurilor activităților educaționale prin avansarea unor căi de formare eficientă din perspectiva elevului.

Procedeele educaționale reprezintă operațiile care sprijină eficientizarea metodelor alese de către profesor în diferite situații concrete.

Mijloacele de educație civică reprezintă instrumentele naturale, artificiale, tehnice (auditive, vizuale, audiovizuale), informaționale etc., cu caracter auxiliar în raport cu metodele și procedeele educaționale.

Majoritatea metodelor au capacitatea de a funcționa ca procedee educaționale convertibile în metode pe parcursul desfășurării activității de educație. Practic fiecare metodă are capacitatea de convertire rapidă a statutului său funcțional la nivelul unui procedeu educațional cu resurse operaționale active în interiorul acțiunii declanșate. Asemenea resurse sunt evidente mai ales în cazul următoarelor metode: **conversația**, **reflecția** (din categoria metodelor în care predomină acțiunea de comunicare); **observarea, demonstrația** (din categoria metodelor în care predomină acțiunea de corecție); **jocul, lucrările practice** (din categoria metodelor în care predomină acțiunea practică, operațională); **instruirea asistată pe calculator** (din categoria metodelor în care predomină programarea specială a instruirii).

Studentii își reamintesc clasificarea metodelor și mijloacelor de predare-învățare-evaluare.

În continuare se examinează câteva metode/procedee utilizate cel mai frecvent la realizarea obiectivelor disciplinelor “Educația civică” și “Noi și legea”. **Studentii studiază conținutul subiectului după “Noi și legea”. Ghidul profesorului, p. 18-30, 43-48, 53-56, 61-74, 76-78.**

ACTIVITATE ÎN GRUP

Scop:

- să le ofere elevilor posibilitatea unei participări mai responsabile și a unei cooperări mai strânsă;
- să dezvolte abilități de comunicare interpersonală;
- să-i ajute pe elevi să înțeleagă și să rezolve unele diferențe dintre ei;
- să-i facă să înțeleagă necesitatea distribuirii rolurilor într-o echipă și în ce măsură depinde eficiența unei echipe de asumarea corectă a sarcinilor corespunzătoare rolului respectiv;
- să creeze condiții de a genera într-un interval scurt un număr mare de idei și să faciliteze înțelegerea unor concepte abstrakte prin discuții referitoare la experiențele discuției. De asemenea, această metodă cere de la facilitator o pregătire foarte serioasă.

Procedura de desfășurare

- **Stabilirea criteriului de grupare** (sexul, prietenii, nivelul abilităților într-un anumit domeniu etc.) și a dimensiunii grupului (de la 2 la 10 persoane). Fiecare dimensiune corespunde mai bine cerințelor unei anumite teme. Membrii unei **perechi** tind să încheie înțelegeri și să răspundă unul dorințelor celuilalt. În **triade** se dezvoltă mai bine idei noi. Un număr de **cinci membri** reprezintă mărimea ideală pentru grupurile care au de înndeplinit obiective precise. Cu cât crește numărul membrilor, cu atât crește complexitatea obiectivelor care pot fi urmărite, dar scade gradul de participare individuală.
- **Aranjarea mobilierului din clasă.** Dacă băncile sunt fixate pe podea, grupurile se formează din 4 persoane, de o parte și de alta a unei bănci.

• **Stabilirea regulilor și a responsabilităților de lucru.**

Reguli de lucru:

- se vorbește pe rând, fiecare își așteaptă rândul să vorbească, nu se întrerupe persoana care vorbește;
- fiecare membru al grupului trebuie să propună noi idei/exemple;
- se vor evita conflictele;
- elevii trebuie să fie pregătiți pentru a se mișca/deplasa în orice loc, moment;
- elevii trebuie să fie pregătiți pentru a-și schimba ideile, anumite păreri mai puțin eficiente pentru grup, în comparație cu alte idei/opinii/propuneri;
- nu se atacă persoana, ci opinia sa;
- liderul grupului va acționa obiectiv și adecvat situației, se va evita monopolizarea discuției etc.

Responsabilități individuale:

Secretar – notează opiniile membrilor;

Raportor – prezintă întregii clase rezultatul activității grupului;

Facilitator – se asigură că toți membrii își pot exprima opiniile;

Timerul – urmărește timpul;

Observatorul – evaluează activitatea elevilor din grup și altele.

Rolul profesorului în cadrul organizării activității în grup:

- să fie la dispoziția elevilor când aceștea au de pus întrebări pentru realizarea sarcinilor;
- să mențină atenția elevilor asupra obiectivelor stabilite;
- să încurajeze activitatea individuală sau a grupului;
- să ajute elevii să conștientizeze capacitatele necesare pentru activitatea în grup;
- să deblocheze discuția, situație care se poate produce din cauza nerespectării de către elevi a regulilor de lucru în grup, a cunoașterii insuficiente a conținutului necesar pentru înăperearea sarcinii etc.;
- să urmărească întregul colectiv de elevi;
- să ajute grupul până la etapa când acesta va funcționa de sine stătător;
- să rezume împreună cu elevii desfășurarea activității.

Evaluarea din cadrul lecției va viza:

- dacă modul în care au lucrat elevii le-a permis implicarea maximă în realizarea sarcinilor lecției;
- ce au învățat elevii din forma în care au acționat;
- dacă pot aplica regulile de lucru din cadrul activității în viața lor de toate zilele;
- cum s-ar putea organiza mai bine lucrul în activitățile următoare.

Activitatea practică: „Afirmarea în grup” (Anexa 6).

Lucrul individual: “Discuția” (“Noi și Legea. Educația civică. Ghidul profesorului”, p. 29-43). Studenții în mod individual citesc informațiile din ghid.

Discuția este acceptată și ca metodă și ca procedeu, fiind folosită, în special, la lecțiile care transmit cunoștințele prin intermediul întrebărilor și răspunsurilor (dialogului).

Scop:

- ajută elevii să se exprime, să gândească și să răspundă, să reproducă și să folosească cunoștințele asimilate, caracteristici absolut necesare comunicării eficiente între cetăteni;
- dirijată cu competență și măiestrie pedagogică, discuția stabilește o comunicare eficientă între participanți și facilitator, permitând o activitate intelectuală și profesională elevată, care poate asigura progresul și satisfacția învățării.

Procedura de desfășurare:

Stabiliti prin consens regulile discuției, astfel încât fiecare elev să se simtă încurajat să participe.

Reguli de lucru:

- vorbește numai unul, ceilalți ascultă;
- nu se monopolizează discuția;
- se luptă cu ideea și nu cu persoana;
- se vorbește scurt, clar, coerent și.a.

Rolul profesorului

Profesorul trebuie să rezerve suficient timp pentru ca elevii să-și poată exprima părerile vizavi de problema pusă în discuție ce ar permite promovarea folosirii limbajului corect.

Eficacitatea unei discuții reclamă conceperea și respectarea unor condiții, în primul rând, ale dialogului, adică ale întrebărilor și răspunsurilor. Pentru a concepe întrebările ar fi necesar ca profesorul să aibă în vedere că:

- Întrebarea bine formulată determină o bună parte din răspunsul ce trebuie dat, desigur, cu condiția ca cel interogat să fie pregătit corespunzător.
- Întrebarea trebuie să se refere la materia predată și prevăzută în bibliografia de studiu;
- Întrebările trebuie să stimuleze schimbul de idei între elevi, spiritul critic, să-i provoace să judece, să nu ceară răspunsuri logice simple (da/nu) sau doar să reproducă faptele.
- În acest sens profesorul ar trebui să folosească întrebările care încep cu: de ce ? cu ce scop? în ce caz? etc.
- Întrebările nu trebuie să inducă în eroare elevii.

Variante ale discuțiilor:

1. Discuția structurată pe o temă controversată.
2. Discuția circulară.
3. Dezbaterea (dezbaterea parlamentară).

(Adaptat după „Noi și legea. Educație civică”. Ghidul profesorului. SIEDO, Chișinău, 2000).

Activitatea practică “ALB - NEGRU”**SCOP**

Este o activitate vizând încurajarea participanților în a se aplica asupra imaginilor și cuvintelor asociate termenilor de ALB și NEGRU în diferite contexte și a reflecta asupra alternativelor ce pot fi utilizate. Este un exercițiu de introducere ce permite promovarea folosirii “limbajului politic corect”.

MATERIALE

Foi mari de hârtie
Carioci colorate
O sală mare
Bandă adezivă

TIMP: 1 oră

MĂRIMEA GRUPULUI

15-20 persoane

DERULARE

Participanții sunt divizați în grupuri mici de 4-5 persoane și urmează să scrie cuvintele “ALB” și “NEGRU” pe două foi separate. Grupurile mici trebuie să noteze toate cuvintele și imaginile care le vin în minte evocând cuvintele “alb” și “negru”.

De exemplu:

Casă albă	Guler alb	Crăciun alb
Ciumă neagră	Umor negru	Negru pe alb

Când participanții și-au terminat liste, câte un reprezentant de la fiecare grup prezintă în plen rezultatul lor.

Întrebări pentru dezbatere:

- Ce ați remarcat în liste întocmite? Au fost ele mai mult pozitive sau negative?
- Ne-au dezvăluit acestea ideile pe care cei mai mulți oameni le au despre noțiunile de alb și negru? Ideile acestea ne afectează?
- Își poate imagina cineva fraze alternative care înseamnă același lucru dar nu folosesc cuvintele “alb” și “negru” într-un sens negativ?

Sursă: Toți diferiți, toți egali. DOMINO. Institutul Intercultural, Timișoara. 1998.

Activitatea practică: „Cartele de opinie” (Anexa 7).

Activitatea practică: „Spune adevărul!” (Anexa 8).

Se caracterizează metoda:

STUDIUL DE CAZ

Abordarea unei lecții sub formă de studiu de caz le oferă elevilor posibilitatea de a analiza o situație sau un caz în care există un conflict sau o dilemă. Elevii vor aplica pas cu pas o procedură care include analizarea faptelor, luarea și susținerea unei decizii și cîntărirea consecințelor acelei decizii.

Cazurile sunt relatari ale unor evenimente/situatii sau conflicte de valori care pot fi folosite pentru dezvoltarea gândirii critice a elevilor sau pentru prezentarea unor probleme importante din societatea/comunitatea respectivă. Metoda studiului de caz se aplică pe diverse teme în cadrul disciplinelor sociale (inclusiv în cadrul orelor de educație civică). O variantă (folosirea cazurilor reale) le oferă elevilor posibilitatea de a pătrunde în sistemul de argumentare folosit de către judecătorii, avocații și procurorii care

examinează un caz concret. De asemenea, această metodă permite nu numai focalizarea gândirii elevilor spre un anumit conflict sau spre o anumită problemă a comunității, ci și analizarea profundă a acelei probleme. De obicei, studiul de caz se prezintă în formă scrisă, dar el poate fi prezentat și ca film, casetă video, joc de rol și.a.

SCOP

Prin aplicarea metodei date elevii învață:

- să aplique normele juridice la studierea și soluționarea unor cazuri care reflectă situații reale;
- să pună întrebări despre faptele relatate, să definească elementele importante ale cazului, să analizeze și să sintetizeze respectivele elemente și să emită judecăți.

ROLUL PROFESORULUI

- Profesorul trebuie să se pregătească serios din punct de vedere juridic, economic și.a.
- Profesorul trebuie să fie democrat și nu figură autoritară.
- Elementul esențial al studiului de caz este discuția. Profesorul trebuie să pună întrebări, să reformuleze problemele, să sublinieze opiniile și să își demonstreze cunoștințele la tema respectivă. O combinație adevarată a acestor ipostaze nu se poate realiza decât practicând frecvent metoda studiului de caz. Întrebările trebuie să stimuleze schimbul de idei între elevi și să îi provoace să judece, mai degrabă decât să dea răspunsuri simple da/nu sau să reproducă faptele. Întrebările trebuie să evidențieze afirmațiile sau punctele slabe ale argumentărilor. Să aibă o structură logică, să fie directe și să fie accesibile elevilor.
- Profesorul trebuie să mențină discuția la subiectul dat și să aibă grijă ca toți elevii să fie atenți la aceeași chestiune.
- Profesorul trebuie să reziste tentației de a oferi soluția sa la o anumită problemă. Se poate sugera propuneri alternative pentru a stimula gândirea grupului.
- Profesorul trebuie să creeze o atmosferă de lucru, să se asigure că ea este prietenoasă, că elevii nu se simt stingeriți să gândească logic, să se simtă liberi, să ia în considerație alternative și să se exprime sincer.
- Profesorul nu trebuie să permită cătorva elevi să domine discuția. El va dirija întrebările spre alți elevi și îi va învăța pe toți să pună întrebări reciproce cu privire la susținerea, valabilitatea afirmațiilor făcute.

AVANTAJE

- oferă un cadru pentru un înalt nivel de abstractizare;
- dezvoltă capacitatele de gândire logică, analiză independentă, gândire critică și luarea deciziilor;
- generează emoții și sentimente, captează interesul și imaginația elevilor;
- îi ajută pe elevi că corelez lecțiile cu experiențele vieții reale;
- le oferă elevilor șansa de a aplica cele învățate prin elaborare de concepte și principii legale.

LIMITE

- Deși studiul de caz este o portretizare a realității, el nu este însăși realitatea. Nici un caz nu poate prezenta toate situațiile care pot să apară în realitate. Unele decizii din situațiile reale se bazează pe fapte care nu pot fi cuprinse în activitatea din clasă.
- Deoarece cazurile sunt concepute/alese de o ființă umană, există riscul favorizării uneia din părțile implicate.
- I-a mult timp și răpește din timpul rezervat altor teme. Deci, este necesară o selecție responsabilă a temelor abordate prin această metodă, astfel încât cazurile respective să transmită cunoștințele și să dezvolte capacitațile necesare elevilor.
- Judecând un singur caz elevii s-ar putea să generalizeze eronat. Acest risc poate fi redus prin oferirea de date statistice ca bază documentară și prin lărgirea paletelor de cazuri pe o anumită temă.
- Această metodă presupune ca profesorul să fie facilitator mai degrabă decât lector (prezentator), ceea ce este o schimbare de rol pentru mulți profesori.
- În noile societăți democratice legile încă nu sunt foarte clare, ceea ce complică analizarea cazului de către elevi. Din acest motiv discuția ar putea aluneca spre cum ar trebui să fie legea și nu spre înțelegerea legii actuale.

Sursă: „Noi și Legea. Educație civică”. Ghidul profesorului. SIEDO, Chișinău, 2000.

ACTIVITĂȚI PRACTICE

I –ul STUDIU DE CAZ

Lucrezi într-o școală ca profesor. Materia ta include munca asupra egalității și drepturilor copilului. Directorul școlii recent a fost la o conferință despre educația civică și dorește foarte mult să te vadă dezvoltând un asemenea program cu clasa ta. El are de la conferință un model și îl-a spus să-l aplici cu scopul soluționării conflictelor din școală și comunitatea locală. Odată sugerată tinerilor ideea proiectului, ea nu suscătă entuziasm; tinerii nu sunt prea încântați de subiectul propus.

- Cum reacționezi ?
- Ce spui: directorului ? tinerilor ?
- Cum depășești această situație ?
- Cum răspunzi problemei (soluționarea conflictelor) din școală ?

AL II-lea STUDIU DE CAZ

Lucrezi într-un centru de tineret unde în ultimul an s-a derulat cu succes un program organizat de către un grup de tineri activi. Ei lucrează în diverse centre de tineret din oraș pentru a diminua prejudecățile față de handicapăți. Unii membri ai grupului sunt handicapăți, toți din grup fiind interesați de chestiune și mulți alții recunoscând că proiectul este un veritabil succes – integrând handicapății în muncă. Trei noi membri ai centrului de tineret doresc să se alăture grupului, dar membrii grupului vechi nu sunt favorabili, estimând că ultimii nu corespund „profilului grupului”.

- Ce chestiuni se pun ?
- Ce faci ?
- Cum integrezi această problemă în programul centrului de tineret ?
- Ce strategie ai dezvoltat pentru a preveni repetarea acestei situații sau a uneia identice?

JOCUL DE ROLURI

Jocul de roluri este o metodă de învățare activă, bazată pe un scenariu în care participanții au de jucat un anumit rol. Este un instrument foarte bun, dar are nevoie de coordonare atentă. Va trebui să stabiliți un scop și niște obiective clare pentru activitate. În cadrul rolului asumat participanții pot: a) să „încerce” un comportament; b) să înțeleagă cum se simte cineva în anumită situație; c) să exprime un sentiment; d) să experimenteze alte puncte de vedere; e) să învețe unii de la alții din succese și insuccese. Scenariul trebuie adaptat la necesitățile și natura specifică a grupului de participanți. Nimici nu trebuie să fie ofensat personal de scenariu sau de jocul cuiva. Ar putea fi util să repartizați anumite roluri participanților care nu ar fi jucat în viața reală. Trebuie să rezervați destul timp pentru desfășurarea propriu-zisă a jocului și pentru discuțiile de mai apoi. De asemenea, trebuie rezervat suficient timp pentru ca participanții să-și înțeleagă rolul și să intre în el. Înainte de a începe evaluarea activității e necesar, la fel, de mai mult timp pentru ca participanții să iasă din rol. Observatorii (participanții care nu au luat parte la joc) trebuie să cunoască bine instrucțiunile și să contribuie la discuții. După ce au exersat jocurile de rol recomandate, rugați elevii să propună situații pentru altele noi bazate pe cazuri concrete: de acasă, de la școală, din viața socială.

SIMULAREA

Simularea poate fi concepută ca un joc de roluri extins și care îi implică pe toți. Ea le permite participanților să experimenteze situații provocatoare, dar într-o atmosferă sigură. Simularea adesea cere implicare emoțională, care o transformă într-un instrument foarte puternic. Participanții învăță nu doar cu mintea și cu mâinile, dar și cu inimile.

IMAGINI: FOTOGRAFII, DESENE, COLAJE

O imagine spune cât o mie de cuvinte. Imaginele sunt instrumente puternice pentru oferirea informației și pentru stimularea interesului. Desenul este un mijloc important de auto-exprimare și de comunicare nu doar pentru cei a căror stil de gândire este vizual, dar și pentru cei care nu se simt siguri să se exprime verbal.

Activitatea practică: „Mă cunosc bine ?” (Aneza 9).

METODA PROIECTUL

Proiectul este cea mai complexă metodă de educație civică.

Ea presupune investigarea individuală sau de grup, pe o perioadă extinsă, a unei probleme, a unui fenomen sau pregătirea unui eveniment social.

OBIECTIVE

- a ajuta elevii să înțeleagă legătura care există între diferite discipline de studiu și între acestea și lumea din afara școlii;
- a da posibilitate de a se organiza și a se conduce pe cont propriu;

- a pune elevii în contact nemijlocit cu comunitatea și a le da posibilitatea de a-și susține în public opiniile proprii.

TIPURI DE PROIECTE:

- academice;
- practice;
- individuale;
- de grup.

Proiectele academice se realizează print-un referat, o comunicare științifică și.a.

Proiectele practice sunt activități realizate, de regulă, într-un cadru extrașcolar:

- organizarea unor seminare, adunări cu părinții și.a.;
- organizarea unor activități culturale: concursuri, sărbători, șezători și.a.;
- excursii, vizite;
- activități în comunitate (ecologice, patriotice, juridice și.a.);
- demersuri publice și.a.

DERULAREA PROIECTULUI

1. Sursele de informații.
2. Grupul de lucru.
3. Responsabilități.
4. Etape.
5. Evaluare.
6. Perspective.

În cadrul lectiilor practice pot fi examinate și alte metode și procedee didactice și educaționale.

A se vedea: *Participarea copiilor și tinerilor*, Chișinău, 2003; *Includerea socială a tinerilor*, Ghidul lucrătorului de tineret, Chișinău, 2004.

Activitate practică

Joc de rol „NOUL GUVERN” (Anexa 10 și Fișe „Noul guvern”).

Evaluare:

- Care sunt metodele ce pot fi utilizate în cadrul cursurilor “Educația civică”, “Noi și legea”?
- Descrieți succint care sunt condițiile ce trebuie respectate la alegerea metodelor și procedeele de predare-învățare-evaluare.

BIBLIOGRAFIE

- *A.B.C.-ul educației civice*. Alianța Civică. Filiala Municipiului București. Departamentul pentru educație, 1996.
- *Alternativa XXI*. SIEDO, Chișinău, Nr. 1-6, 2001-2005.
- *Cartea Mare a Jocurilor*. Centrul de Informare și Documentare privind Drepturile Copilului, Chișinău, 2000.
- Cosma Traian. *Sedințele cu părinții în gimnaziu*. Idei-suport pentru diriginți, București, Editura Polirom, 2001.
- Cosma Traian. *Ora de dirigenție în gimnaziu*. Bacău, 1994.

- *Dezvoltare pentru viață*. Ghid. O.N.S.M., Chișinău, Pontos, 2004.
- *Educație pentru dezvoltare*. Ghidul animatorului, CIDDC, Chișinău, 2001.
- *Educație pentru democrație și drepturile omului*. Ghidul profesorului, Chișinău, SIEDO, 1998.
- Georgescu Dakmara, Ștefănescu Doina-Olga. *Cultură civică*. Manual pentru cl. a VII-a. Humanitas, București, 1999.
- *Ghidul educatorului de la egal la egal în prevenirea HIV/SIDA*, UNICEF, Chișinău, 2003.
- Iancu Stela, Cosma Viorel. *Ora de dirigenție: între rutină și profesionalism*. Iași, 1995.
- *Includerea socială a tinerilor*. Ghidul lucrătorului de tineret, Chișinău, 2004.
- Leca Corina, Silvia Nichifor, Tatiana Racu, Rodica Secară. *Noi și Legea. Educație civică*. Ghidul profesorului, SIEDO, Chișinău, 2001.
- Lăcătuș Maria-Liana. *Educație civică*. Manual pentru cl. a VII-a, Editura Univers, București, 1999.
- Lăcătuș Maria-Liana, Penu-Pușcaș Mihaela. *Cultură civică*. Manual pentru cl. a VIII-a, București, Editura Corint, 2000.
- Lăcătuș Marias-Liana, Penu-Pușcaș Mihaela. *Cultura civică*. Caietul elevului pentru cl. a VIII-a, București, Editura Corint, 2000.
- Lăcătuș Maria-Liana, Lăcătuș George-Paul. *Cultura civică*. Ghidul profesorului, București, Corint, 2000.
- Mistreanu Tatiana. *Caiete de Educația civică pentru cl. a V-a – a IX-a*, Chișinău, 2004.
- *Participarea copiilor și tinerilor la lupta împotriva deciziilor*. Principii și modalități practice. Centrul Național de Resurse pentru Tineri. Chișinău, 2005.
- *Sănătatea și dezvoltarea tinerilor*. Studiu de evaluare a cunoștințelor, atitudinilor și practicilor tinerilor, Chișinău, UNICEF, 2005.
- *Textes adoptés sur l'éducation à la citoyenneté démocratique et aux droits de l'homme*. Conseil de l'Europe, Strasbourg, 2003.
- Ермолин Ан. *Навигатор третьего тысячелетия или как стать разведчиком*. Москва, 2004.
- *Молодёжь в меняющемся обществе: в помощь дискусии*. Центральная и Восточная Европа, Содружество Независимых Государств и Государства Балтии. UNICEF-Детский фонд ООН и Всемирная Организация Скаутского Движения, 2001.
- *На службе у детства. Основы, создание и функционирование воспитательной системы*. Москва, Народное образование, 2003.

Capitolul II

Tema 7

EVALUAREA LA CURSUL „EDUCAȚIA CIVICĂ”, „NOI ȘI LEGEA”

Volum: 1 prelegere, 1 lecție practică

Obiective:

Studenții vor fi în măsură:

- să explice locul și rolul evaluării la disciplinele „Noi și Legea”, „Educația civică”;
- să compare strategiile și metodele de evaluare în raport cu avantajele și limitele specifice;
- să realizeze în practică o metodă de evaluare la una din disciplinele propuse, ținând cont de indicațiile metodice din curs.

Timpul alocat: 160 min.

Pregătirea pentru lecție:

- fotocopii ale materialelor de distribuit;
- foi de hârtie;
- fișe, scotch.

Metode: expunerea, explicația, dialogul, lucrul în grup, asaltul de idei.

Concepțe – Componente de referință:

Funcțiile evaluării	<ul style="list-style-type: none">- de control- de reglare a sistemului- de prognozare și orientare- de clasificare și selecție- educativă- socială
Strategii de evaluare	<ul style="list-style-type: none">- evaluare inițială- evaluare pe parcurs- evaluare finală
Metode de evaluare	<ul style="list-style-type: none">- prezentarea- discuția- autoevaluarea și.a.

Reper teoretic:

Precizări conceptuale

Evaluarea în procesul de educație este o problemă veche cu conotații noi, un subiect controversat, datorită, în special, încărcăturii sale morale (deoarece prin evaluare se realizează clasificări și selecții, se dau „verdicte” și, cu alte cuvinte, se hotărăște soarta unor oameni).

Ca și altor concepte, evaluării i se dău mai multe interpretări. Așa, de exemplu, **Steliană Toma** definește evaluarea ca fiind un proces de măsurare și apreciere a valorii rezultatelor sistemului de educație și învățământ sau a unei părți a acestuia, a eficienței resurselor, condițiilor și strategiilor folosite prin compararea rezultatelor cu obiectivele propuse, în vederea luării unor decizii de îmbunătățire și perfecționare.

Ioan Jinga definește evaluarea ca fiind un proces complex de comparare a rezultatelor activității instructiv-educative cu obiectivele planificate (evaluarea calității), cu resursele utilizate (evaluarea eficienței) și cu rezultatele anterioare (evaluarea progresului).

Potrivit *Dictionnaire encyclopédique de l'éducation et de la formation*, 1994, p. 145, **evaluarea pedagogică reprezintă o acțiune managerială proprie sistemelor socio-umane, care solicită raportarea rezultatelor obținute într-o anumită activitate la un ansamblu de criterii specifice domeniului în vederea luării unei decizii optime.**

Așadar;

- evaluarea este un proces (nu un produs), deci o activitate etapizată, desfășurată în timp;
- ea nu se rezumă la notarea elevilor (care este expresia numerică a aprecierii performanțelor școlare ale acestora), ci vizează domenii și probleme mult mai complexe (inclusiv programe de învățământ și sistemul în ansamblu);
- evaluarea implică un sir de măsurări, comparații, aprecieri (deci judecăți de valoare), pe baza cărora se pot adopta anumite decizii menite să optimizeze activitatea sau domeniile supuse evaluării.

FUNCTIILE evaluării în educație sunt stabilite în conformitate cu anumite criterii psihopedagogice, sociologice și docimologice, vizând efectele evaluării în plan individual și social. Acestea sunt:

Funcțiile de control, de constatare și de apreciere a activității și rezultatelor obținute, prin care se stabilește unde se situează aceste rezultate în raport cu obiectivele proiectate, încercând să „depisteze” factorii care le influențează în sens pozitiv sau negativ.

Funcția de reglare a sistemului, de ameliorare a sistemului și de optimizare a rezultatelor, care constă în demersurile comune ale evaluatorilor și evaluărilor pentru a face „corecțiile” necesare – pe baza controlului și aprecierilor – în stilul de conducere, respectiv în activitatea de execuție. În cazul evaluării rezultatelor obținute de elevi, accentul cade pe optimizarea stilului de predare, a capacitatii de învățare și pe stimularea factorilor motivaționali.

Funcția de prognosticare și orientare, prin care se încearcă prefigurarea desfășurării activității în sistem (sau într-un subsistem) și de anticipare a rezultatelor ca urmare a măsurilor preconizate.

Funcția de clasificare și selecție în baza căreia se ierarhizează elevii.

Funcția educativă, menită să conștientizeze și să motiveze, să stimuleze interesul pentru studiu continuu, pentru perfecționare și pentru obținerea unor performanțe cât mai înalte.

Funcția socială, prin care se realizează informarea colectivității locale, a familiei etc., asupra rezultatelor obținute de elevi.

Aceste funcții se împătrund, tratarea lor distinctivă având doar scop didactic. În practică, în raport cu scopul evaluării, unele funcții vor avea o pondere mai mare decât altele sau se vor urmări în exclusivitate.

STRATEGII DE EVALUARE

Evaluarea intervine în trei momente distinctive: la început, pe parcursul procesului de predare-învățare și la sfârșitul lui. În funcție de acestea, se definesc și următoarele tipuri de evaluare: evaluare inițială, evaluare pe parcurs, evaluare finală.

Evaluarea inițială, deși este contestată de unii profesori și directori, are un scop precis: acela de a stabili cât mai exact cu putință, câteva lucruri absolut necesare fiecărui profesor pentru a-și elabora strategia didactică la o clasă anume.

Care sunt aceste lucruri?

Primul, trebuie să răspundă la întrebarea următoare: **au elevii cunoștințele anterioare necesare învățării care urmează?** Si dacă da, în ce măsură stăpânesc ei aceste cunoștințe (ca volum, dar și ca posibilitate de a opera cu ele).

Al II-lea este răspunsul la întrebarea: **cât poate să învețe fiecare elev la disciplina mea?** Pentru că este absurd să crezi că un elev poate învăța la fel toate obiectele din planul de învățământ?

Al III-lea se află punându-se întrebarea: **cât este dispus să învețe fiecare dintre elevii mei materia pe care o predau?**

Concluzie: Motivația elevilor pentru învățare, asociată cu capacitatea de învățare și cu pregătirea lor anterioară sunt repere importante care-i permit fiecarui profesor să se orienteze în munca lui și să adopte strategia pedagogică cea mai potrivită unei situații date (școală, clasă, material uman etc.)

În comun cu studenții se precizează câteva forme de evaluare inițială la disciplinele „Educația civică”, „Noi și Legea”.

Evaluarea pe parcurs, cunoscută și sub denumirea de evaluare formativă sau de progres, este un fel de barometru pentru profesor și pentru elevi, deoarece ea indică, pe tot parcursul instruirii, unde se situează rezultatele parțiale față de cele finale, proiectate.

Care este frecvența acestei evaluări?

Este evident că nu toți profesorii au aceleași ocazii de evaluare. Important este ca între evaluări să nu existe pauze prea mari, pentru a nu avea surpize! Dacă între două evaluări ale pregătirii unor elevi există intervale prea mari, iar acestea nu țin pasul cu predarea sau nu înțeleg bine anumite noțiuni și le fixează greșit, e mai greu să completezi sau să corectezi învățarea.

Nu trebuie să se cadă în extrema cealaltă, verificîndu-i prea des pe unii dintre elevi, deoarece aceștea s-ar putea demotiva sau chiar stresa. Optimul în evaluările pe parcurs poate fi stabilit doar de profesor, ținând cont de:

- efectivele de elevi;
- timpul disponibil;
- situația particulară a fiecărei clase și a fiecărui elev;
- specificul obiectului de studiu;
- cerințele curriculum-ului.

*Utilizând metoda **Asaltul de idei** se precizează formele evaluării pe parcurs la disciplinele de educație civică.*

Evaluarea finală sau sumativă este mai complexă, pentru că ea trebuie să furnizeze informațiile relevante despre nivelul pregătirii elevilor (raportat la cerințele curriculumului) la sfârșitul unei etape de instruire (trimestru sau an școlar). Ar fi absurd să se creată însă că la evaluarea finală elevul trebuie să știe tot. El trebuie să știe lucrurile esențiale din materia parcursă și, în plus, să știe să se folosească de ele în diferite situații.

Se precizează câteva forme de evaluare sumativă la disciplinele „Educația civică”, „Noi și Legea”.

METODE DE EVALUARE

Se lucrează cu Ghidul profesorului „Noi și Legea” (p. 95-112).

PREZENTAREA

Prezentarea pe care o va face un elev în urma unui exercițiu în grup sau a unei cercetări individuale se poate aprecia de la 1 la 5 conform următoarelor criterii:

Politețe:

A folosit prezentatorul limbajul adecvat, când s-a adresat ascultătorilor și când s-a referit la alte prezentări ?

Mod de manifestare:

A folosit prezentatorul respectiv tehnici adecvate de exprimare, limbajul non-verbal și contactul vizual? S-a auzit bine prezentarea ?

Claritate:

A fost mesajul prezentat clar și concis ?

Logică:

A fost mesajul bine structurat?

Putere de convingere:

A demonstrat prezentatorul respectiv că, într-adevăr, crede în punctul de vedere prezentat?

Cunoștințe:

A demonstrat prezentatorul că deține cunoștințe pe tema respectivă? Dar în ceea ce privește punctul de vedere opus? A furnizat el dovezi elovente în sprijinul propriei poziții ?

Consecințe:

A menționat prezentatorul în mod clar care sunt rezultatele pozitive și negative ale acelei acțiuni (în concepția persoanelor care susțin respectivul punct de vedere) ?

Răspunsuri:

A răspuns prezentatorul prompt la întrebări ?

DISCUȚIE PE O TEMĂ DE INTERES PUBLIC

Pentru conținut:

Identificarea și enumărarea problemei;

Folosirea cunoștințelor esențiale;

Stipularea faptelor sau definițiilor;

Argumentarea prin analogie;

Sprăjinirea enunțurilor prin explicații, argumente sau probe;

Recunoașterea valorilor și a conflictelor de valori.

Pentru procedură (corectă):

Răspuns gândit la enunțurile făcute de ceilalți;
Determinarea unor enunțuri corecte, logice, relevante și clare;
Rezumarea punctelor de acord/dezacord;
Invitarea celorlalți să participe la discuție.

Procedură (incorectă):

Enunțuri irelevante;
Întreruperi;
Monopolizarea discuției;
Atacurile la persoană.

DEZBATERI PE O TEMĂ DE INTERES PUBLIC

Pentru conținut:

Identificarea și enunțarea problemei
Folosirea cunoștințelor
Stipularea faptelor sau a definițiilor
Argumentarea prin analogie
Recunoașterea valorilor și a conflictelor de valori.

Pentru procedură (corectă):

Răspuns gândit la enunțurile făcute de ceilalți
Determinarea unor enunțuri corecte, logice, relevante și clare
Rezumarea punctelor de acord/dezacord

Procedură (incorectă):

Enunțuri nestructurate
Enunțuri nerelevante
Pauze
Monopolizarea discuției
Atacurile la persoană.

Sursă: „Noi și Legea. Educație civică”. Ghidul profesorului. SIEDO, Chișinău, 2000.

Sugestie.

Lucrul în grup: lectura și examinarea unor metode de evaluare: PRES, activitățile desfășurate în grupuri mici, autoevaluarea și.a.
Activitățile practice: „Drepturile și responsabilitățile”, „Lista cu drepturi și responsabilități”, „Alege cuvântul potrivit” și „Individul și mediul” (Anexele 11, 12, 13 și 14).

BIBLIOGRAFIE

- *A învăța și a trăi democrația.* Document de orientare. Comitetul ad-hoc al experților pentru Anul European al cetățeniei prin educație. Biroul de Informare al Consiliului Europei în Moldova, 2005.
- Apostol Pavel. *Metodologie: modelarea acțiunii educaționale*, în *Fundamenta paedagogie*, vol. II sub redacția lui Todoran Dimitrie, Văideanu Gheorghe, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1970.
- Barna Andrei. *Autoeducația*. Probleme teoretice și metodologice. Ed. Did. și Pedagogică, București, 1995.
- *Cadrul de acțiuni preconizate de Forumul Mondial în problemele educației*. Chișinău, 2001.
- *Conceptul de contribuție civică în contextul pregătirii universitare*. Îndrumar practic privind implementarea modelului CEPO de educație civică în școală. Chișinău, USM, 2004.
- Cristea Sorin. *Dicționar de termeni pedagogici*. Edit. Did. și Pedagogică, București, 1998.
- De Landsheere Gilbert. *Evaluarea continuă a elevilor și examenele*. Manual de docimologie. Editura Didactică și Pedagogică, București, 1975.
- *Dezvoltare pentru viață*. Ghid. O.N.S.M., Chișinău, Pontos, 2004.
- *Educație pentru formarea deprinderilor de viață*. Raport de evaluare. Chișinău, 2003.
- Jinga Ioan, Negreț Ioan. *Eficiența învățării*. Editis, București, 1994.
- Jinga Ioan, Istrate Elena. *Manual de pedagogie*. Editura All Educational, 2001.
- Lecca Corina, Nichifor Silvia, Racu Tatiana, Secară Rodica. *Noi și Legea*. Ghidul profesorului. Litera, Chișinău, 2001.
- Mistreanu Tatiana. *Caiete de Educația civică pentru cl. a V-a – a IX-a*, Chișinău, 2004.
- *Participarea copiilor și tinerilor la luarea deciziilor*. Principii și modalități practice. Centrul Național de Resurse pentru Tineri. Chișinău, 2005.
- *Sănătatea și dezvoltarea tinerilor*. Studiu de evaluare a cunoștințelor, atitudinilor și practicilor tinerilor, Chișinău, UNICEF, 2005.

Capitolul II

Tema 8

PROIECTAREA LECȚIEI LA DISCIPLINELE “EDUCAȚIA CIVICĂ”, “NOI ȘI LEGEA”

Volum: 1 prelegeră, 1 lecție practică

Obiective:

- stabilirea locului proiectării didactice în ansamblul activității profesorului de „Educație civică”;
- evidențierea responsabilității profesorului față de pregătirea lecțiilor;
- prezentarea unor modele de proiectare la nivelul corespunzător actualelor cerințe;
- motivarea studenților pentru aprofundarea problematicii proiectării didactice specifice disciplinelor pentru care se pregătesc.

Timpul alocat: 160 min.

Pregătirea pentru lecție:

- fotocopii ale materialelor de distribuit;
- fișe, scotch;
- Curriculum la „Educația civică” și „Noi și Legea”.

Metode: dezbaterea, explicația, dialogul, lucrul în grup, asaltul de idei, proiectul.

Concepțe – componente de referință.

- Proiectarea didactică
- precizarea obiectivelor;
 - analiza resurselor;
 - elaborarea strategiilor didactice;
 - evaluarea.

Reper teoretic

Proiectarea didactică este o temă parțial cunoscută de către studenți de la cursurile „Didactica istoriei”, „Didactica geografiei”, „Pedagogie”.

Utilizând dialogul se reamintesc aspectele principale ale acestui proces, etapele proiectării și se precizează componentele unui proiect didactic.

Care sunt etapele proiectării didactice?

Studenții studiază modelul și explică operațiile necesare la fiecare etapă.

PROIECTAREA DIDACTICĂ

Etape

I. **Precizarea obiectivelor.**

Operațiile realizate de profesor:

1. Stabilește ce trebuie să știe și/sau ce trebuie să facă elevii la sfârșitul activității didactice.

2. Compara ceea ce-și propune să realizeze cu curriculum-ul, precizând performanțele minime așteptate.
3. Apreciază dacă obiectivele sunt realizabile în timpul disponibil.

II. **Analiza resurselor**, care constă în:

1. Selecționarea conținutului activității (cunoștințe, priceri, deprinderi, atitudini).
2. Analiza caracteristicilor elevilor cu accent pe nivelul lor de pregătire, capacitatea de învățare și motivația învățării.
3. Analiza resurselor materiale.

III. **Elaborarea strategiilor didactice**

Profesorul se ocupă de:

1. Alegerea metodelor și procedeeelor de învățământ.
2. Selectarea materialelor didactice necesare.
3. Alegerea mijloacelor tehnice.
4. Stabilirea combinației celei mai potrivite a metodelor și mijloacelor, și imaginarea unor situații de învățare adecvate, care să asigure atingerea obiectivelor propuse la un nivel de performanță cât mai înalt, cu majoritatea elevilor.

IV. **Evaluarea**

Stabilirea formelor, metodelor și a instrumentelor prin care profesorul va putea constata dacă ceea ce și-a propus s-a realizat și în ce măsură anume.

Sursa: Ioan Jinga, Elena Istrate

Manual de pedagogie,

Editura ALL Educațional, 2001, p. 397

Se face **concluzia**, că proiectarea didactică nu face altceva decât să invite la rigoare în pregătire și să asigure trecerea de la proiect la realizare fără ezitări, fără improvizații și (deci) fără eșec.

Proiectarea unei lecții de “Educație civică” și “Noi și Legea”.

Studenții determină asemănările și deosebirile dintre planul lecției și proiectul didactic.

Planul → schematic și sumar
 Proiectul → descrierea anticipată a lecției, stabilind în detaliu toate obiectivele și componentele viitoarei activități.

Scopul proiectului unei lecții → de a pregăti trecerea fără dificultăți de la intenție (proiect) la realizare (acțiune).

În dependență de **tipul lecției** (aspect cunoscut de studenți din cursul “Didactica istoriei”) se precizează:

Structura unui proiect:

1. Captarea atenției.
2. Prezentarea obiectivelor.
3. Reactualizarea cunoștințelor anterioare necesare noilor informații și activităților practice.
4. Prezentarea noului conținut, a sarcinilor.
5. Desfășurarea activităților practice.
6. Realizarea feed-back-ului și evaluarea performanței.
7. Asigurarea transferului.

Sugestii și sarcini practice pentru studenți:

- Alegeti 2 teme din Curriculum-ul “Noi și Legea” pentru cl. a X-a - a XII-a și Curriculum-ul “Educația civică”, cl. a V-a - a IX-a și realizați 2 proiecte didactice pentru:
 1. O lecție la cursul “Noi și Legea”;
 2. O lecție la cursul “Educație civică”.
- Pregătiți unul din proiectele realizate pentru desfășurarea unei lecții în cadrul orelor practice la cursul “Didactica Educației civice”, utilizând metoda *Jocul de rol*.

Bibliografie

- Beleac Anatol, Nichifor Silvia. *Noi și Legea*. Manual pentru cl. a X-a. Chișinău, Litera, 2001.
- Beleac Anatol, Nichifor Silvia, Racu Tatiana. *Noi și Legea*. Manual pentru cl. a XI-a. Chișinău, Litera, 2001.
- *Conceptul de contribuție civică în contextul pregătirii universitare*. Îndrumar practic privind implementarea modelului CEPO de educație civică în școală. Chișinău, USM, 2004.
- *Conférence de lancement de l'année européenne de la citoyenneté par l'éducation – 2005. Communiqué final et plan d'action*. Strasbourg, 2004.
- *Curriculum de educație civică pentru clasele a V-a – a IX-a*. Chișinău, Editura ARC, 2001.
- *Educație pentru dezvoltare*. Ghidul animatorului. CIDDC, UNICEF-Moldova, 2002.
- *Educația pentru formarea deprinderilor de viață: condiții, probleme, resurse și oportunități de realizare*. Chișinău, 2003.
- *Domino*. Manual de educație prin grup-pereche ca mijloc de combatere a rasismului, antisemitismului, xenofobiei și intoleranței. Timișoara, 1998.
- *Includerea socială a tinerilor*. Ghidul lucrătorului de tineret, Chișinău, 2004.
- Leca Corina, Nichifor Silvia, Racu Tatiana, Secară Rodica. *Noi și Legea*. Ghidul profesorului. Chișinău, Litera, 2001.
- *Noi și Legea. Educație referitoare la Lege*. Curriculum pentru cl. X-XII. Chișinău, Epigraf, 2000.
- Rotaru Vasile, Secară Rodica, Cerbușă Pavel. *Noi și Legea*. Manual pentru cl. a XII-a. Chișinău, Litera, 2001.
- *Sănătatea și dezvoltarea tinerilor*. Studiu de evaluare a cunoștințelor, atitudinilor și practicilor tinerilor, Chișinău, UNICEF, 2003.
- Ермолин Ан. *Навигатор третьего тысячелетия или как стать разведчиком*. Москва, 2004.

ACTE INTERNATIONALE ȘI NAȚIONALE

DECLARAȚIA UNIVERSALĂ A DREPTURILOR OMULUI

Preambul

Considerând că recunoașterea demnității inerente tuturor membrilor familiei umane și ale drepturilor lor egale și inalienabile constituie fundamentalul libertății, al justiției și păcii în lume.

Considerând că ignorarea drepturilor omului și disprețuirea drepturilor omului au condus la acte de barbarie care revoltă conștiința omenirii și că săvârșirea unei lumi în care ființele umane vor beneficia de libertatea cuvântului și a convingerilor, eliberate de teroare și de mizerie, a fost proclamată drept cea mai înaltă aspirație a omului.

Considerând că este esențial ca drepturile omului să fie protejate de un sistem de drept pentru ca omul să nu fie constrâns, ca mijloc suprem, la revolta împotriva tiraniei și asupririi.

Considerând că este esențial să fie încurajată dezvoltarea relațiilor prietenești între națiuni.

Considerând că în Cartă popoarelor Națiunile Unite au proclamat din nou credința lor în drepturile fundamentale ale omului, în demnitatea și în valoarea persoanei umane, în egalitatea în drepturi a bărbaților și femeilor și că sau hotărât să favorizeze progresul social și să instaureze condiții mai bune de viață în cadrul unei libertăți mai mari.

Considerând că Statele membre sau angajat să promoveze, în cooperare cu Organizația Națiunilor Unite, respectul universal și efectiv al drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

Considerând că o concepție comună despre aceste drepturi și libertăți este de cea mai mare importanță pentru realizarea deplină a acestui angajament

Adunarea generală Proclamă, prezenta

DECLARAȚIE UNIVERSALĂ A DREPTURILOR OMULUI

Ca ideal comun către care trebuie să tindă popoarele și toate națiunile pentru ca toate persoanele și toate organele societății, având în vedere permanent această Declarație, să se străduiască, prin învățătură și educație, să dezvolte respectul pentru aceste drepturi și libertăți și să asigure, prin măsuri progresive de ordin național și internațional, recunoașterea și aplicarea lor națională și efectivă atât în cadrul Statelor membre, cât și în teritoriile aflate sub jurisdicția lor.

Articolul 1.

Toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi. Ele sunt înzestrate cu rațiune și conștiință și trebuie să se comporte unele față de celelalte în spiritul fraternității.

Articolul 2. (1)

Fiecare se poate prevăla de toate drepturile și de toate libertățile proclamate în prezența Declarație, fără nici o deosebire, în special de rasă, de culoare, de sex, de limbă, de religie, de opinie politică sau de orice altă opinie, de origine națională sau socială, de avere, de naștere sau decurgând din orice altă situație. (2). Pe lângă aceasta, nu se va face nici o deosebire bazată pe statutul politic, juridic sau internațional al țării sau al teritoriului de care aparține o persoană, fie această țară sau teritoriu independente, sub tutelă, neautonome, sau supuse unei limitări oarecare a suveranității.

Articolul 3.

Orice ființă umană are dreptul la viață, la libertate și la securitatea sa.

Articolul 4.

Nimeni nu va fi ținut în sclavie, nici în robie; traficul cu sclavi sunt interzise sub toate formele lor.

Articolul 5.

Nimeni nu va fi supus la tortură, nici la pedepse sau tratamente crude, inumane, sau degradante.

Articolul 6.

Fiecare are dreptul să își recunoască personalitatea sa juridică, oriunde să ar afila.

Articolul 7.

Toți oamenii sunt egali în fața legii și au dreptul fără deosebire la o protecție egală a legii. Toți oamenii au dreptul la o protecție egală împotriva oricărei discriminări care ar încălca prezența Declarație și împotriva oricărei provocări la o astfel de discriminare.

Articolul 8.

Orice persoană are dreptul să se adreseze în mod efectiv instanțelor judiciare competente împotriva acelor care violează drepturile fundamentale ce îi sunt recunoscute prin constituție sau prin lege.

Articolul 9.

Nimeni nu poate fi arestat, deținut ori exilat în mod arbitrar.

Articolul 10.

Orice persoană are dreptul, în deplina egalitate, să fie ascultată în mod echitabil și public de către un tribunal independent și imparțial care va hotărî fie asupra drepturilor și obligațiilor sale, fie asupra temeinicieei oricărei acuzații în materie penală îndreptată împotriva sa.

Articolul 11. (1)

Orice persoană acuzată de un delict este rezumată nevinovată, până când vinovăția sa va fi dovedită, în mod legal în cursul unui proces public în cadrul căruia i s-au asigurat toate garanțiile necesare apărării sale. (2) Nimeni nu va fi condamnat pentru acțiuni ori omisiuni care, în momentul în care au fost comise, nu constituau un act delictuos potrivit dreptului național sau internațional. De asemenea, nu se va aplica nici o pedeapsă mai aspiră decât aceea care era aplicabilă în momentul când a fost comis actul delictuos.

Articolul 12.

Nimeni nu va fi obiectul unor imixiuni arbitrale în viața sa particulară, în familia sa, domiciliul ori în corespondență, nici a unor atingeri ale onoarei sau reputației sale. Orice persoană are dreptul la ocrotirea legii împotriva unor astfel de imixiuni sau atingeri.

Articolul 13. (1)

Orice persoană are dreptul să circule liber și să aleagă reședința în teritoriul unui stat. (2) Orice persoană are dreptul să părăsească orice țară, inclusiv țara sa și de a reveni în țara sa.

Articolul 14. (1)

În cazul persecuției, orice persoană are dreptul să caute azil și să beneficieze de azil în alte țări. (2) Acest drept nu poate fi invocat în cazul unor urmări penale lăsate pe comiterea unei crime de drept comun sau pe acțiuni contrare scopurilor și principiilor Națiunilor Unite.

Articolul 15. (1)

Orice individ are dreptul la o cetățenie. (2) Nimeni nu poate fi lipsit în mod arbitral de cetățenia sa nici de dreptul de a-și schimba cetățenia.

Articolul 16. (1)

Cu începere de la vîrsta nubilă, bărbatul și femeia, fără nici o restricție în privința rasei, cetățeniei sau religiei, au dreptul să se căsătorească și să întemeieze o familie. Ei au drepturi egale la încheierea căsătoriei, în decursul căsătoriei și la desfacerea ei. (2) Căsătoria nu poate fi încheiată decât cu consimțământul liber și deplin al viitorilor soți. (3) Familia este un element natural, fundamental al societății și are dreptul la ocrotire din partea societății și a statului.

Articolul 17. (1)

Orice persoană are dreptul la proprietate, atât singură cât și în asociere cu alții. (2) Nimeni nu va fi lipsit în mod arbitral de proprietatea sa.

Articolul 18.

Orice persoană are dreptul la libertatea gândirii, a conștiinței și a religiei; acest drept implică libertatea de a-și schimba religia sau convingerile, precum și libertatea de a-și manifesta religia sau convingerile sale, individual sau în colectiv, atât în public, cât și privat, prin învățământ, practici, cult și îndeplinirea de rituri.

Articolul 19.

Orice persoană are dreptul la libertatea de opinie și de exprimare, ceea ce implică dreptul de nu a fi tulburat pentru opiniile sale și acela de a căuta, de a primi și de a răspândi, fără considerații de frontieră, informații și idei prin orice mijloc de exprimare.

Articolul 20. (1)

Orice persoană are dreptul la libertatea de întrunire și de asociere pașnică. (2) Nimici nu poate fi obligat să facă parte dintr-o asociație.

Articolul 21. (1)

Orice persoană are dreptul să participe la conducerea treburilor publice ale țării sale, fie direct, fie prin intermediul unor reprezentanți liber aleși. (2) Orice persoană are dreptul de acces, în condiții de egalitate, la funcțiile publice ale țării sale. (3) Voința poporului este baza puterii de stat; această voință să fie exprimată prin alegeri oneste care trebuie să aibă loc periodic, prin sufragiu universal egal și prin vot secret sau după o procedură echivalentă care să asigure libertatea votului.

Articolul 22.

Orice persoană, în calitate de membru al asociației, are dreptul la securitate socială, ea este îndreptățită să obțină satisfacerea drepturilor economice, sociale și culturale indispensabile pentru demnitatea și libera dezvoltare a personalității sale, prin efort național și cooperare internațională, ținându-se seama de organizarea și de resursele fiecărei țări.

Articolul 23. (1)

Orice persoană are dreptul la muncă, la libera alegere a muncii sale, la condiții echitabile și satisfăcătoare de muncă, precum și la ocrotirea împotriva șomajului. (2) Toți oamenii au dreptul, fără nici o discriminare, la un salariu egal pentru muncă egală. (3) Orice om care muncește are dreptul la o remunerare echitabilă și satisfăcătoare care să-i asigure lui, precum și familiei sale, o remunerare conformă cu demnitatea umană și completată, dacă este cazul, cu alte mijloace de ocrotire. (4) Orice persoană are dreptul să intemeieze cu alte persoane sindicate și de a se afilia la sindicate pentru apărarea intereselor sale.

Articolul 24.

Orice persoană are dreptul la odihnă, și la timp liber și, îndeosebi, la o limitare rezonabilă a timpului de muncă, precum și la concedii periodice plătite.

Articolul 25. (1)

Orice persoană are dreptul la un nivel de viață corespunzător asigurării sănătății și bunăstării proprii și a familiei sale, cuprinzând hrana, îmbrăcământea, locuința, îngrijirea medicală, precum și serviciile sociale necesare, are dreptul la asigurare în caz de șomaj, de boală, de invaliditate, văduvie, bătrânețe sau în alte cazuri de pierdere a mijloacelor de subzistență ca urmare a unor împrejurări independente de voința sa. (2) Mama și copilul au dreptul la ajutor și o ocrotire specială. Toți copiii, indiferent dacă s-au născut în cadrul sau în afara căsătoriei, se bucură de aceeași ocrotire socială.

Articolul 26. (1)

Orice persoană are dreptul la educație. Educația trebuie să fie gratuită, cel puțin în ceea ce privește învățământul elementar și de bază. Învățământul este obligatoriu. Învățământul tehnic și profesional trebuie să fie accesibil tuturor, accesul la studii superioare trebuie să fie deschis tuturor pe baza deplinei egalități, în funcție de merit. (2) Educația trebuie să urmărească dezvoltarea deplină a personalității umane și întărirea respectului pentru drepturile omului și pentru libertățile fundamentale. Ea trebuie să stimuleze înțelegerea, toleranța și prietenia între toate popoarele și între toate grupurile rasiale sau religioase, precum și dezvoltarea activității Organizației Națiunilor Unite pentru menținerea păcii. (3) Părinții au, cu prioritate, dreptul să aleagă felul educației care urmează să fie dată copiilor lor.

Articolul 27. (1)

Orice persoană are dreptul să ia parte în mod liber la viața culturală a colectivității, să se bucure de arte și să participe la progresul științific și la binefacerile care rezultă din aceasta. (2) Fiecare individ are dreptul la protecția intereselor morale și materiale care decurg din orice operă științifică, literară sau artistică al cărei autor este.

Articolul 28.

Orice persoană are dreptul să beneficieze, pe plan social și internațional, de existența unei ordini care să permită ca drepturile și libertățile enunțate în prezenta Declarație să-și poată găsi o realizare deplină.

Articolul 29. (1)

Individul are îndatoriri față de colectivitate, numai în cadrul acesteia fiind posibilă dezvoltarea liberă și deplină a personalității sale. (2) În exercitarea drepturilor și libertăților sale, fiecare persoană este supusă numai îngădirilor stabilite de lege în scopul exclusiv al asigurării recunoașterii și respectului drepturilor și libertăților celorlalți și în vederea satisfacerii cerințelor juste ale moralei, ordinii publice și bunăstării generale, într-o societate democratică. (3) Aceste drepturi și libertăți nu vor putea, în nici un caz, să fie exercitat contrar scopurilor și principiilor Organizației Națiunilor Unite.

Articolul 30.

Nici o prevedere a prezentei Declarații nu poate fi interpretată ca implicând pentru un stat, un grup sau o persoană, dreptul de a se deda la vreo activitate sau de a săvârși vre-un act care să conducă la desființarea drepturilor și libertăților enunțate în prezenta Declarație.

CONVENTIJA ONU PRIVIND DREPTURILE COPILULUI

Preambul

Statele părți la prezenta Convenție, considerând că, în conformitate cu principiile proclamate în Carta Națiunilor Unite, recunoașterea demnității inerente tuturor membrilor familiei umane, precum și egalitatea și caracterul inalienabil al drepturilor lor sunt fundamentalul libertății, dreptății și păcii în lume.

Având în vedere faptul că popoarele Națiunilor Unite au proclamat din nou în Cartă încrederea lor în drepturile fundamentale ale omului, în demnitatea și valoarea ființei umane, și sunt hotărâte să promoveze progresul social și să instaureze cele mai bune condiții de viață într-o libertate cât mai deplină.

Recunoscând că Națiunile Unite, în Declarația universală a drepturilor omului și în pactele internaționale privind drepturile omului, au proclamat și au convenit că fiecare este îndreptățit să se prevaleze de toate drepturile și de toate libertățile care sunt enunțate în acestea, fără nici o deosebire de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, de origine națională sau socială, avere, naștere sau altă situație.

Amintind că în Declarația universală a drepturilor omului Națiunile Unite au proclamat că toți copiii au dreptul la ajutor și la o asistență socială.

Convinși că familia, unitatea fundamentală a societății, și mediul natural pentru creșterea și bunăstarea tuturor membrilor săi, și în mod deosebit copiii, trebuie să beneficieze de protecția și de asistența de care are nevoie pentru a putea să joace pe deplin rolul său în societate.

Recunoscând că pentru deplina și armonioasa dezvoltare a personalității sale, copilul trebuie să crească într-un mediu familial, într-o atmosferă de fericire, dragoste și înțelegere.

Considerând că este important de a pregăti pe deplin copilul pentru a avea o viață individuală în societate și de a-l crește în spiritul idealurilor proclamate în Carta Națiunilor Unite și, în special, în spiritul păcii, demnității, libertății, egalității și solidarității.

Având în vedere că necesitatea de a acorda o protecție specială copilului a fost enunțată în Declarația de la Geneva din 1924 cu privire la drepturile copilului adoptată de Adunarea generală la 20 noiembrie 1959 și că a fost recunoscută în Declarația universală a drepturilor omului (în mod deosebit în articolele 23 și 24), în Pactul internațional privind drepturile economice, sociale și culturale (în mod deosebit în art.10) și statutele și instrumentele pertinente ale instituțiilor specializate și ale organizațiilor internaționale care se preocupă de bunăstarea copilului.

Având în vedere că, așa cum s-a indicat în Declarația drepturilor copilului, copilul, din cauza lipsei sale de maturitate fizică și intelectuală, are nevoie de o protecție specială și de îngrijiri speciale, în principal de o protecție juridică potrivită, înainte și după naștere.

Reamintind dispozițiile Declarației cu privire la principiile sociale și juridice aplicabile protecției și bunăstării copiilor, cu referire specială la practicile în materie de adopție și de plasament familial pe plan național și internațional, de Ansamblul de reguli minime ale Națiunilor Unite privind administrarea justiției pentru minori (Regulile de la

Beijing) și ale Declarației relative la protecția femeilor și copiilor în perioada de urgență și de conflict armat.

Recunoscând că în toate țările lumii sunt copii care trăiesc în condiții deosebit de dificile și că este necesar să se acorde acestor copii o atenție deosebită.

Ținând seama în mod corespunzător de importanța tradițiilor și valorilor culturale ale fiecărui popor în protecția și dezvoltarea armonioasă a copilului.

Recunoscând importanța cooperării internaționale pentru îmbunătățirea condițiilor de viață ale copiilor în toate țările și în mod deosebit în țările în curs de dezvoltare.

Au convenit asupra celor ce urmează:

Partea 1

Articolul 1.

În sensul prezentei Convenții, prin copil se înțelege orice ființă umană sub vîrstă de 18 ani, cu excepția cazurilor când, în baza legii aplicabile copilului, majoratul este stabilit sub această vîrstă.

Articolul 2.

1. Statele părți se angajează să respecte drepturile care sunt enunțate în prezenta Convenție și să le garanteze tuturor copiilor care țin de jurisdicția lor, fără nici o distincție, indiferent de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau altă opinie a copilului sau a părinților sau a reprezentanților săi legali, de originea lor națională, etnică sau socială, de situația lor materială, de incapacitatea lor, de nașterea lor sau de altă situație.
2. Statele părți vor lua toate măsurile corespunzătoare pentru ca copilul să fie efectiv protejat împotriva oricărei forme de discriminare sau de sancțiuni motivate de situația juridică, activitățile, opiniiile declarate sau convingerile părinților săi, ale reprezentanților săi legali sau ale membrilor familiei sale.

Articolul 3.

1. În toate deciziile care îi privesc pe copii, fie că sunt luate de instituții publice sau private de ocrotire socială, de către tribunale, autorități administrative sau de organe legislative, interesele superioare ale copilului trebuie să fie luate în considerare cu prioritate.
2. Statele părți se angajează să asigure copilului protecția și îngrijirile necesare pentru bunăstarea sa, ținând cont de drepturile și obligațiile părinților săi, ale tutorilor săi, ale altor persoane legal responsabile pentru el, și vor lua, în acest scop, toate măsurile legislative și administrative corespunzătoare.
3. Statele părți vor veghea ca funcționarea instituțiilor, serviciilor și lăcașurilor care au responsabilități față de copii și asigură protecția lor să fie conforme cu normele fixate de către autoritățile competente, în special în domeniul securității și sănătății, și în ceea ce privește numărul și competența personalului lor ca și în privința unui control corespunzător.

Articolul 4.

Statele părți se angajează să ia toate măsurile legislative, administrative și altele care sunt necesare pentru a pune în practică drepturile recunoscute în prezenta Convenție.

În cazul drepturilor economice, sociale și culturale, ele vor lua aceste măsuri în limitele maxime ale rezervelor de care dispun și, dacă este cazul, în cadrul cooperării internaționale.

Articolul 5.

Statele părți vor respecta responsabilitatea, dreptul și obligația pe care le au părinții sau, după caz, membrii familiei lărgite sau a comunității, conform cutumei locale, tutorii sau alte persoane prin lege responsabile pentru copil, de a-i da acestuia, într-un mod care să corespundă dezvoltării capacitateilor acestuia, orientarea și sfaturile corespunzătoare exercitării drepturilor pe care i le recunoaște prezenta Convenție.

Articolul 6.

1. Statele părți recunosc că orice copil are un drept inherent la viață.
2. Statele părți vor asigura în toată măsura posibilului supraviețuirea și dezvoltarea copilului.

Articolul 7.

1. Copilul este înregistrat imediat după nașterea sa și are de la această dată dreptul la un nume, dreptul de a dobândi o cetățenie și, în măsura posibilului, dreptul de a-și cunoaște părinții și de a fi crescut de aceștia.
2. Statele părți vor veghea la aplicarea acestor drepturi conform legislației lor naționale și obligațiilor asumate potrivit instrumentelor internaționale aplicabile în materie, în mod deosebit în cazurile în care, în absența acestora, copilul s-ar găsi în situația de a fi apatrid.

Articolul 8.

1. Statele părți se angajează să respecte drepturile copilului și de a-și păstra identitatea, inclusiv cetățenia, numele său și relațiile familiale, astfel cum sunt recunoscute de lege, fără amestec legal.
2. Dacă un copil este lipsit, în mod legal, de elementele constitutive ale identității sale sau de unele din acestea, statele părți vor acorda asistență și protecția corespunzătoare pentru ca identitatea sa să fie restabilătă cât mai repede posibil.

Articolul 9.

1. Statele părți vor veghea ca nici un copil să nu fie separat de părinții săi împotriva voinei lor, cu excepția situației în care autoritățile competente decid, sub rezerva revizionii judiciare și în conformitate cu legile și procedurile aplicabile, că această separare este necesară, în interesul superior al copilului. O decizie în acest sens poate să fie necesară în anumite cazuri particulare, de exemplu atunci când părinții maltratează sau neglijeză copiii sau când părinții trăiesc separat și când urmează să se ia o hotărîre cu privire la locul de reședință al copilului.
2. În toate cazurile prevăzute la paragraful 1 al prezentului articol, toate părțile interesante trebuie să aibă posibilitatea de a participa la dezbateri și de a-și face cunoscute părerile lor.

3. Statele părți vor respecta dreptul copilului, separat de cei doi părinți ai săi sau de unul din ei, de a întreține relații personale și contacte directe cu cei doi părinți ai săi, afară de cazul că acest lucru este contrar interesului superior al copilului.
4. Când separarea rezultă din măsuri luate de către un stat parte, precum detenția, închisoarea, exilul, expulzarea sau moartea (înțelegându-se moartea indiferent de cauză, survenită în timpul detenției) celor doi părinți sau a unuia din ei, sau a copilului, statul parte dă, la cererea părintilor, a copilului sau, dacă este cazul, a unui alt membru al familiei informațiile esențiale asupra locului unde se găsesc membrul sau membrii familiei, afară de cazul că divulgarea acestor informații ar aduce prejudicii bunăstării copilului. Statele părți vor veghea, de asemenea, ca prezentarea unei astfel de cereri să nu antreneze prin ea însăși consecințe dăunătoare pentru persoana sau persoanele în cauză.

Articolul 10.

1. În conformitate cu obligația ce revine statelor părți potrivit paragrafului 1 al art. 9, orice cerere făcută de un copil sau de către părinții săi în vederea intrării într-un stat parte sau părăsirii acestuia, în scopul reîntregirii familiei, va fi examinată de statele părți într-un spirit pozitiv, cuumanism și operativitate. Statele părți vor veghea, de asemenea, ca prezentarea unei astfel de cereri să nu antreneze consecințe dăunătoare pentru autorii solicitării și membrii familiei lor.
2. Un copil ai cărui părinți au reședință în state diferite are dreptul de a întreține, în afara unor situații excepționale, relații personale și contacte directe, regulate cu ambii părinți. În acest scop și în conformitate cu obligația care revine statelor părți rezultând din art. 9 paragraful 1, statele părți vor respecta dreptul pe care îl au copilul și părinții săi de a părăsi orice țară, inclusiv pe a lor, și de a reveni în propria lor țară. Dreptul de a părăsi orice țară nu poate fi limitat decât de restricțiile prevăzute de lege și care sunt necesare pentru protecția securității naționale, ordinea publică, sănătatea publică sau moralitatea publică, sau drepturile și libertățile altora și care sunt compatibile cu celealte drepturi recunoscute în prezenta Convenție.

Articolul 11.

1. Statele părți vor lua măsuri pentru a combate acțiunile ilegale de deplasare și de împiedicare a reîntoarcerii copiilor în străinătate.
2. În acest scop, statele părți vor favoriza încheierea de acorduri bilaterale și multilaterale sau aderarea la acordurile existente.

Articolul 12.

1. Statele părți vor garanta copilului capabil de discernământ dreptul de a exprima liber opinia sa asupra oricărei probleme care îl privește, opinile copilului fiind luate în considerare avându-se în vedere și gradul său de maturitate.
2. În acest scop, se va da copilului, în special, posibilitatea de a fi ascultat în orice procedură juridică sau administrativă care-l privește, fie direct, fie într-un organ reprezentativ sau o instituție corespunzătoare, în conformitate cu regulile de procedură din legislația națională.

Articolul 13.

1. Copilul are dreptul la libertatea de exprimare: acest drept cuprinde libertatea de a căuta, a primi și a difuza informații și idei de orice natură, fără să țină seama de frontiere, sau forma orală, scrisă, tipărită sau artistică, sau prin oricare alte mijloace, la alegerea copilului.
2. Exercitarea acestui drept poate fi supusă restricțiilor, dar numai acelor care sunt prevăzute de lege și care sunt necesare:
 - a. pentru respectul drepturilor sau reputației altora sau
 - b. pentru protecția securității naționale, ordinii publice, sănătății și moralei publice.

Articolul 14.

1. Statele părți vor respecta dreptul copilului la libertatea de gândire, de conștiință și religie.
2. Statele părți vor respecta dreptul și obligația părinților sau, după caz, ale reprezentanților legali ai copilului de a-l orienta pe acesta în exercitarea dreptului sus-menționat de o manieră care să corespundă dezvoltării capacitateilor sale.
3. Libertatea de a-și manifesta religia sa sau convingerile sale nu poate fi supusă decât restricțiilor care sunt prevăzute de lege și care sunt necesare pentru protecția securității publice, a ordinii publice, a sănătății și moralei publice sau libertăților și drepturilor fundamentale ale altora.

Articolul 15.

1. Statele părți vor recunoaște drepturile copilului la libertatea de asociere și la libertatea de reuniune pașnică.
2. Exercitarea acestor drepturi nu poate fi obiect decât al acelor limitări care sunt prevăzute de lege și care sunt necesare într-o societate democratică, în interesul securității naționale, al siguranței publice sau al ordinii publice, sau pentru a proteja sănătatea sau moralitatea publică sau drepturile și libertățile altora.

Articolul 16.

1. Nici un copil nu va face obiectul ingerințelor arbitrare sau ilegale în viața sa personală, în familia sa, domiciliul sau corespondența sa și nici al unor atacuri ilegale la onoarea și reputația sa.
2. Copilul are dreptul la protecția legii contra unor astfel de imixiuni sau atacuri.

Articolul 17.

Statele părți vor recunoaște importanța funcției îndeplinite de mijloacele de informare în masă și vor veghea ca copilul să aibă accesul la o informare și la materiale provenind din surse naționale și internaționale diverse, cu deosebire cele care vizează să protejeze bunăstarea sa socială, spirituală și morală, precum și sănătatea sa fizică și mentală. În acest scop, statele părți:

- a. vor încuraja mijloacele de informare în masă de a difuza informații și materiale care prezintă o utilitate socială și culturală pentru copii și răspund spiritului art. 29;

- b. vor încuraja cooperarea internațională în producția, schimbul și difuzarea de astfel de informații și materiale provenind din diferite surse culturale, naționale și internaționale;
- c. vor încuraja producerea și difuzarea de cărți pentru copii;
- d. vor încuraja mijloace de informare în masă de a ține seama în mod deosebit de nevoile lingvistice ale copiilor autohtoni sau care aparțin unui grup minoritar;
- e. vor favoriza elaborarea de principii directoare corespunzătoare, destinate protejării copilului împotriva informațiilor și materialelor care dăunează bunăstării sale, având în vedere prevederile art. 13 și 18.

Articolul 18.

1. Statele părți vor depune eforturi pentru asigurarea recunoașterii principiului potrivit căruia ambii părinți au o răspundere comună pentru creșterea și dezvoltarea copilului. Răspunderea pentru creșterea copilului și asigurarea dezvoltării sale le revine în primul rând părinților sau, după caz, reprezentanților săi legali. Aceștia trebuie să se conduce înapoi de orice după interesul superior al copilului.
2. Pentru garantarea și promovarea drepturilor enunțate în prezenta Convenție, statele părți vor acorda ajutor corespunzător părinților și reprezentanților legali ai copilului în exercitarea răspunderii care le revine de a crește copilul și vor asigura crearea instituțiilor, lăcașelor și serviciilor însărcinate să vegheze la bunăstarea copiilor.
3. Statele părți vor lua toate măsurile corespunzătoare pentru a asigura copiilor, ai căror părinți muntesc, dreptul de a beneficia de serviciile și instituțiile de îngrijire a copiilor pentru care ei îndeplinesc condițiile cerute.

Articolul 19.

1. Statele părți vor lua toate măsurile legislative, administrative, sociale și educative corespunzătoare pentru protejarea copilului împotriva oricăror forme de violență, vătămare sau de abuz fizic sau mintal, de abandon sau neglijență, de rele tratamente sau de exploatare, inclusiv violență sexuală, în timpul cât se află în îngrijirea părinților sau a unuia dintre ei, a reprezentanțului sau reprezentanților săi legali sau a oricărei persoane căreia i-a fost încredințat.
2. Aceste măsuri de protecție vor cuprinde, după cum se va conveni, proceduri eficiente pentru stabilirea de programe sociale vizând furnizarea de sprijin necesar copilului și celor cărora le-a fost încredințat, precum și pentru alte forme de prevenire, ca și pentru identificarea, raportarea, retrimiterea, anchetarea, tratarea și urmărirea penală pentru cazurile de rele tratamente descrise mai sus aplicate copilului, și vor cuprinde, de asemenea, după cum se va stabili, proceduri de intervenție juridiciară.

Articolul 20.

1. Orice copil care este, temporar sau definitiv, lipsit de mediul său familial sau care, în propriul său interes, nu poate fi lăsat în acest mediu, are dreptul la protecție și la ajutor special din partea statului.

2. Statele părți vor prevedea pentru acest copil o ocrotire alternativă în conformitate cu legislația lor națională.
3. O astfel de ocrotire alternativă poate să aibă, între altele, forma de plasament familial, „Kafala” din legea islamică, adoptie sau, dacă este cazul, încredințare într-o instituție corespunzătoare pentru copii. În alegerea uneia din aceste soluții este necesar să se țină seama în mod corespunzător de necesitatea unei anumite continuități în educarea copilului, ca și de originea sa etnică, religioasă, culturală și lingvistică.

Articolul 21.

Statele părți care acceptă și autorizează adopțiunea, se vor asigura că rațiunea primordială în materie este interesul superior al copilului și:

- a. vor garanta că adopțiunea unui copil va fi încuviințată doar de autoritățile competente care verifică, conform legii și procedurilor aplicabile și pe baza tuturor informațiilor pertinente și demne de încredere, că adopțiunea poate să aibă loc având în vedere situația copilului în raport cu părinții săi, rudele și reprezentanții legali și, dacă este cazul, că persoanele interesate și-au dat consimțământul la adoptie în cunoștință de cauză, pe baza tuturor consultărilor necesare;
- b. vor recunoaște că adopțiunea în străinătate poate să fie considerată ca un alt mijloc de a asigura îngrijirea necesară copilului, dacă acesta nu poate fi încredințat în țara de origine unei familii de adoptie sau plasament, sau dacă nu poate fi îngrijit în mod corespunzător;
- c. se vor asigura că, în cazul adopțiunii în străinătate, copilul va beneficia de garanții și de norme echivalente acelora existente în cazul unei adopțiuni naționale;
- d. vor lua toate măsurile corespunzătoare pentru a se asigura că, în cazul adopțiunii în străinătate, încredințarea copilului nu se va traduce printr-un material necuvant persoanelor implicate în aceasta;
- e. vor promova după caz obiectivele prezentului articol, încheind aranjamente și acorduri bilaterale sau multilaterale și se vor strădui, în acest cadru, să asigure ca încredințarea copilului în străinătate să fie efectuată de către autoritățile sau organele competente.

Articolul 22.

1. Statele părți vor lua toate măsurile corespunzătoare pentru a asigura că un copil care caută să obțină statutul de refugiat sau care este considerat ca refugiat în virtutea regulilor și procedurilor de drept internațional sau național aplicabile, fie că este singur, fie însotit de mamă sau tată sau orice altă persoană, să beneficieze de protecție și asistență umanitară corespunzătoare pentru a-i permite să se bucure de drepturile pe care i le recunosc prezenta Convenție și celealte instrumente internaționale relative la drepturile omului sau cu caracter umanitar, la care statele respective sunt părți.
2. În acest scop statele părți vor coopera, după cum vor considera potrivit, la toate eforturile făcute de Organizația Națiunilor Unite și alte organizații interguvernamentale sau neguvernamentale competente care colaborează cu

ONU, pentru a proteja și ajuta copilul care se găsește în asemenea situații și pentru a descoperi părinții sau alți membri ai familiei oricărui copil refugiat, în vederea obținerii informațiilor necesare pentru reunificarea familiei sale. În cazurile în care nici un părinte și nici alt membru al familiei nu poate fi găsit, copilului i se va acorda aceeași protecție ca oricărui alt copil care este permanent sau temporar lipsit de mediul său familial, indiferent pentru care motiv, în conformitate cu prezenta Convenție.

Articolul 23.

1. Statele părți recunosc copilului handicapăt mintal sau fizic că trebuie să se bucure de o viață plină și decentă, în condiții care să-i garanteze demnitatea, să-i promoveze autonomia și să-i faciliteze participarea activă la viața colectivității.
2. Statele părți recunosc drepturile copilului handicapăt de a beneficia de îngrijiri speciale, încurajează și asigură, în măsura resurselor disponibile, la cerere, copiilor handicapăți care îndeplinesc condițiile prevăzute și celor care îi au în grija, un ajutor adaptat situației copilului și situației părinților sau a celor care îl îngrijesc.
3. Recunoscând nevoile speciale ale copilului handicapăt, ajutorul furnizat conform paragrafului 2 al prezentului articol va fi gratuit de fiecare dată când este posibil, ținând cont de resursele financiare ale părinților copilului sau ale acelora care îl îngrijesc și va fi astfel conceput încât copilul handicapăt să aibă efectiv acces la educație, la formare, la servicii de îngrijire a sănătății, la servicii de recuperare, la pregătire pentru angajare în muncă și la mijloace de recreere, de o manieră corespunzătoare care să conducă la o integrare socială și o dezvoltare individuală căt se poate de complete, inclusiv dezvoltarea sa culturală și spirituală.
4. În spiritul cooperării internaționale, statele părți vor promova schimbul de informații corespunzătoare în domeniul profilactic al sănătății, tratamentului medical, psihologic și funcțional al copiilor handicapăți, inclusiv difuzarea de informații privind metode de recuperare, servicii de educare și informare profesională, ca și accesul la aceste date, în scopul de a permite statelor părți să-și amelioreze capacitatele și competențele și să-și lărgescă experiența în aceste domenii. În această privință se va ține seama în mod deosebit de necesitățile țărilor în curs de dezvoltare.

Articolul 24.

1. Statele părți recunosc dreptul copilului de a se bucura de cea mai bună stare de sănătate posibilă și de a beneficia de servicii medicale, de tratament și de recuperare. Statele părți se vor strădui să asigure ca nici un copil să nu fie lipsit de dreptul de a avea acces la aceste servicii de ocrotire a sănătății.
2. Statele părți vor urmări realizarea integrală a acestui drept și, în mod deosebit, vor lăsa măsurile corespunzătoare pentru:
 - a. reducerea mortalității în rândul nou-născuților și al copiilor;
 - b. asigurarea pentru toți copiii a necesarului de asistență medicală și îngrijire a sănătății, accentul fiind pus pe dezvoltarea măsurilor primare de ocrotire a sănătății;

- c. lupta contra maladiilor și malnutriției în cadrul măsurilor primare de ocrotire a sănătății, prin aplicarea tehnologiilor ușor de procurat și prin furnizarea de alimente bogat nutritive și apă potabilă, ținând seama de pericolele și riscurile de poluare a mediului natural;
 - d. asigurarea sănătății mamelor în perioada pre- și postnatală;
 - e. asigurarea ca toate grupurile societății, în mod deosebit părinții și copii, să fie informate, să aibă acces la educație și să fie sprijinite în folosirea cunoștințelor de bază cu privire la sănătatea și alimentația copilului, avantajele alăptării, igienei și salubrității mediului înconjurător și prevenirea accidentelor;
 - f. dezvoltarea măsurilor de sănătate preventivă, de asistență a părinților, precum și de educație și servicii de planificare a familiei.
3. Statele părți vor lua toate măsurile eficiente corespunzătoare în vederea abolirii practicilor tradiționale dăunătoare sănătății copiilor.
 4. Statele părți se angajează să promoveze și să încurajeze cooperarea internațională în vederea asigurării progresive a realizării depline a dreptului recunoscut în prezentul articol. În această privință se va ține seama în mod deosebit de necesitățile țărilor în curs de dezvoltare.

Articolul 25.

1. Statele părți recunosc copilului care a fost plasat de către autoritatea competență pentru a primi îngrijiri, protecție sau tratament fizic sau mintal, dreptul la verificarea periodică a tratamentului respectiv și a oricărora alte elemente legate de plasarea sa.

Articolul 26.

1. Statele părți vor recunoaște oricărui copil dreptul de a beneficia de securitate socială, inclusiv de asigurări sociale, și vor lua măsurile necesare pentru asigurarea deplinei realizării a acestui drept în conformitate cu legislația lor națională.
2. Serviciile trebuie să fie acordate când este cazul, ținându-se seama de resursele și de situația copilului și a persoanelor responsabile de întreținerea sa, ca și de orice alt element aplicabil la solicitarea serviciilor făcute pentru copil sau în numele său.

Articolul 27.

1. Statele părți recunosc dreptul oricărui copil la un nivel de viață suficient pentru dezvoltarea sa fizică, mentală, spirituală, morală și socială.
2. Părinților și oricărora altor persoane care au în grija un copil le revine în primul rând responsabilitatea de a asigura, în limita posibilităților și a mijloacelor lor financiare, condițiile de viață necesare dezvoltării copilului.
3. Statele părți ținând seama de condițiile naționale și în limita mijloacelor lor, vor adopta măsuri corespunzătoare pentru a ajuta părinții și alte persoane care au în grija un copil să valorifice acest drept și vor oferi, în caz de nevoie, o asistență materială și programe de sprijin, în special în ceea ce privește alimentația, îmbrăcământea și locuința.

4. Statele părți vor lua toate măsurile adecvate pentru a asigura recuperarea pensiei alimentare a copilului de la părinții săi sau de la alte persoane care au răspundere financiară față de el, indiferent dacă se află pe teritoriul lor sau în străinătate. În special în cazul în care persoana care are răspundere financiară față de un copil trăiește într-un alt stat decât cel al copilului, statele părți vor favoriza aderarea la acorduri internaționale sau încheierea de asemenea acorduri, precum și adoptarea oricăror alte angajamente corespunzătoare.

Articolul 28.

1. Statele părți recunosc dreptul copilului la educație și, în vederea asigurării exercitării acestui drept în mod progresiv și pe baza egalității de șanse, vor urmări în special:
 - a. să facă învățământul primar obligatoriu și gratuit pentru toți;
 - b. să încurajeze diferite forme de învățământ secundar, atât general cât și profesional, să le facă deschise și accesibile oricărui copil și să ia măsuri corespunzătoare, cum sunt instituirea gratuității învățământului și acordarea unui ajutor financiar în caz de nevoie;
 - c. să asigure tuturor accesul la învățământul superior, în funcție de capacitatele fiecărui, prin toate mijloacele adecvate;
 - d. să facă deschise și accesibile tuturor copiilor informarea și orientarea școlară și profesională;
 - e. să i-a măsuri pentru a încuraja frecventarea școlii cu regularitate și reducerea ratei de abandonare a școlii.
2. Statele părți vor lua toate măsurile corespunzătoare pentru a asigura aplicarea disciplinei școlare într-un mod compatibil cu demnitatea copilului ca ființă umană și în conformitate cu prezența Convenție.
3. Statele părți vor promova și încuraja cooperarea internațională în domeniul educației, mai ales cu scopul de a contribui la eliminarea ignoranței și a analfabetismului în lume și de a facilita accesul la cunoștințe științifice și tehnice și la metode de învățământ moderne. În această privință se va ține în special seama de necesitățile țărilor în curs de dezvoltare.

Articolul 29.

1. Statele părți sunt de acord că educația copilului trebuie să urmărească:
 - a. dezvoltarea personalității copilului, a aptitudinilor și capacitaților sale mentale și fizice la nivelul potențialului lor maxim;
 - b. dezvoltarea respectului pentru drepturile și libertățile fundamentale ale omului, precum și pentru principiile consacrate în Carta Națiunilor Unite;
 - c. dezvoltarea respectului față de părinții copilului, față de identitatea sa culturală, de limba proprie și valorile sale, precum și față de valorile naționale ale țării în care trăiește, ale țării din care eventual este originar și ale civilizațiilor diferite de a sa;
 - d. pregătirea copilului pentru a-și asuma responsabilitățile vieții într-o societate liberă, în spiritul înțelegerii, păcii, toleranței, egalității între sexe și prieteniei între toate popoarele și grupurile etnice, naționale și religioase și cu persoanele de origine autohtonă;

- e. responsabilitate față de mediul natural.
2. Nici o dispoziție din prezentul articol sau din articolul 28 nu va fi interpretată de o manieră care să aducă atingerea libertății persoanelor fizice sau juridice de a crea și dirija instituții de învățămînt, cu condiția ca principiile enunțate în paragraful 1 din prezentul articol să fie respectate și ca educația în aceste instituții să fie conformă normelor minimale pe care statul le prescrie.

Articolul 30.

În statele în care există minorități etnice, religioase sau lingvistice sau persoane de origine autohtonă, un copil autohton sau care aparține uneia din aceste minorități nu poate fi privat de dreptul de a avea în comun cu alții membri ai grupului său propria cultură, de a profesa și de a practica propria religie sau de a folosi propria limbă.

Articolul 31.

1. Statele părți recunosc dreptul copilului la odihnă și timp liber, dreptul de a se juca și de a practica activități recreative proprii vîrstei sale și de a participa în mod liber la viața culturală și artistică.
2. Statele părți vor respecta și promova dreptul copilului de a participa în mod deplin la viața culturală și artistică și vor încuraja asigurarea unor posibilități corespunzătoare și egale pentru activitatea culturală, artistică, recreativă și de odihnă.

Articolul 32.

1. Statele părți recunosc dreptul copilului de a fi protejat împotriva exploatarii economice și a implicării în orice muncă ce ar comporta riscuri sau ar împiedica educația care ar dăuna sănătății sau dezvoltării sale fizice, mintale, spirituale, morale, sau sociale.
2. Statele părți vor lua măsurile legislative, administrative, sociale și educative pentru a asigura aplicarea prezentului articol. În acest scop și ținând seama de dispozițiile pertinente ale celoralte instrumente internaționale, statele părți, în mod special:
 - a. vor fixa o vîrstă minimă sau vîrste minime de angajare;
 - b. vor prevedea o reglementare corespunzătoare a orarelor de lucru și a condițiilor de muncă;
 - c. vor prevedea pedepse sau alte sancțiuni corespunzătoare pentru a asigura aplicarea efectivă a prezentului articol.

Articolul 33.

Statele părți vor lua măsuri corespunzătoare, inclusiv măsuri legislative, administrative, sociale și educative pentru a proteja copiii contra folosirii ilicite a stupefiantelor și a substanțelor psihotrope, aşa cum sunt acestea definite de tratatele internaționale pertinente și pentru a împiedica utilizarea copiilor la producția și traficul ilicit al acestor substanțe.

Articolul 34.

Alte părți se angajează să protejeze copilul contra oricărei forme de exploatare sexuală și de abuz sexual. În acest scop, statele părți vor lua, în special, toate măsurile corespunzătoare pe plan național, bilateral și multilateral, pentru a împiedica:

- a. incitarea sau conștrîngerea unui copil de a fi implicat într-o activitatea sexuală ilegală;
- b. exploatarea copiilor în scopul prostituției sau al altor practici sexuale ilegale;
- c. exploatarea copiilor în scopul producției de spectacole sau de materiale cu caracter pornografic.

Articolul 35.

Statele părți vor lua măsuri corespunzătoare pe plan național, bilateral și multilateral pentru a împiedica răpirea, vânzarea și traficul cu copii în orice scop și în orice formă.

Articolul 36.

Statele părți vor proteja copilul împotriva tuturor celorlalte forme de exploatare dăunătoare oricărui aspect al bunăstării lui.

Articolul 37.

Statele părți vor garanta că:

- a. nici un copil nu va fi supus la tortură, la pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante. Pentru infracțiunile comise de persoane sub vârsta de opt/sprezece ani nu vor fi pronunțate nici pedeapsa capitală nici închisoarea pe viață fără posibilitatea de eliberare;
- b. nici un copil nu va fi privat de libertate în mod ilegal sau arbitrar. Areștarea, deținerea sau întemnițarea unui copil trebuie să fie conformă cu legea și se va folosi numai ca măsură extremă și pentru cea mai scurtă posibil perioadă de timp;
- c. orice copil privat de libertate va fi tratat cu omenie și cu respectul datorat demnității persoanei umane și de o manieră care să țină seama de nevoile persoanelor de vârstă sa. În special orice copil privat de libertate va fi separat de adulți – în afară de cazul când se consideră în interesul superior al copilului să nu se procedeze astfel – și va avea dreptul de a menține contactul cu familia sa prin corespondență și prin vizite, în afara unor cazuri excepționale;
- d. orice copil privat de libertate va avea dreptul de acces rapid la asistență juridică sau la orice altă asistență corespunzătoare, precum și dreptul de a contesta legalitatea privării sale de libertate în fața unui tribunal sau a unei alte autorități competente, independente și imparțiale și dreptul la decizie rapidă în orice asemenea acțiune.

Articolul 38.

1. Alte părți se angajează să respecte și să asigure respectarea regulilor dreptului umanitar internațional care le sunt aplicabile în caz de conflict armat și care se referă la copil.
2. Statele părți vor lua măsuri posibile pentru a se asigura că persoanele care nu au atins vîrstă de cincisprezece ani nu participă direct la ostilități.
3. Statele părți se vor abține de a înrola în forțele lor armate orice persoană care nu a atins vîrstă de cincisprezece ani. Atunci când încorporează persoane de peste cincisprezece ani, dar sub opt-sprezece ani, statele părți se vor strădui să înroleze cu prioritate pe cei mai în vîrstă.
4. Conform obligației care le revine în virtutea dreptului umanitar internațional de a proteja populația civilă în caz de conflict armat, statele părți vor lua măsurile posibile pentru a asigura protecția și îngrijirea copiilor care sunt afectați de un conflict armat.

Articolul 39.

Statele părți vor lua măsuri corespunzătoare pentru a promova refacerea psihică și fizică și reintegrarea socială a oricărui copil victimă a oricărei forme de neglijență, exploatare sau abuz, a torturii sau a oricărei alte forme de pedeapsă sau tratament de crizime, inuman sau degradant sau a unui conflict armat. Această refacere și această reintegrare se vor desfășura în condiții care favorizează sănătatea, respectul de sine și demnitatea copilului.

Articolul 40.

1. Statele părți recunosc oricărui copil suspect, acuzat sau dovedit că a comis o încălcare a legii penale, dreptul de a fi tratat într-un mod de natură să favorizeze simțul său de demnitate și al valorii personale, să întărească respectul său pentru drepturile omului și libertățile fundamentale ale altora și să țină seama de vîrstă sa și de necesitatea de a promova reintegrarea copilului și asumarea de către acesta a unui rol constructiv în societate.
2. În acest scop și ținând seama de dispozițiile pertinente ale instrumentelor internaționale, statele părți vor garanta, în special, că:
 - a. nici un copil nu va fi suspectat, acuzat sau declarat vinovat de o încălcare a legii penale datorită unor acțiuni sau omisiuni care nu erau stipulate de către dreptul național sau internațional în momentul comiterii lor;
 - b. orice copil suspectat sau acuzat de o încălcare a legii penale are cel puțin dreptul la garanțiiile următoare:
 - să fie presupus nevinovat până ce vinovăția sa va fi stabilită legal;
 - să fie informat prompt și direct de acuzațiile care i se aduc sau, dacă este cazul, prin intermediul părinților săi sau al reprezentanților legali și să beneficieze de asistență juridică sau de orice altă asistență corespunzătoare pentru pregătirea și prezentarea apărării sale;
 - cauza sa să fie examinată fără întârziere de către o autoritate sau o instanță juridiciară competentă, independentă și imparțială, după o procedură echitabilă conform prevederilor legii, în prezența asistenței legale sau a oricărei alte asistențe corespunzătoare și – dacă acest lucru nu este considerat contrar

- interesului superior al copilului, datorită în special vârstei și situației sale – în prezența părinților săi sau a reprezentanților legali;
- să nu fie constrâns să depună mărturie sau să mărturisească că este vinovat, să interogheze sau să facă să fie interogați martori ai acuzării și să obțină aducerea și interogarea de martori ai apărării, în condiții de egalitate;
 - dacă se dovedește că a încălcat legea penală, să poată face apel cu privire la decizie și la orice măsură luată în consecință, în fața unei autorități sau instanțe judecătorești superioare competente, independente și imparțiale, conform legii;
 - să fie asistat în mod gratuit de un interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbește limba utilizată;
 - viața sa personală să fie în mod deplin respectată în toate fazele procedurii.
3. Statele părți se vor strădui să promoveze adoptarea de legi, proceduri, crearea de autorități și instituții, special concepute pentru copiii suspectați, acuzați sau declarați că ar fi comis încălcări ale legii penale și, în special:
 - a. vor stabili o vârstă minimă sub care copiii vor fi presupuși a nu avea capacitatea de a încălca legea penală;
 - b. vor lua măsuri, de fiecare dată când este posibil și de dorit, pentru a trata acești copii fără a se recurge la procedura juridică, cu condiția că drepturile omului și garanțiile legale să fie deplin respectate.
 4. Va fi prevăzută o întreagă gamă de dispoziții cum sunt cele referitoare la îngrijire, orientare și supraveghere, îndrumare, verificare, plasament familial, programe de educație generală și profesională și alternative la îngrijirea instituțională, pentru a asigura copiilor un tratament corespunzător bunăstării și proporțional atât cu condițiile lor cât și cu infracțiunea comisă.

Articolul 41.

Nici o dispoziție din prezenta Convenție nu va afecta orice prevedere mai potrivită pentru înțelegerea drepturilor copilului, care poate figura în:

- a. legislația unui stat parte sau,
- b. în dreptul internațional în vigoare pentru acest stat.

Partea a II-a

Articolul 42.

Statele părți se angajează să facă cunoscute pe larg adulților și copiilor principiile și prevederile prezentei Convenții, prin mijloace active și corespunzătoare.

Articolul 43.

1. În vederea examinării progreselor înregistrate de statele părți în executarea obligațiilor contractate de ele în virtutea prezentei Convenții, se va institui un Comitet al drepturilor copilului care îndeplinește atribuțiile care urmează.
2. Comitetul se compune din 10 experți de o înaltă moralitate și care posedă o competență recunoscută în domeniul reglementat de prezenta Convenție. Membrii săi sunt aleși de statele părți din rândul cetățenilor lor și acționează cu titlu individual, ținându-se seama de necesitatea asigurării unei repartiții geografice echitabile și cu respectarea principalelor sisteme juridice.

3. Membrii Comitetului sunt aleși prin vot secret de pe o listă de persoane desemnate de statele părți. Fiecare stat parte poate desemna un candidat dintr-o listă de persoane desemnate de statele părți.
4. Prima alegere va avea loc în termen de șase luni de la data intrării în vigoare a prezentei Convenții. Alegerile vor avea loc apoi la fiecare doi ani. Cu patru luni înaintea datei fiecărei alegeri, Secretarul General al ONU va invita în scris statele părți să propună candidații lor într-un termen de două luni. Secretarul general va întocmi apoi o listă alfabetică a candidaților astfel desemnați, indicând statele părți care l-au desemnat și o va comunica statelor părți la prezenta Convenție.
5. Alegerile vor avea loc la reunurile statelor părți, convocate de Secretarul general la sediul ONU. La aceste reunii, la care ceea ceva număr de statele părți, candidații aleși în Comitet sunt cei care obțin cel mai mare număr de voturi și majoritatea absolută a voturilor reprezentanților statelor părți prezente și votante.
6. Membrii Comitetului sunt aleși pe o perioadă de patru ani. Ei pot fi realeși dacă candidatura lor este prezentată din nou. Mandatul a cinci membri aleși la prima alegere va lua sfârșit după doi ani. Numele celor cinci membri vor fi trase la sorti de către președintele reuniei, imediat după prima alegere.
7. În caz de deces sau de demisie a unui membru al Comitetului, sau dacă, pentru orice alt motiv, un membru declară că nu mai poate exercita funcțiunile sale în cadrul Comitetului, statul parte care a prezentat candidatura lui numește un alt expert dintr-o listă de persoane desemnate de statele părți la prezenta Convenție, sub rezerva aprobării de către Adunarea generală.
8. Comitetul adoptă regulamentul său interior.
9. Comitetul alege biroul său pentru o perioadă de doi ani.
10. Reuniunile Comitetului se țin în mod normal la sediul ONU sau în orice alt loc corespunzător stabilit de Comitet. Comitetul se reunește în fiecare an. Durata sesiunilor sale este stabilită și modificată, dacă este necesar, de reunirea statelor părți la prezenta Convenție, sub rezerva aprobării de către Adunarea generală.
11. Secretarul general al ONU pune la dispoziția Comitetului personalul și instalațiile care îi sunt necesare pentru a se achita în mod eficace de funcțiunile care îi sunt încredințate conform prezentei Convenții.
12. Membrii Comitetului creat în virtutea prezentei Convenții primesc, cu aprobarea Adunării generale, indemnizații din resursele ONU în condițiile și modalitățile fixate de Adunarea generală.

Articolul 44.

1. Statele părți se angajează să supună Comitetului, prin intermediul Secretarului general al ONU, rapoarte asupra măsurilor pe care le adoptă pentru a da efect drepturilor recunoscute în prezenta Convenție și asupra progreselor realizate în exercitarea acestor drepturi:
 - a. în termen de doi ani începând de la data intrării în vigoare a prezentei Convenții pentru statele părți interesate;
 - b. în continuare, la fiecare cinci ani.
2. Rapoartele întocmite conform prezentului articol trebuie, dacă este cazul, să indice factorii și dificultățile care împiedică statele părți să se achite în mod deplin de obligațiile prevăzute în prezenta Convenție. Ele trebuie, de asemenea, să

cuprindă informații suficiente pentru a da Comitetului o idee precisă asupra aplicării Convenției în țara respectivă.

3. Statele părți care au prezentat Comitetului un raport inițial nu trebuie să repete, în rapoartele pe care le prezintă după aceea, conform alin. b. din paragraful 1 al prezentului articol, informațiile de bază comunicate anterior.
4. Comitetul poate cere statelor părți toate informațiile complementare referitoare la aplicarea Convenției.
5. Comitetul supune la fiecare doi ani Adunării generale, prin intermediul Consiliului Economic și Social, un raport asupra activităților sale.
6. Statele părți asigură o largă difuzare a rapoartelor lor în țara lor proprie.

Articolul 45.

Pentru a promova aplicarea efectivă a Convenției și a încuraja cooperarea internațională în domeniul vizat de Convenție:

- a. instituțiile specializate, Fondul Națiunilor Unite pentru copii și alte organe ale Națiunilor Unite au dreptul de a asista la examinarea aplicării dispozițiilor prezentei Convenții care țin de mandatul lor. Comitetul poate invita instituțiile specializate, Fondul Națiunilor Unite pentru copii și orice alte organisme competente pe care le va considera corespunzătoare să dea avize specializate asupra aplicării Convenției în domeniile care țin de mandatele respective. El poate invita instituțiile specializate, Fondul Națiunilor Unite să-i prezinte rapoarte asupra aplicării Convenției în sectoarele care țin de domeniul lor de activitate.
- b. Comitetul transmite, dacă apreciază necesar, instituțiilor specializate, Fondului Națiunilor Unite pentru copii și altor organisme competente orice raport al statelor părți ce conține o cerere sau care indică o nevoie de consultanță sau asistență tehnică ori de altă natură, însăși, dacă este cazul, de observațiile și sugestiile Comitetului care se referă la cerere sau indicație.
- c. Comitetul poate recomanda Adunării generale să roage pe Secretarul general să dispună efectuarea pentru Comitet a unor studii asupra problemelor specifice care afectează drepturile copilului. Comitetul poate face sugestii și recomandări prin ordin general fondate pe informațiile primite în conformitate cu articolele 44 și 45 din prezenta Convenție. Aceste sugestii și recomandări de ordin general sunt transmise oricărui stat parte interesat și aduse în atenția Adunării generale, însăși, dacă este cazul, de observațiile statelor părți.

Partea a III-a

Articolul 46.

Prezenta Convenție este deschisă spre semnare tuturor statelor.

Articolul 47.

Prezenta Convenție trebuie să fie ratificată. Instrumentele de ratificare vor fi depuse la Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite.

Articolul 48.

Prezenta Convenție va rămâne deschisă aderării oricărui stat. Instrumentele de aderare vor fi depuse la Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite.

Articolul 49.

1. Prezenta Convenție va intra în vigoare în a treizecea zi după depunerea la Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite, a celui de-al douăzecilea instrument de ratificare sau aderare.
2. Pentru fiecare stat care va ratifica prezenta Convenție sau care va adera la aceasta după depunerile celui de-al douăzecilea instrument de ratificare sau de aderare, Convenția va intra în vigoare în a treizecea zi care va urma depunerii de către acest stat a instrumentului său de ratificare sau de aderare.

Articolul 50.

1. Orice stat poate să propună un amendament și să depună textul acestuia la Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite. Secretarul general va comunica propunerea de amendament statelor părți, cerându-le să-i facă cunoscut dacă sunt favorabile convocării unei conferințe a statelor părți în vederea examinării propunerii și a supunerii ei la vot. Dacă, în patru luni după această comunicare, cel puțin o treime din statele părți se pronunță în favoarea convocării unei asemenea conferințe, Secretarul general convoacă conferința sub auspiciile Organizației Națiunilor Unite. Orice amendament adoptat de majoritatea statelor părți prezente și votante la conferință este supus spre aprobare Adunării generale.
2. Orice amendament adoptat conform dispozițiilor paragrafului 1 al prezentului articol va intra în vigoare atunci când va fi aprobat de Adunarea generală a ONU și acceptat de majoritatea a două treimi din statele părți.

Atunci când un amendament intră în vigoare, acesta are forță obligatorie pentru statele părți care l-au acceptat, celelalte state rămânând legate de dispozițiile din prezenta Convenție și de toate amendamentele acceptate de ele.

Articolul 51.

1. Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite va primi și va comunica tuturor statelor rezervelor care au fost făcute de state în momentul ratificării sau aderării.
2. Nici o rezervă incompatibilă cu obiectul și scopul prezentei Convenții nu este autorizată.
3. Rezervele pot fi retrase în orice moment printr-o notificare adresată Secretarul general al ONU, care va informa despre aceasta toate statele părți la Convenție. Notificarea va căpăta efect de la data la care este primită de către Secretarul general.

Articolul 53.

Secretarul general al ONU este desemnat ca depozitar al prezentei Convenții.

Articolul 54.

Originalul prezentei Convenții, ale cărei texte în arabă, chineză, engleză, franceză, rusă și spaniolă sunt legal autentice, va fi depus la Secretarul general al ONU.

Drept care plenipotențiarii subsemnatî, în mod corespunzător împăterniciți de guvernele lor, au semnat prezenta Convenție.

Adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite

la 20 noiembrie 1989, New-York.

Intrată în vigoare la 20 septembrie 1990

Notă: ratificată prin Hot. Parl.

Nr 408-XII din 12.12.92

În vigoare pentru Republica Moldova din 25 februarie 1993.

CONSTITUȚIA REPUBLICII MOLDOVA

(Extrase)

Titlul I Principii generale

Articolul 1. Statul Republica Moldova

- (1) Republica Moldova este un stat suveran și independent, unitar și indivizibil.
- (2) Forma de guvernământ în stat este republica.
- (3) Republica Moldova este un stat de drept democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile omului, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate.

Articolul 4. Drepturile și libertățile omului

- (1) Dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile omului se interpretează și se aplică în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și celealte tratate la care Republica Moldova este parte.
- (2) Dacă există neconcordanță între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte și legile ei interne, prioritate au reglementările internaționale.

Articolul 7. Constituția, Legea Supremă

Constituția Republicii Moldova este Legea ei Supremă. Nici o lege și nici un alt act juridic care contravine prevederilor Constituției nu are putere juridică.

Articolul 8. Respectarea dreptului internațional și a tratatelor internaționale

- (1) Republica Moldova se obligă să respecte Carta Organizației Națiunilor Unite și tratatele la care este parte, să-și bazeze relațiile cu alte state pe principiile și normele unanim recunoscute ale dreptului internațional.
- (2) Intrarea în vigoare a unui tratat internațional conținând dispoziții contrare va trebui precedată de o revizuire a acesteia.

Titlul II Drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale

Capitolul I. DISPOZIȚII GENERALE

Articolul 15. Universalitatea

Cetățenii Republicii Moldova beneficiază de drepturile și libertățile consacrate prin Constituție și prin alte legi și au obligațiile prevăzute de acestea.

Articolul 16. Egalitatea

- (1) Respectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire fundamentală a statului.
- (2) Toți cetățenii Republicii Moldova sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială.

Articolul 17. Cetățenia Republicii Moldova

- (1) Cetățenia Republicii Moldova poate fi dobândită, păstrată sau pierdută numai în condițiile prevăzute de legea organică.
- (2) Nimici nu poate fi lipsit în mod arbitrar de cetățenia sa și nici de dreptul de a-și schimba cetățenia.
- (3) Cetățenii Republicii Moldova nu pot fi extrădați sau expulzați din țară.
- (4) Cetățenii străini și apatizii pot fi extrădați numai în baza unei convenții internaționale sau în condiții de reciprocitate în temeiul hotărârii instanței de judecată.

Articolul 20. Accesul liber la justiție

- (1) Orice persoană are dreptul la satisfacție din partea instanțelor judecătorești competente împotriva acelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime.
- (2) Nici o lege nu poate îngădui accesul la justiție.

Articolul 21. Prezumția nevinovăției

Orice persoană acuzată de un delict este prezumată nevinovată până când vinovăția sa va fi dovedită în mod legal, în cursul unui proces juridic public, în cadrul căruia i s-au asigurat toate garanțiile necesare apărării sale.

Articolul 22. Nereproactivitatea legii

Nimici nu va fi condamnat pentru acțiuni sau omisiuni care, în momentul comiterii nu constituiau un act delictuos. De asemenea, nu se va aplica nici o pedeapsă mai aspră decât cea care era aplicabilă în momentul comiterii actului delictuos.

Articolul 23. Dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle

- (1) Fiecare om are dreptul să îl recunoască personalitatea juridică.
- (2) Statul asigură dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle. În acest scop statul publică și face accesibile toate legile și alte acte normative.

Capitolul II. DREPTURILE ȘI LIBERTĂȚILE FUNDAMENTALE

Articolul 24. Dreptul la viață și la integritate fizică și psihică.

- (1) Statul garantează fiecărui om dreptul la viață și la integritate fizică și psihică.
- (2) Nimici nu va fi supus la torturi, nici la pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante.
- (3) Pedeapsa capitală, ca excepție până la anularea ei deplină, poate fi aplicată, în condițiile legii, doar în baza unei sentințe de judecată.

Articolul 25. Libertatea individuală și siguranța persoanei

- (1) Libertatea individuală și siguranța persoanei sunt inviolabile.
- (2) Perchezitionarea, reținerea sau arestarea unei persoane sunt permise numai în cazurile și cu procedura prevăzută de lege.
- (3) Reținerea nu poate depăși 24 de ore.

(4) Arearea se face în temeiul unui mandat pentru o durată de cel mult 30 de zile. Asupra legalității mandatului, arestatul se poate plângă judecătorului, care este obligat să se pronunțe prin hotărâre motivată. Termenul arestării poate fi prelungit cel mult până la 6 luni, iar în cazuri excepționale, cu aprobarea Parlamentului, până la 12 luni.

(5) Celui reținut sau arestat î se aduc de îndată la cunoștință motivele reținerii sau ale arestării sale, iar învinuirea – în cel mai scurt termen; motivele reținerii și învinuirea se aduc la cunoștință numai în prezența unui avocat, ales sau numit din oficiu.

(6) Eliberarea celui reținut sau arestat este obligatorie dacă motivele reținerii sau arestării au dispărut.

Articolul 26. Dreptul la apărare

(1) Dreptul la apărare este garantat.

(2) Fiecare om are dreptul să reacționeze independent, prin mijloace legitime, la încălcarea drepturilor și libertăților sale.

(3) În tot cursul procesului părțile au dreptul să fie asistate de un avocat, ales sau numit din oficiu.

(4) Amestecul în activitatea persoanelor care exercită apărarea în limitele prevăzute se pedepsește prin lege.

Articolul 27. Dreptul la libera circulație

(1) Dreptul la libera circulație în țară este garantat.

(2) Oricărui cetățean al Republicii Moldova îi este asigurat dreptul de a-și stabili domiciliul sau reședința în orice localitate din țară, de a ieși, de a emigră și de a reveni în țară.

Articolul 28. Viața intimă, familială și privată

Statul respectă și ocrotește viața intimă, familială și privată.

Articolul 29. Inviolabilitatea domiciliului

(1) Domiciliul și reședința sunt inviolabile. Nimeni nu poate pătrunde sau rămâne în domiciliul sau reședința unei persoane fără consimțământul acesteia.

(2) De la prevederile aliniatului (1) se poate deroga prin lege în următoarele situații:

a) pentru executarea unui mandat de arestare sau a unei hotărâri judecătorești;

b) pentru înlăturarea unei primejdii care amenință viața, integritatea fizică sau bunurile unei persoane;

c) pentru prevenirea răspândirii unei epidemii.

(3) Perchezițiile și cercetările la fața locului pot fi ordonate și efectuate numai în condițiile legii.

(4) Perchezițiile în timpul nopții sunt interzise, în afară de cazul unui delict flagrant.

Articolul 30. Secretul corespondenței

Statul asigură secretul scrisorilor, al telegramelor, al unor trimiteri poștale, al con vorbirilor telefonice și al celorlalte mijloace legale de comunicare.

Articolul 31. Libertatea conștiinței

(1) Libertatea conștiinței este garantată.

(2) Cultele religioase sunt libere și se organizează potrivit statutelor proprii, în condițiile legii.

(3) În relațiile dintre cultele religioase sunt interzise orice manifestări de învățătură.

(4) Cultele religioase sunt autonome, separate de stat și se bucură de sprijinul acestuia, inclusiv prin înlesnirea asistenței religioase în armată, în spitale, în penitenciare, în aziluri și în orfeline.

Articolul 32. Libertatea opiniei și a exprimării

(1) Oricărui cetățean îi este garantată libertatea gândirii, a opiniei, precum și libertatea exprimării în public prin cuvânt, imagine sau alt mijloc posibil.

(2) Libertatea exprimării nu poate prejudicia onoarea, demnitatea sau dreptul altor persoane la viziune proprie.

(3) Sunt interzise și pedepsite prin lege contestările și defăimările statului și a poporului, îndemnul la război de agresiune, la ură națională, rasială sau religioasă, incitare la discriminare, la separatism teritorial, la violență publică, precum și alte manifestări ce atentează la regimul constituțional.

Articolul 33. Libertatea creației

(1) Libertatea creației artistice și științifice este garantată. Creația nu este supusă cenzurii.

(2) Dreptul cetățenilor la proprietatea intelectuală, interesele lor materiale și morale ce apar în legătură cu diverse genuri de creație intelectuală sunt garantate de lege.

(3) Statul contribuie la păstrarea, la dezvoltarea și propagarea realizărilor culturii naționale și universale.

Articolul 34. Dreptul la informație

(1) Dreptul persoanei de a avea acces la orice informație de interes public nu poate fi îngăduit.

(2) Autoritățile publice, potrivit competențelor ce le revin, sunt obligate să asigure informarea corectă a cetățenilor asupra treburilor publice și asupra problemelor de interes personal.

(3) Dreptul la informație nu trebuie să prejudicieze măsurile de protecție a cetățenilor sau siguranța națională.

(4) Mijloacele de informare publică, de stat sau private sunt obligate să asigure informarea corectă a opiniei publice.

(5) Mijloacele de informare publică nu se supun cenzurii.

Articolul 35. Dreptul la învățătură

(1) Dreptul la învățătură este asigurat prin învățământul general obligatoriu, prin învățământul liceal și cel profesional, prin învățământul superior, precum și prin alte forme de instruire și de perfecționare.

(2) Statul asigură, în condițiile legii, dreptul de a alege forma de educare și instruire a persoanelor.

(3) Studierea limbii de stat se asigură în instituțiile de învățământ de toate gradele.

(4) Învățământul de stat este gratuit.

(5) Instituțiile de învățământ, inclusiv cele nestatale, se înființează și își desfășoară activitatea în condițiile legii.

- (6) Instituțiile de învățământ superior beneficiază de dreptul la autonomie.
- (7) Învățământul liceal, profesional și cel superior de stat este egal accesibil tuturor, pe bază de merit.
- (8) Statul asigură, în condițiile legii, libertatea învățământului religios. Învățământul de stat este laic.
- (9) Dreptul de a alege sfera de instruire a copiilor revine părinților.

Articolul 36. Dreptul la ocrotirea sănătății

- (1) Fiecare om are dreptul la un mediu înconjurător neprimejdios din punct de vedere ecologic pentru viață și sănătate, precum și la produse alimentare și obiecte de uz casnic inofensive.
- (2) Statul garantează fiecărui om dreptul la accesul liber și la răspândirea informației veridice privitoare la starea mediului natural, la condițiile de viață și de muncă, la calitatea produselor alimentare și a obiectelor de uz casnic.
- (3) Tăinuirea și falsificarea informațiilor despre factorii ce sunt în detrimentul sănătății oamenilor se interzice prin lege.
- (4) Persoanele fizice și juridice răspund pentru daunele pricinuite sănătății și avutului unei persoane, ca urmare a unor contravenții ecologice.

Articolul 40. Libertatea întrunirilor

Mitingurile, demonstrațiile, manifestațiile, procesiunile sau orice alte feluri de întruniri sunt libere și se pot organiza și desfășura numai în mod pașnic, fără nici un fel de arme.

Articolul 43. Dreptul la muncă și la protecția muncii

- (1) Orice persoană are dreptul la muncă, la libera alegere a muncii, la condiții echitabile și satisfăcătoare de muncă, precum și la protecția împotriva șomajului.
- (2) Salariații au dreptul la protecția muncii. Măsurile de protecție privesc securitatea și igiena muncii, regimul de muncă al femeilor și al tinerilor, instituirea unui salariu minim pe economie, repaosul săptămânal, concediul de muncă plătit, prestarea muncii în condiții grele, precum și alte situații specifice.
- (3) Durata săptămânii de lucru este de cel mult 40 de ore.
- (4) Dreptul la negocieri în materie de muncă și caracterul obligatoriu al convențiilor collective sunt garantate.

Articolul 44. Interzicerea muncii forțate

- (1) Munca forțată este interzisă.
- (2) Nu constituie muncă forțată:
 - a) serviciul cu caracter militar sau activitățile desfășurate în locul acesteia de cei care, potrivit legii, nu satisfac serviciul militar obligatoriu;
 - b) munca unei persoane condamnate, prestată în condiții normale, în perioada de detenție sau de libertate condiționată;
 - c) prestațiile impuse de situația creată de calamități ori de alt pericol, precum și cele care fac parte din obligațiile civile normale, stabilite de lege.

Articolul 41. Dreptul la proprietate privată și protecția acesteia

- (1) Dreptul la proprietate privată, precum și creațele asupra statului, sunt garantate.

- (2) Nimeni nu poate fi expropriat decât pentru o cauză de utilitate publică, stabilită potrivit legii cu dreaptă și prealabilă despăgubire.
- (3) Averea dobândită licit nu poate fi confiscată. Caracterul licit al dobânzii se prezumă.
- (4) Bunurile destinate, folosite sau rezultate din infracțiuni ori contravenții pot fi confiscate numai în condițiile legii.
- (5) Dreptul de proprietate privată obligă la respectarea sarcinilor privind protecția mediului înconjurător și asigurarea bunei vecinătăți, precum și la respectarea celorlalte sarcini care, potrivit legii, revin proprietarului.
- (6) Dreptul la moștenirea proprietății private este garantat.

Articolul 47. Dreptul la asistență și protecție socială.

- (1) Statul este obligat să ia măsuri pentru ca orice om să aibă un nivel de trai decent, care să-i asigure sănătatea și bunăstarea, lui și familiei lui, cuprinzând hrana, încălțăminte, locuința, îngrijirea medicală, precum și serviciile sociale necesare.
- (2) Cetățenii au dreptul la asigurare în caz de șomaj, boală, invaliditate, văduvie, bătrânețe sau în celelalte cazuri de pierdere a mijloacelor de subsistință, în urma unor împrejurări independente de voința lor.

Articolul 48. Familia

- (1) Familia constituie elementul natural și fundamental al societății și are dreptul la ocrotire din partea societății și a statului.
- (2) Familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între bărbat și femeie, pe egalitatea lor în drepturi și pe dreptul și îndatorirea părinților de a asigura creșterea, educarea și instruirea copiilor.
- (3) Condițiile de încheiere, de desfacere și de nulitate a căsătoriei se stabilesc prin lege.
- (4) Copiii sunt obligați să aibă grija de părinți și să le acorde ajutor.

Articolul 49. Protecția familiei și a copiilor orfani

- (1) Statul facilitează, prin măsuri economice și prin alte măsuri, formarea familiei și îndeplinirea obligațiilor ce îi revin.
- (2) Statul ocrotește maternitatea, copiii și tinerii, stimulând dezvoltarea instituțiilor necesare.
- (3) Toate preocupările privind întreținerea, instruirea și educația copiilor orfani și a celor lipsiți de ocrotirea părinților revin statului și societății. Statul stimulează și sprijină activitatea de binefacere față de acești copii.

Articolul 50. Ocrotirea mamei, copiilor și a tinerilor

- (1) Mama și copilul au dreptul la ajutor și ocrotire specială. Toți copiii, inclusiv și cei născuți în afara căsătoriei, se bucură de aceeași ocrotire socială.
- (2) Copiii și tinerii se bucură de un regim special de asistență în realizarea drepturilor lor.
- (3) Statul acordă alocațiile necesare pentru copii și ajutoare pentru îngrijirea copiilor bolnavi ori handicapați. Alte forme de asistență socială pentru copii și tineri se stabilesc prin lege.
- (4) Exploatarea minorilor, folosirea lor în activități care le-ar dăuna sănătății, moralității sau care le-ar pune în primejdie viața ori dezvoltarea normală sunt interzise.

(5) Autoritățile publice asigură condiții pentru participarea liberă a tinerilor la viața socială, economică, culturală și sportivă a țării.

Articolul 51. Protecția persoanelor handicapate

(1) Persoanele handicapate beneficiază de o protecție specială din partea întregii societăți. Statul asigură pentru ele condiții normale de tratament, de readaptare, de învățământ, de instruire și de integrare socială.

(2) Nimeni nu poate fi supus nici unui tratament medical forțat, decât în cazurile prevăzute de lege.

Articolul 53. Dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică

(1) Persoana vătămată într-un drept al său de o autoritate publică, prin un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri, este îndreptățită să obțină recunoașterea dreptului pretins, anularea actului și repararea pagubei.

(2) Statul răspunde patrimonial, potrivit legii, pentru prejudiciile cauzate prin erori sau săvârșite în procesele penale de către organele de anchetă și instanțele judecătoarești.

Articolul 54. Restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți

(1) Exercițiul unor drepturi sau al unor libertăți poate fi restrâns numai prin lege și numai dacă se impune, după caz, pentru apărarea siguranței naționale, a ordinii, a sănătății ori a moralei publice, a drepturilor și libertăților cetățenilor, desfășurarea anchetei penale; prevenirea consecințelor unei calamități naturale ori a avariilor.

(2) Restrângerea trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o și nu poate atinge existența dreptului sau a libertății.

Capitolul III. ÎNDATORIRILE FUNDAMENTALE

Articolul 55. Exercitarea în sistem a drepturilor și a obligațiilor

(1) Fiecare cetățean are obligații față de stat și față de societate, acestea derivând din drepturile și libertățile garantate.

(2) Respectul față de drepturile și interesele legitime, față de demnitatea altor cetățeni este obligatoriu.

Articolul 56. Devotament față de țară

(1) Devotamentul față de țară este sacru.

(2) Cetățenii cărora le sunt încredințate funcții publice, precum și militarii, răspund de îndeplinirea cu credință a obligațiilor ce le revin și, în cazurile prevăzute de lege, depun jurământul cerut de ea.

Articolul 59. Protecția mediului înconjurător și ocrotirea monumentelor

Protecția mediului înconjurător, conservarea și ocrotirea monumentelor istorice și culturale constituie o obligație a fiecărui cetățean.

Chișinău, 29 iulie 1994

(Monitorul Oficial al R. Moldova nr. 1 din 12.08.1994)

LEGEA REPUBLICII MOLDOVA PRIVIND DREPTURILE COPILULUI

(Extrase)

Ocrotirea de către stat și societate a copilului, familiei și maternității constituie în Republica Moldova o preocupare politică, socială și economică de prim ordin.

Prezenta lege stabilește statutul juridic al copilului ca subiect independent, prevede asigurarea sănătății fizice și spirituale a copilului, formarea conștiinței lui civice pe baza valorilor naționale și general-umane, acordarea unei griji deosebite și protecții sociale copiilor lipsiți temporar sau permanent de anturajul familiei sau care se află în alte condiții nefavorabile sau extreme.

Capitolul I. PRINCIPII GENERALE

Articolul 1. Baza juridică

(2) În conformitate cu prezenta lege, o persoană este considerată copil din momentul nașterii până la vîrstă de 18 ani.

Articolul 2. Organele de ocrotire a drepturilor și intereselor copilului

(1) Statul garantează fiecărui copil dreptul la un nivel de viață adecvat dezvoltării sale fizice, intelectuale, spirituale și sociale. Statul întreprinde acțiuni în vederea acordării de ajutor părinților, precum și altor persoane responsabile de educația și dezvoltarea copiilor.
(2) Protecția drepturilor copilului este asigurată de organele competente respective de pe lângă autoritățile publice locale și de organele de drept.

Articolul 3. Egalitatea în drepturi a copiilor

Toți copiii sunt egali în drepturi fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, sex, limbă, religie, convingere, avere sau origine socială.

Capitolul II. DREPTURILE FUNDAMENTALE ALE COPILULUI

Articolul 4. Dreptul la viață

(1) Dreptul copilului la viață și la inviolabilitatea fizică și psihică este garantat.
(2) Nici un copil nu poate fi supus torturii, pedepselor sau tratamentelor crude, inumane sau degradante.
(3) Statul recunoaște dreptul copilului la folosirea celor mai bune tehnologii de tratament și recuperare, profilaxie a bolilor.
(4) În cazul în care părinții refuză asistența medicală pentru copilul bolnav, aceasta se acordă contrar voinței lor, la decizia consiliului de medici, luată în prezența reprezentantului puterii.
(5) În conformitate cu legislația, statul asigură mamei, în perioada pre- și postnatală, condiții necesare pentru dezvoltarea sănătoasă a copilului, pentru alimentarea lui rațională și inofensivă, asistență medicală calificată și gratuită, organizarea măsurilor de profilaxie a bolilor, de propagare a unui mod de viață sănătos.

Articolul 5. Dreptul copilului la un nume și la o cetățenie

- (1) Din momentul nașterii copilul are dreptul la un nume și este înregistrat conform prevederilor Codului căsătoriei și familiei.
- (2) Fiecare copil are dreptul la o cetățenie. Temeiul și condițiile de dobândire și schimbare a cetățeniei copilului sunt stabilite de legislație.

Articolul 6. Dreptul la inviolabilitatea persoanei, la protecție împotriva violenței fizice și psihice

Statul ocrotește inviolabilitatea persoanei copilului, protejându-l de orice formă de exploatare, discriminare, violență fizică și psihică, neadmitând comportarea plină de cruzime, grosolană, disprețuitoare, insultele și maltratările, antrenarea în acțiuni criminale, inițierea în consumul de băuturi alcoolice, folosirea ilicită de substanțe stupefante și psihotrope, practicarea jocurilor de noroc, cerșetoriei, incitarea sau constrângerea de a practica orice activitate sexuală, exploatarea în scopul prostituției sau al altor practici sexuale ilegale, în pornografia și în materiale cu caracter pornografic inclusiv din partea părinților sau persoanelor subrogatorii legale, ruedelor.

Articolul 7. Dreptul la apărarea demnității și onoarei

Fiecare copil are dreptul la apărarea demnității și onoarei. Atentatul la onoarea și demnitatea copilului se pedepsește în conformitate cu legislația.

Articolul 8. Dreptul la libertatea gândirii și conștiinței

- (1) Dreptul copilului la libertatea gândirii, la opinie, precum și la confesiune nu pot fi încălcate sub nici o formă.
- (2) Statul garantează copilului, capabil să-și formuleze opiniile, dreptul de a-și exprima liber aceste opinii asupra oricărei probleme care îl privește. Opiniile copilului sunt luate în considerație, avându-se în vedere vîrstă și gradul de maturitate.
- (3) În acest scop copilului i se dă posibilitatea de a fi audiat în cursul dezbatelor judiciare sau administrative care-i privesc, fie direct, fie printr-un reprezentant sau organ corespunzător, în conformitate cu legislația.
- (4) Nici un copil nu poate fi constrâns să împărtășească o opinie sau alta, să adere la o religie sau alta contrar convingerilor sale. Libertatea conștiinței copilului este garantată de către stat, ea trebuie să se manifeste în spiritul toleranței religioase și respectului reciproc.

Articolul 9. Dreptul la dezvoltarea capacităților individuale

Statul asigură tuturor copiilor posibilități și condiții egale pentru însușirea valorilor culturale, susține înființarea diferitelor instituții de stat și obștești care contribuie la dezvoltarea capacităților creative ale copiilor, asigură accesul lor la aceste instituții, sprijină în conformitate cu legislația editarea ziarelor, revistelor și cărților pentru copii, turnarea filmelor, prezentarea emisiunilor radiofonice și televizate pentru copii.

Articolul 10. Dreptul la învățătură

- (1) Fiecare copil are dreptul la instruirea gratuită în limba de stat sau altă limbă în școli de cultură generală, la continuarea studiilor în școli tehnico-profesionale, licee, colegiu, instituții de învățământ superior, în conformitate cu legislația.

(2) Copiii cu handicap fizic sau mental au dreptul la instruire în școli speciale care funcționează în conformitate cu regulamentele respective.

(3) Copiii orfani și copiii rămași fără îngrijire părintească au dreptul la instruire și la întreținere gratuită în toate instituțiile de învățământ.

Articolul 11. Dreptul la muncă

(1) Copilul are dreptul la muncă independentă în corespondere cu posibilitățile lui de vîrstă, starea sănătății și pregătirea profesională, fiind remunerat în conformitate cu legislația muncii.

(2) Cu acordul părinților sau persoanelor subrogatorii legale copiii sunt admisi la muncă în măsura puterilor, îmbinând munca cu învățatura de la vîrsta de 14 ani. Organele de stat creează rezerve de locuri de muncă pentru copii, servicii speciale pentru angajarea lor.

(3) Statul protejează copilul de exploatare economică și de executarea oricărei munci ce prezintă pericol pentru sănătatea lui sau servește drept piedică în procesul de instruire, sau prejudiciază dezvoltarea lui fizică, intelectuală, spirituală și socială.

(5) Antrenarea forțată sub orice formă a copilului în cîmpul muncii atrage răspundere juridică.

Articolul 12. Dreptul la odihnă

(1) Fiecare copil are dreptul la odihnă și timp liber, dreptul de a participa la jocuri și la activități recreative proprii vîrstei sale. Poate participa, de asemenea, la viața culturală și artistică.

(2) Statul stimulează și susține material crearea unor rețele largi de instituții extrașcolare, edificii sportive, stadioane, cluburi, tabere de odihnă și alte obiective ce contribuie la întremarea sănătății copiilor, stabilește înlesniri pentru frecventarea instituțiilor de cultură și învățământ, a celor sportive de întremare și a bazelor de odihnă în timpul vacanței.

Articolul 13. Dreptul la asociere în organizații obștești.

(1) Copiii au dreptul să se asociază în organizații obștești în conformitate cu legislația.

(2) Statul acordă ajutor material organizațiilor obștești ale copiilor, pune la dispoziția lor localuri, le acordă înlesniri fiscale.

(3) Se interzice implicarea copiilor în activitatea politică și asocierea lor în partide politice.

Articolul 14. Obligațiunile copilului

Copilul este obligat să conștientizeze și să respecte ordinea publică și normele de conviețuire, să prețuiască atât tradițiile și valorile naționale, cât și cele general-umane, să acumuleze cunoștințe și să se pregătească pentru o activitate utilă, să manifeste o atitudine grijulie față de părinți, mediul ambiant, proprietatea publică sau privată.

Capitolul III. FAMILIA ȘI COPILUL

Articolul 15 . Obligațiile părinților de a naște un copil sănătos

(1) Persoanele care depun cerere de căsătorie sunt obligate să treacă examinarea medicală în scopul depistării la ele a bolilor sau agenților patogeni ce pot fi transmiși copiilor. Rezultatele examinării sunt aduse la cunoștința tinerilor care vor să se căsătorească. În

caz de depistare a dereglașilor genetice, care pot conduce la boli ereditare grave, nașterea copilului este contraindicată.

(2) Femeile care lucrează în condiții nocive, din momentul stabilirii gravidității, sunt obligate să-și schimbe locul de muncă. Patronul trebuie să le acorde o muncă mai ușoară ce exclude acțiunea factorilor de producție neprihniici, în conformitate cu legislația muncii.

(3) Femeia gravidă îndeplinește necondiționat indicațiile medicilor pentru dezvoltarea normală a fătului. Se interzice folosirea alcoolului și drogurilor în perioada gravidității.

(4) Părinții sunt obligați să respecte recomandările medicilor privind asigurarea dezvoltării normale a copilului în perioada pre- și postnatală. Respectarea tuturor cerințelor medicilor este stimulată de stat.

(5) Statul asigură persoanelor care se căsătoresc, precum și familiilor tinere, condiții necesare de examinare medicală.

Articolul 16. Dreptul la abitație în familie

Fiecare copil are dreptul să locuiască în familie, să-și cunoască părinții, să beneficieze de grijă lor, să coabiteze cu aceștea, cu excepția cazurilor în care despărțirea de un părinte sau de ambii părinți este necesară în interesul copilului.

Articolul 17. Drepturile copilului care locuiește separat de părinți

Copilul separat de un părinte sau de ambii părinți, care locuiește în Republica Moldova sau în orice altă țară, are dreptul să întrețină relații personale și contacte directe regulate cu cei doi părinți ai săi, dacă aceasta nu contravine intereselor lui.

Articolul 18. Răspunderea familiei pentru copil

(1) Ambii părinți, în egală măsură, sau persoanele subrogatorii legale poartă răspunderea principală pentru dezvoltarea fizică, intelectuală, spirituală și socială a copilului, ținând cont, în primul rând, de interesele acestuia.

(2) Părinții sau persoanele subrogatorii legale poartă răspundere juridică pentru lipsa de supraveghere permanentă a copiilor de vîrstă fragedă și preșcolară.

(3) Dacă ambii părinți sau unul din ei, precum și persoanele subrogatorii legale, nu-și îndeplinesc obligațiunile față de copil sau abuzează de drepturile lor paterne, copilul are dreptul de a sesiza organele de tutelă și curatelă, precum și de drept, pentru a-și apăra drepturile și interesele.

(4) În cazul în care copilul este întreținut în instituțiile de stat pentru copii, cauza fiind abandonarea sau îmbolnăvirea acestuia ca urmare a nerespectării recomandațiilor medicilor, ambii părinți vor compensa cheltuielile pentru întreținerea lui în conformitate cu legislația.

Articolul 19. Dreptul la spațiu locativ

(1) Copiii, membri ai familiei locatarului, au aceleași drepturi ca și ceilalți membri ai familiei la folosirea spațiului locativ, iar copiii, membri ai familiei proprietarului, au aceleași drepturi la folosirea și moștenirea acestuia.

(2) Autoritățile administrației publice locale asigură întreținerea și reparația locuințelor copiilor orfani și celor rămași fără îngrijirea părinților până la majorat.

(3) Copiilor care revin dintr-o instituție de stat pentru copii, de la rude, persoane subrogatorii legale li se acordă și li se atribuie peste rând spațiu locativ, dacă e imposibilă instalarea lor în locuința ocupată anterior.

Articolul 20. Dreptul la proprietate

Fiecare copil are dreptul la proprietate. Dreptul copilului la proprietate este garantat. Copilul beneficiază de dreptul la proprietate în limitele și în modul stabilit de legislație.

Articolul 21. Ocrotirea familiei de către stat

(1) Familia și copiii beneficiază de protecție și ajutor special pentru realizarea drepturilor lor.

(2) Statul acordă sprijin familiei la întreținerea și educația copiilor, garantează plata indemnizațiilor la nașterea copilului, acordă alte ajutoare și compensații prevăzute de legislație.

Capitolul IV. COPILUL ÎN CONDIȚII NEFAVORABILE ȘI EXTREME

Articolul 22. Ocrotirea copiilor orfani și a copiilor rămași fără îngrijire părintească

(1) Copiii care temporar sau permanent sunt lipsiți de mediul familiei sau care, în propriul lor interes, nu pot fi lăsați în acest mediu, se bucură de protecție și ajutor special din partea statului, conform legislației.

(2) Copiii orfani și copiii rămași fără îngrijire părintească sunt înfiași sau plasați în altă familie sau în instituțiile de stat pentru copii.

(3) Adopția de către cetățenii străini se înfăptuiește în conformitate cu legislația în cazul în care nu poate fi găsită o soluție potrivită în Republica Moldova. La alegerea soluției se va tine seama de necesitatea de asigurare a unei continuități în educarea copilului, de originea sa etnică, religioasă, culturală, lingvistică și de dorința copilului.

Articolul 23. Întreținerea copiilor în instituții de stat pentru copii

(1) În cazul în care nu este posibil plasamentul copilului rămas fără familie într-o altă familie, el este instituționalizat în casa de copii sau în altă instituție similară, aflându-se la întreținerea deplină de către stat, instituționalizarea se înfăptuiește în conformitate cu legislația.

(2) Copiii instituționalizați li se creează toate condițiile pentru dezvoltarea fizică, intelectuală și spirituală, pentru păstrarea limbii materne, culturii, tradițiilor și obiceiurilor naționale, cultivându-le, totodată, deprinderi pentru o viață independentă.

Articolul 24. Drepturile copiilor invalizi și copiilor cu handicap fizic și mental

(1) Statul garantează copiilor invalizi și copiilor cu handicap fizic sau mental asistență medicală gratuită, ajutor psihologic special, instruire generală și profesională, plasare în cîmpul muncii potrivit capacitaților, resocializare pentru a se putea bucura de o viață decentă în condiții care să le faciliteze participarea activă în viața socială.

(2) Statul asigură copiii invalizi cu pensii de invaliditate.

Articolul 25. Drepturile copiilor aflați în situații excepționale

- (1) Copiilor aflați în situații excepționale (accidente, calamități naturale, epidemii, război etc.) statul le acordă ajutor urgent și gratuit, întreprinde măsuri de neamânăt pentru evacuarea lor din zona de pericol și reunirea cu familia.
- (2) În caz de pierdere a părinților copilul beneficiază de protecție socială din partea statului, precum și de privilegii prevăzute de legislație.

Articolul 26. Interzicerea antrenării copiilor în acțiuni militare

Se interzice antrenarea copiilor în acțiuni, precum și propagarea războiului și violenței în rândurile copiilor.

Articolul 27. Dreptul copilului la statut de refugiat

- (1) Statul întreprinde măsuri necesare pentru a asigura copilului, care dorește să obțină statutul de refugiat sau este considerat ca refugiat, conform regulilor și procedurilor de drept internațional sau național, atât celui însoțit, cât și celui neînsoțit de părinti sau oricare altă persoană, protecția și ajutorul umanitar necesar.
- (2) Statul acordă, în caz de necesitate, sprijin organizațiilor în atribuțiile cărora intră protecția acestor categorii de copii.

Articolul 28. Ocrotirea drepturilor copilului în cazul tragerii la răspundere a acestuia

- (1) Statul apără dreptul copilului la libertatea personală.
- (2) Reținerea sau arestarea copilului sunt aplicate doar ca măsuri excepționale și numai în cazurile prevăzute de legislație. În cazul reținerii sau arestării copilului, părinți sau persoanele subrogatorii legale ale acestuia sunt informați de îndată.
- (3) Copiii reținuți sau arestați sunt ținuți sub arest separat de adulți și de copiii condamnați.
- (4) Nici pedeapsa capitală, nici închisoarea pe viață nu pot fi aplicate pentru infracțiunile comise de persoana sub vârstă de 18 ani.
- (5) În procesul dezbatelor judiciare în care figurează copii este obligatorie participarea apărătorului și pedagogului.

Articolul 29. Ocrotirea drepturilor copilului în instituțiile educative speciale

- (1) Repartizarea copiilor în instituții educative speciale se face numai conform hotărârii judecătoarești la propunerea organelor de resort respective de pe lângă autoritățile publice locale.
- (2) Copilul care se află într-o instituție educativă specială are dreptul la tratament uman, ocrotire a sănătății, instruire generală sau profesională, întrevedere cu părinții, rudele și alte persoane interesate, la concediu, corespondență.
- (3) O condiție obligatorie a deținerii copiilor în instituții educative speciale este reeducarea în vederea revenirii lor la un mod normal de viață.

Articolul 30. Ocrotirea copilului de răpire, vânzare și trafic

Statul ia toate măsurile necesare pentru a preveni răpirea, vânzarea sau traficul în orice scop și în orice formă.

Capitolul V. COLABORAREA INTERNAȚIONALĂ

Articolul 31. Colaborarea internațională

- (1) Statul asigură realizarea colaborării internaționale în domeniul ocrotirii drepturilor copilului prin intermediul structurilor statale și ne statale.
(2) Dacă acordul internațional la care Republica Moldova este parte stabilește alte reguli decât cele care se conțin în prezența lege, se aplică regulile acordului internațional.

Capitolul VI. RĂSPUNDEREA PENTRU ÎNCĂLCAREA LEGII ȘI CONTROLUL ASUPRA APPLICĂRII EI

Articolul 32. Răspunderea pentru încălcarea legii

Persoanele fizice și juridice care sau făcut vinovate de încălcarea prezentei legi sunt trase la răspundere în modul stabilit de legislație.

Articolul 33. Controlul asupra aplicării legii

Controlul asupra aplicării prezentei legi se exercită de către organele de stat împuernicite în acest scop prin legislație.

Nr. 3338-XIII din 15.12.1994
(Monitorul Oficial al R. Moldova nr. 13 art. 127
din 02.03.1995)

CURRICULUM DE EDUCAȚIE CIVICĂ

pentru clasele a V-a a IX-a

REPERE CONCEPTUALE

În procesul constituiri unei noi societăți, bazate pe valori noi, democratizarea sistemului educațional este principalul scop al reformei învățământului. Statele independente nou-create (printre care este și Republica Moldova) au moștenit o societate fără structuri non-guvernamentale, fără experiență de autodezvoltare și autoorganizare, fără cetățeni activi și responsabili. Lipsa unei discipline școlare precum ar fi *Educația civică* în planurile de învățământ a scos în evidență următoarele aspecte: incapacitatea tinerilor de a reacționa independent la noile provocări, de a-și apăra drepturile și interesele și de a participa la procesul decizional.

În această ordine de idei se propune un concept care ar contribui esențial la dezvoltarea umană, la schimbarea perceperei drepturilor și libertăților fundamentale ale individului. Deși foarte diferiți după origine, culoare, sex, religie, limbă, avere sau caracteristici psihologice, oamenii au o totalitate de aspirații psihologice, iar diversitatea lor poate fi folosită spre progresul general și nu ca motiv de tensiuni și conflicte.

O disciplină școlară fondată pe valorile și principiile democrației ar contribui la o transformare esențială a societății prin educație.

Ca disciplină școlară, educația civică se va axa pe următoarele aspecte: dreptul la libera exprimare și informare, libertatea de gândire și religie, securitatea personală și viața privată, accesul la justiție și dreptul la o judecată imparțială, libertatea de asociere și dreptul de a nu fi supus torturii. Refuzul de a oferi posibilitatea de a cunoaște și a conștientiza drepturile și libertățile omului este nu numai o tragedie, dar și o premisă a dezordinii sociale, economice și politice, a violenței și conflictelor.

Procesul predării-învățării disciplinei date se va baza pe Declarația Universală a Drepturilor Omului, Convenția cu privire la Drepturile copilului, alte documente internaționale, la care Republica Moldova este parte.

Educația civică în învățământul preuniversitar se va axa pe un sir de principii și obiective, care, realizându-se din clasă în clasă, vor oferi condiții de dezvoltare și formare a unei personalități libere, aptă de a se acomoda la schimbări, tolerantă și capabilă de a se încadra în viață socială și politică a societății.

SCOPUL MAJOR AL DISCIPLINEI

Obiectivul prioritar al cursului este educația elevilor din învățământul preuniversitar în baza tradițiilor naționale, a valorilor democratice, a respectului față de legislația în vigoare, drepturile, libertățile fundamentale și responsabilitățile omului, valorizării patrimoniului național și universal.

Principiile elaborării curriculum-ului, a suportului didactic și a procesului de predare-învățare:

- respectarea particularităților de vârstă;
- continuitatea;
- flexibilitatea;
- axarea pe valorile naționale și general-umane.

DIRECȚIILE PRIORITARE

- formarea și dezvoltarea Tânărului cetățean în baza valorilor democratice:
 - a) drepturile și libertățile omului;
 - b) responsabilitățile individuale și colective;
 - c) gândire critică în abordarea problemelor la nivel individual și de grup;
- tratarea elevilor ca subiecți ai comunității școlare, locale, naționale și internaționale;
- stimularea învățării prin descoperire a principiilor și mecanismelor democrației manifestate în mediul de viață al elevului.

OBIECTIVE GENERALE

Elevul va cunoaște:

- drepturile și libertățile fundamentale ale omului;
- principiile care stau la baza relațiilor intra- și inter-grupuri într-o societate democratică;
- prevederile legale referitoare la statutul său;
- mecanismele de protecție a drepturilor omului la nivel local și național;
- instituțiile caracteristice unei societăți democratice;
- diferite probleme ale comunității/societății și căile de soluționare a lor.

Elevul va fi capabil:

- să reprezinte eficient diferite interese personale și de grup prin demersuri legale;
- să analizeze critice diferite fenomene și evenimente din lumea contemporană;
- să interpreteze adevarat diferite roluri civice în situațiile impuse de realitate;
- să dezbată chestiuni de interes civic;
- să elaboreze reguli de conviețuire în grupurile din care face parte;
- să adopte decizii în probleme civice în mod individual și în grup;
- să utilizeze corect mecanismele legale de promovare și protecție a drepturilor omului la diferite niveluri.

Elevul va manifesta:

- atitudine pozitivă în ceea ce privește propria persoană și întreaga societate;
- empatie;
- motivație pentru participare în viața social-politică;
- respect pentru valorile și instituțiile democratice;
- responsabilitate în decizii și acțiuni;
- toleranță față de diferențe;
- activism civic.

OBIECTIVE-CADRU

1. Utilizarea orală și în scris a limbajului specific comunicării într-o societate democratică.
2. Înțelegerea și respectarea valorilor fundamentale ale democrației și normelor de conviețuire într-o societate democratică.
3. Dezvoltarea abilităților de comunicare și colaborare pe baza valorizării diferențelor.
4. Participarea responsabilă la diferite manifestări ale vieții social-politice.
5. Valorizarea propriei personalități și a personalității semenilor.

OBIECTIVE DE REFERINȚĂ ȘI ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

CLASA A V-A

I. Utilizarea orală și în scris a limbajului specific comunicării într-o societate democratică

Obiective de referință	Activități de învățare
Elevul va fi capabil: <ul style="list-style-type: none">• să distingă termeni cu conținut civic în mesaje scrise și orale;• să exprime în cuvinte proprii concepte elementare cu conținut civic.	Exemple: <ul style="list-style-type: none">• deducerea înțelesului unui cuvânt din context;• observarea și comentarea unor imagini și texte, emisiuni TV adecvate vîrstei, scene din viața cotidiană cu conținut civic;• lectura unor texte cu ajutorul dicționarelor de specialitate; elaborarea unor scurte mesaje pentru realizarea unor interese concrete (scrișoare adresată directorului școlii, managerului unui magazin etc.)

II. Înțelegerea și respectarea valorilor fundamentale ale democrației și normelor de conviețuire într-o societate democratică

Obiective de referință	Activități de învățare
Elevul va fi capabil: <ul style="list-style-type: none">• să distingă drepturile și responsabilitățile copilului în situații cotidiene;• să recunoască diferențe de comportament civic în mediul său de viață;	Exemple: <ul style="list-style-type: none">• studierea presei;• analiza propriei experiențe;• analiza unor opere literare, povești;• elaborarea regulamentului clasei;• elaborarea sfaturilor practice pentru anumite situații;

<ul style="list-style-type: none"> • să identifice reguli de comportament civic în diferite situații; • să elaboreze modalități de conduită pentru situații din mediul său de viață în conformitate cu normele de comportament social. 	<ul style="list-style-type: none"> • simularea conduitei în diferite situații (joc de rol).
--	--

III. Dezvoltarea abilităților de comunicare și colaborare pe baza valorizării diferențelor

Obiective de referință	Activități de învățare
Elevul va fi capabil: <ul style="list-style-type: none"> • să dialogheze pe teme sociale; • să îndeplinească diferite sarcini pentru realizarea unui scop comun; • să manifeste toleranță în relațiile sociale în care se implică; • să înțeleagă rolul asocierii pentru realizarea unor interese și scopuri social-utile. 	Exemple: <ul style="list-style-type: none"> • activitate în grup (pentru exersarea deprinderilor de comunicare și colaborare: realizarea unui ziar, a unei reclame); • joc de rol (înscenarea unor situații din viața civică); • analizarea unor personaje din operele literare; • discuții dirijate pe teme de interes civic.

IV. Participarea responsabilă la diferite manifestări ale vieții social-politice

Obiective de referință	Activități de învățare
Elevul va fi capabil: <ul style="list-style-type: none"> • să numească diferite modalități de participare a indivizilor la viața comunității locale; • să identifice locul și rolul său și al altor persoane în diferite grupuri sociale; • să manifeste interes față de situațiile care pot influența grupul social din care face parte. 	Exemple: <ul style="list-style-type: none"> • interviu și prezentarea informațiilor dobândite; • articole pentru ziar; • proiecte practice (rezolvarea unor probleme din comunitate); • studierea presei și a unor opere literare (identificarea personajelor/ persoanelor cu conduită civică); • vizite în diferite organizații și instituții; • joc de rol pentru rezolvarea unor situații din viața comunității sau simulate.

V. Valorizarea proprietății și a personalității semenilor

Obiective de referință	Activități de învățare
Elevul va fi capabil: <ul style="list-style-type: none"> • să manifeste încredere în propriul potențial; • să se comporte empathic în grupurile din care face parte; • să manifeste solidaritate în promovarea unor valori civice. 	Exemple: <ul style="list-style-type: none"> • caracterizarea propriei persoane (prezentată oral sau în scris); • joc de rol (cu îndeplinirea de diferite funcții) pentru dezvoltarea capacitaților empatici; • învățarea reciprocă (fiecare elev este responsabil de învățarea de către ceilalți a unei părți din tema lecției, respectiv învață de la cât mai mulți colegi alte comportamente ale temei); • analizarea pildelor/eroilor din povești și alte texte literare.

CLASA A VI-A

I. Utilizarea orală și în scris a limbajului specific comunicării într-o societate democratică

Obiective de referință	Activități de învățare
Elevul va fi capabil: <ul style="list-style-type: none"> • să recunoască termeni și concepte civice în diferite situații cotidiene; • să explice termeni și noțiuni cu conținut civic; • să utilizeze concepte și termeni civici adecvați unei teme. 	Exemple: <ul style="list-style-type: none"> • consultarea dicționarelor de specialitate; • exercițiu de recunoaștere a termenilor cu conținut civic dintr-un text; • citirea și comentarea unui text cu conținut civic; • conversație euristică; • “Masa rotundă”; • joc de rol; • dezbatere; • studiu de caz; • alcătuirea unui glosar; • lucrul cu manualul, fișe.

II. Înțelegerea și respectarea valorilor fundamentale ale democrației și normelor de conviețuire într-o societate democratică

Obiective de referință	Activități de învățare
Elevul va fi capabil:	<ul style="list-style-type: none"> • să interpreteze diverse situații referitoare la drepturile copilului; • să identifice problemele copiilor din comunitate; • să conștientizeze limitele libertății individuale; • să manifeste flexibilitate comportamentală în concordanță cu normele și valorile recunoscute de societate. <ul style="list-style-type: none"> • exerciții de recunoaștere a drepturilor omului, drepturilor copilului; • studiu de caz (situația când persoana intră în relații cu instituția de stat); • conversația euristică; • metoda "Mozaic"; • interviu în trei trepte; • "Păianjenul"; • chestionarea; • analiza unui text, care conține norme ale conviețuirii în societate, valori fundamentale ale democrației; • discuții în grup (dirijate); • reflectarea în scris (eseu) asupra modului de respectare a unui drept sau norme de conviețuire în societate; • discutarea (sau alcătuirea) unui text cu secvențe opuse (fals/adevărat); • studierea unor documente (lectură în perechi).

III. Dezvoltarea abilităților de comunicare și colaborare pe baza valorizării diferențelor

Obiective de referință	Activități de învățare
Elevul va fi capabil:	<ul style="list-style-type: none"> • să înțeleagă importanța dialogului ca modalitate de stabilire a relațiilor interpersonale; • să înțeleagă inevitabilitatea diferențelor culturale din mediul său de viață; • să colaboreze eficient pentru realizarea unui scop comun; • să-și exprime dezacordul într-o manieră neopresivă. <ul style="list-style-type: none"> • lucru în grup; • dezbateri; • colectarea, selectarea și analizarea informației provenind din diferite surse; • lectura explicativă în baza unui text (instituții de promovare și protecție a drepturilor omului); • întâlniri, interviuri cu diferite persoane;

	<ul style="list-style-type: none"> • elaborarea proiectelor în grup de diferite dimensiuni; • exerciții de soluționare a unor probleme dificile; • rezolvarea de rebusuri, șarade; • concursuri, victorine; • sondaj de opinie; • studiu de caz; • discuție în baza unui film, spectacol.
--	--

IV. Participarea responsabilă la diferite manifestări ale vieții social-politice

Obiective de referință	Activități de învățare
Elevul va fi capabil:	<p>Exemple:</p> <ul style="list-style-type: none"> • să descrie diferite modalități de participare a indivizilor la viața socială; • să stabilească drepturile și responsabilitățile sale în grupurile din care face parte; • să analizeze critic atitudini și puncte de vedere; • să-și exprime părerea cu privire la unele probleme care influențează grupul din care face parte. <ul style="list-style-type: none"> • elaborarea unor norme de conviețuire într-o comunitate/ grup; • dezbatere (necesitatea respectării regulilor într-o comunitate); • conversație; • cercetare în grup; • rezolvarea conflictelor de opinie, a situațiilor cu conținut conflictual prin discuții, dezbateri; • eseuri nestructurati; • continuarea unui text (pentru înțelegerea legăturii cauză/efect); • “Echipe, jocuri, turnee”; • elaborarea materialelor promotionaliile în domeniul ecologic; • participarea la lucrările ecologice.

V. Valorizarea propriei personalități și a personalității semenilor

Obiective de referință	Activități de învățare
Elevul va fi capabil:	<p>Exemple:</p> <ul style="list-style-type: none"> • să-și cunoască propriul potențial pentru a se autorealiza; • să respecte unicitatea persoanei; • să fie motivat să coopereze pentru realizarea unui scop social util. <ul style="list-style-type: none"> • alcătuirea unui regim-model al zilei pentru un elev al clasei a VI-a; • joc de rol; • exerciții de dezvoltare a încrederii în forțele proprii și a capacitaților empatice (baba-oarba încrederii etc.) • elaborarea gazetelor de perete; • brainstorming;

	<ul style="list-style-type: none"> • cercetarea situațiilor-problemă, adoptarea deciziilor individuale/ colective pentru rezolvarea lor; • SINELG; • elaborarea de programe, proiecte de autorealizare personală; • “Mozaic” (studierea diferitor norme de comportare civilizată în societate).
--	---

CLASA A VII-A

I. Utilizarea orală și în scris a limbajului specific comunicării într-o societate democratică

Obiective de referință	Activități de învățare
<p>Elevul va fi capabil:</p> <ul style="list-style-type: none"> • să definească termeni și noțiuni specifice limbajului civic; • să comenteze în limbaj civic adecvat diverse situații din viața grupurilor din care face parte. 	<p>Exemple:</p> <ul style="list-style-type: none"> • definirea unui concept civic; • alcătuirea unui demers (oral sau scris) pentru diverse situații de viață (administrația școlii, polyclinică, bibliotecă, regii, primărie, poliție etc.); • exerciții de definire și utilizare a termenilor specifici, consultând diferite tipuri de dicționare; • prezentarea unei probleme specifice după un plan desfășurat; • discuții dirijate axate pe personalități civice; • joc de rol; • crearea știrilor, declarațiilor de presă, mesajelor oficiale etc.; • interviuri.

II. Înțelegerea și respectarea valorilor fundamentale ale democrației și normele de conviețuire într-o societate democratică

Obiective de referință	Activități de învățare
<p>Elevul va fi capabil:</p> <ul style="list-style-type: none"> • să identifice valorile de bază ale democrației și normele de comportament reieseind din experiența sa; • să comenteze argumentat diferite informații din mass-media și evenimentele din viața cotidiană; • să-și coreleze propriul comportament cu criteriile valorice generale și legislația în vigoare; • să-și justifice opțiunile pentru valorile naționale și general-umane. 	<p>Exemple:</p> <ul style="list-style-type: none"> • exerciții de analiză a publicațiilor periodice, exemplelor din viața cotidiană privind „avantajele” comportamentului incompatibil cu normele sociale; • studiu de caz pornind de la situații reale din viața comunității; • conceperea unor articole în presă, comentarii cu privire la situația drepturilor copilului în comunitatea respectivă; • culegerea folclorului (proverbe, zicători, basme, legende, snoave etc.), determinarea valorilor comune ale diferitor popoare; • brainstorming pentru elaborarea unui Cod de reguli al școlii; • joc de rol; • discuție-panel; • dezbatere.

III. Dezvoltarea abilităților de comunicare și colaborare pe baza valorizării diferențelor

Obiective de referință	Activități de învățare
<p>Elevul va fi capabil:</p> <ul style="list-style-type: none"> • să cunoască procesul și modalitățile de adoptare a deciziilor; • să respecte principiile aflate la baza relațiilor interpersonale; • să aplice regulile de comunicare și colaborare în grup; • să stabilească relații interpersonale pozitive; • să manifeste toleranță față de persoanele cu idei și opinii diferite de ale sale. 	<p>Exemple:</p> <ul style="list-style-type: none"> • brainstorming pentru soluționarea constructivă a situațiilor-problemă; • interviuri, chestionare pentru identificarea motivelor conflictelor; • discuție dirijată; • discuție-panel; • dezbatere; • studiu de caz pe baza unui articol din presă, a unui caz concret din comunitate; • joc de rol; • lucrul în echipe pentru determinarea specificului național al diferitor popoare.

IV. Participarea responsabilă la diferite manifestări ale vieții social-politice

Obiective de referință	Activități de învățare
Elevul va fi capabil: <ul style="list-style-type: none"> • să cunoască efectele nerespectării normelor sociale; • să recunoască situațiile care necesită implicare personală în funcție de posibilitățile sale de intervenție; • să poată anticipa consecințele propiilor sale decizii; • să fie motivat pentru studierea diferitelor probleme ale comunității locale; • să-și formeze o atitudine critică față de evenimente și fenomene din viața socială. 	Exemple <ul style="list-style-type: none"> • discuția dirijată privind determinarea cauzelor schimbărilor sociale, ecologice etc.; • exerciții practice de determinare, apreciere obiectivă și ameliorare a situației ecologice din comunitate (elaborarea proiectelor ecologice, acțiuni de salubrizare etc.); • elaborarea comunicărilor, referatelor, eseuriilor pe probleme de interes pentru comunitate; • brainstorming: elaborarea unor modele adecvate de comportament civic etc.; • editarea revistelor școlare; • dezbatere.

V. Valorizarea propriei personalități și a personalității semenilor

Obiective de referință	Activități de învățare
Elevul va fi capabil: <ul style="list-style-type: none"> • să-și conștientizeze individualitatea; • să recunoască dreptul la identitate al fiecărei persoane; • să fie motivat pentru dezvoltarea propriului potențial în contextul progresului societății; • să coopereze în vederea realizării unui obiectiv comun. 	Exemple <ul style="list-style-type: none"> • aplicarea chestionarelor, testelor de autocunoaștere; • discuția dirijată „De la EU la NOI”; • discuția-panel: atitudinea față de sine/autoaprecierea; • elaborarea strategiilor și tacticilor de dezvoltare individuală; • selectarea maximelor, proverbelor, zicătorilor despre activitatea în comun/cooperare.

CLASA A VIII-A

I. Utilizarea orală și în scris a limbajului specific comunicării într-o societate democratică

Obiective de referință	Activități de învățare
Elevul va fi capabil: <ul style="list-style-type: none"> • să interpreteze într-un limbaj civic adekvat situații din viața cotidiană; • să elaboreze discursuri orale și scrise utilizând noțiuni de ordin civic. 	Exemple <ul style="list-style-type: none"> • formularea enunțurilor utilizând termeni de specialitate; • lucrul cu dicționarele de specialitate; • lucrul cu texte de specialitate, distincția termenilor din domeniul culturii civice; • elaborarea discursurilor orale și scrise.

II. Înțelegerea și respectarea valorilor fundamentale ale democrației și normelor de conviețuire într-o societate democratică

Obiective de referință	Activități de învățare
Elevul va fi capabil: <ul style="list-style-type: none"> • să definească obiectivele, principiile, valorile unui sistem democratic; • să-și exprime argumentat opinia față de diverse evenimente și fenomene sociale; • să manifeste convingere pentru respectarea valorilor democratice în societate; • să-și argumenteze opțiunea pentru anumite valori. 	Exemple: <ul style="list-style-type: none"> • exerciții de explicare a valorilor democratice (eserci, interviuri și.a.); • comentarea unor evenimente cotidiene prin prisma valorilor democratice; • activități de cercetare a manifestărilor statului de drept în comunitate; • exerciții de rezolvare a unor probleme prin prisma valorilor democratice.

III. Dezvoltarea abilităților de comunicare și colaborare în baza valorizării diferențelor

Obiective de referință	Activități de învățare
Elevul va fi capabil: <ul style="list-style-type: none"> • să participe eficient la dezbateri și rezolvări de conflicte; • să manifeste abilități de negociere în promovarea intereselor personale și de grup; • să adopte decizii în mod argumentat. 	Exemple: <ul style="list-style-type: none"> • analiza și comentarea mass-media; • exerciții de analiză a diferențelor în baza valorilor democratice; • rezolvarea situațiilor de conflict; • dezbatere; • studiu de caz.

IV. Participarea responsabilă la diferite manifestări ale vieții social-politice

Obiective de referință	Activități de învățare
Elevul va fi capabil: <ul style="list-style-type: none"> • să planifice activități pentru promovarea valorilor democratice în mediul său de viață; • să organizeze activități orientate spre soluționarea problemelor comunității; • să conștientizeze importanța poziției active în viața cotidiană; • să anticipateze consecințele unor fapte din mediul său de viață. 	Exemple: <ul style="list-style-type: none"> • discuții în grup pe probleme de interes civic; • elaborarea, dezbaterea și realizarea proiectelor individuale și de grup; • discuții-panel cu persoane-resursă din comunitate.

V. Valorizarea propriei personalități și a personalității semenilor

Obiective de referință	Activități de învățare
Elevul va fi capabil: <ul style="list-style-type: none"> • să evaluateze personalitatea umană (inclusiv pe a sa) în funcție de cerințele unei societăți democratice; • să aprecieze rolul fiecărei personalități în funcționarea unei societăți democratice; • să elaboreze proiecte individuale și de grup în scopul dezvoltării personalității. 	Exemple: <ul style="list-style-type: none"> • exerciții de autocunoaștere; • autoevaluarea comportamentului personal; • jurnale personale și de grup; • proiecte individuale de autoperfecționare.

CLASA A IX-A

I. Utilizarea orală și în scris a limbajului specific comunicării într-o societate democratică

Obiective de referință	Activități de învățare
Elevul va fi capabil: <ul style="list-style-type: none"> • să facă distincție între descrierile factuale și judecările de valoare; • să alcătuiască un mesaj convingător pentru anumite situații de comunicare. 	Exemple: <ul style="list-style-type: none"> • folosirea dicționarelor; • operarea cu sinonime/antonomie; • alcătuirea unui rezumat pe baza informațiilor provenite din surse diferite; • alcătuirea unor discursuri pentru diferite situații de comunicare (angajarea la muncă, plângerea adresată unei autorități,

	<p>înmatricularea într-o instituție de învățământ superior);</p> <ul style="list-style-type: none"> • studierea presei; •dezbateri pe teme de interes public; • brainstorming pentru descifrarea unor sintagme; • exprimarea poziției într-o anumită problemă.
--	--

II. Înțelegerea și respectarea valorilor fundamentale ale democrației și normelor de conviețuire într-o societate democratică

Obiective de referință	Activități de învățare
<p>Elevul va fi capabil:</p> <ul style="list-style-type: none"> • să explice diferite evenimente și fenomene sociale; • să concluzioneze cu privire la evenimente și fapte sociale; • să prevină anumite prejudicii din mediul său de viață; • să repare în mod legal anumite prejudicii din mediul său de viață; • să elaboreze planuri de acțiune alternative pentru diferite situații; • să manifeste o atitudine intransigentă față de inechitățile sociale; • să promoveze valorile fundamentale ale democrației în grupurile sociale în care activează. 	<p>Exemple:</p> <ul style="list-style-type: none"> • joc de rol (rezolvarea nonviolentă a conflictelor, adoptarea deciziilor); • eseuri, scrisori de protest, apeluri pentru atenționare (rezolvarea unor probleme civice), alte proiecte practice; • constituirea unor strategii pentru rezolvarea problemelor comunității (proiecte academice); • studiu de caz (încălcarea drepturilor omului, comunicări din presă, situații din propria experiență).

III. Dezvoltarea abilităților de comunicare și colaborare pe baza valorizării diferențelor

Obiective de referință	Activități de învățare
<p>Elevul va fi capabil:</p> <ul style="list-style-type: none"> • să manifeste abilități de dezbatere publică pe teme ce conțin valori în conflict, de interes public/privat, chestiuni controversate; • să adopte decizii echilibrate într-o manieră neopresivă; • să abordeze conflictele în maniera câștig – câștig; • să valorifice calitățile proprii și ale celorlalți pentru obținerea unui scop comun. 	<p>Exemple:</p> <ul style="list-style-type: none"> • discuție, dezbatere (cu susținere consecutivă a ambelor puncte de vedere); • brainstorming (negociere, mediere, de arbitraj); • simulări de ședințe parlamentare; • „Mozaic” (cercetarea cauzelor și consecințelor unor conflicte).

IV. Participarea responsabilă la diferite manifestări ale vieții social-politice

Obiective de referință	Activități de învățare
Elevul va fi capabil: <ul style="list-style-type: none"> • să prognoseze consecințele unor fapte și decizii publice și personale; • să fie motivat să participe în viața social-politică; • să reprezinte eficient diferite interese prin demersuri civice în diferite roluri (lider, executor etc.). 	Exemple: <ul style="list-style-type: none"> • proiecte academice și practice (individuale și de grup) cu interpretarea rolului de lider, executor etc.); • chestionare/interviuri; • vizite urmate de discuții/dezbateri în clasă; • analizarea unor decizii oficiale care vizează problemele comunității; • analizarea unor evenimente sociale; • scrisori de intenție, demersuri către autorități, presă.

V. Valorizarea propriei personalități și a personalității semenilor

Obiective de referință	Activități de învățare
Elevul va fi capabil: <ul style="list-style-type: none"> • să gândească pozitiv cu privire la sine și la lumea înconjurătoare; • să se integreze eficient în diferite grupuri sociale respectând demnitatea sa și a celorlalți; • să rezolve constructiv conflicte de valori; • să conștientizeze efectul stereotipurilor și prejudecăților în relațiile sociale. 	Exemple: <ul style="list-style-type: none"> • Învățarea reciprocă; • dezbateri pe teme controversate, drepturi/interese/valori în conflict; • proiecte practice (observarea pentru o perioadă mai lungă a unor activități sociale și raportare la clasă); • analizarea unor dileme morale; • exerciții pentru adoptarea deciziilor, conștientizarea prejudecăților și stereotipurilor; • corespondență cu elevii din alte țări; • eseuri referitoare la propria persoană și la diferite evenimente sociale.

STRUCTURA CONȚINUTURILOR EDUCAȚIEI CIVICE ÎN CICLUL GIMNAZIAL

Cl. a V-a	Cl. a VI-a	Cl. a VII-a	Cl. a VIII-a	Cl. a IX-a
Eu și ceilalți	Individul și grupul uman	Eficiența personală	Eficiența personală	Eficiența personală
Drepturile și responsabilitățile copilului	Drepturi și responsabilități	Individul și societatea	Democrație	Individul în societatea democratică
Sănătatea ca valoare personală și publică	Educația privind mediul înconjurător	Educația ecologică	Economie de piață	Drepturi, libertăți și îndatoriri fundamentale
		Democrație	Educație ecologică	Economie de piață
				Educație ecologică

CONȚINUTURI

Clasa a V-a

I. Eu și ceilalți

1. Relații interpersonale (în familie, cu prietenii, colegii, vecinii).
2. Roluri în diferite grupuri sociale, comportamente în grup.
3. De la reguli de joacă la reguli de viață (regulamentul clasei).
4. Manifestări ale violenței în viața cotidiană (cum ne alegem jucările, jocurile, filmele, cărțile).
5. Cum funcționează școala (atribuțiile personalului didactic și auxiliar).
6. Harta comunității (rolul și amplasarea secțiilor de poliție, stațiilor de pompieri, spitalelor, gărilor, magazinelor, poștei, primăriei, parcurilor etc.)
7. Diferențe și asemănări între ființele umane, unicitatea ființei umane. Prejudecăți și stereotipuri în viața cotidiană.
8. Valori și eroi în literatura pentru copii (curajul, altruismul).
9. Valori și eroi în tradiția națională (solidaritatea, dragostea pentru pământul natal).

II. Drepturile și responsabilitățile copilului

1. Dreptul la viață și identitate (dreptul copilului de a se naște și de a avea un nume) – obligația de a respecta viața și identitatea celorlalți.
2. Dreptul la adăpost – obligația de a păstra ordinea în spațiul nostru cotidian.
3. Dreptul la joacă – obligația de a nu-i deranja pe cei din jur.
4. Dreptul și obligația de a învăța.
5. Dreptul de a avea o familie – obligația de a respecta alte familii.
6. Convenția cu privire la Drepturile Copilului (atribuțiile statului în privința protecției copilului și familiei).

III Sănătatea ca valoare personală și publică

1. Ce ne afectează sănătatea ?
2. Cine și cum ne protejează sănătatea ?
3. Programarea rațională a activității elevilor.
4. Odihnă activă.
5. Cum afectăm starea mediului înconjurător ?
6. Ce influență are calitatea mediului asupra vieții noastre ?

Clasa a VI-a

I. Individul și grupul uman

1. Universul valoric al persoanei (datorie, responsabilitate, demnitate, patriotism).
2. Viața particulară și limitele ei.
 - Regulile grupurilor umane.
3. Unicitate și diversitate.
 - Toleranța.
 - Compasiunea.
4. Ajutorul, solidaritatea și asistența în relațiile interumane.
5. Familia.
 - Sarcini, funcții.
 - Drepturi și obligații.
6. Mediul școlar.
 - Regulamentul intern.
 - Organele de conducere și autoconducere.
7. Activitatea cotidiană a elevului.
 - Agenda zilei.
 - Realizări: autoevaluare.
8. Comunicarea interpersonală și adoptarea deciziilor în grup.
9. Comunitatea locală.
 - Organele puterii locale.
 - Cum se colectează și cum se repartizează banii publici ?
10. Organele puterii centrale (Președinție, Parlament, Guvern).
11. Organisme internaționale (ONU, Consiliul Europei, Uniunea Europeană).

II. Drepturi și responsabilități

1. Dreptul la viață, integritate fizică și psihică – obligația de a respecta viața și integritatea celorlalți.
2. Dreptul la identitate (socială, națională, etnică, religioasă) – obligația de a respecta identitatea celorlalți.
3. Dreptul la un nivel de viață decent – obligația morală de a-i ajuta pe ceilalți.
4. Dreptul și obligația de a învăța.
5. Dreptul la proprietate – obligația de a respecta dreptul altora la proprietate.
6. Instituții de protecție a drepturilor copilului (la nivel local, național și internațional).
7. Documente internaționale cu privire la drepturile omului și ale copilului.

III. Educația privind mediul înconjurător

1. Sănătatea fizică și psihică. Protecție și asistență.
2. Mediul înconjurător și comportamentul uman – legi și responsabilități.
3. Consumul rațional al resurselor naturale.
4. Cataclisme naturale.
5. Instituții locale, naționale și internaționale din domeniul protecției mediului.

Clasa a VII-a

I. Eficiența personală

1. Autoanaliză și autoeducație: Cine sunt eu ? Ce vreau eu ? Ce pot eu? Spre ce aspir eu ?
2. Sentimentul propriei demnități: respectul și exigența față de sine.
3. Principii de comunicare și colaborare în grup: empatia, toleranța, corectitudinea. Prejudecăți și stereotipuri – manifestări și efecte.
4. Conflict: cauze, tipuri, atitudini și căi de depășire.
5. Deciziile: definirea, explorarea alternativelor, acumularea dovezilor, anticiparea consecințelor, adoptarea deciziei. Modalități de adoptare a deciziilor în grup.
6. Modalități (individuale și colective) de asigurare a securității vieții în caz de calamitate.

II. Individul și societatea

1. Caracteristicile grupului formal și neformal (structură, dimensiune, nivel de dezvoltare).
2. Rolurile sociale (fiu-fică, frate-soră, prieten, coleg, elev etc).
3. Comportamentul social: conformism–nonconformism, independență - interdependență, flexibilitate, respectarea opinioilor celorlalți, dirijarea propriilor dorințe etc.
4. Lider: calități și responsabilități.
5. Binele, adevărul, demnitatea, dragostea de țară – axe ale comportamentului civic.

III. Individul și mediul

1. Influența reciprocă natură-om. „Eu” – element al naturii.
2. Probleme ecologice locale, naționale și globale.
3. Cările de protejare contra efectelor poluării. Modalități de protecție a mediului – acțiuni individuale și de grup.

IV. Democrație

1. Noțiunea de democrație, stat democratic, normă și lege.
2. Pilonii de bază ai democrației:
 - guvernarea majorității – respectarea drepturilor minorităților;
 - alegeri libere și corecte;
 - egalitatea în fața legii.
3. Regulile convițuirii într-o societate democratică: toleranță, pragmatism, cooperare, compromis.
4. Drepturi, libertăți și responsabilități:
 - libertatea de gândire și exprimare – obligația de a respecta opinioile celorlalți;
 - dreptul la viață privată, inviolabilitatea domiciliului și corespondenței – obligația de a nu interveni în spațiul intim al celorlalți;

- dreptul la proprietate intelectuală – obligația de a nu plagia;
 - libertatea de întrunire și asociere – obligația de a respecta procedura legală;
 - libertatea de circulație – obligația de a respecta normele comunității.
5. Standarde în domeniul drepturilor omului: Declarația Universală a Drepturilor Omului, Convenția cu privire la Drepturile Copilului; Constituția Republicii Moldova.

Clasa a VIII-a

I. Eficiența personală

1. Capacitatea de autocunoaștere.
2. Managementul timpului la nivel individual și colectiv.
3. Proiectele personale și obiectivele școlare.
4. Învățarea eficientă și procedee de organizare a ei.
5. Aspectele insuccesului școlar și rolul colaborării în depășirea lui.
6. Locul individului în grupurile sociale. Abilitatea de cooperare și colaborare la școală, în familie și în comunitate.

II. Democrație

1. Constituția – lege fundamentală și rolul ei în stat.
2. Principiile funcționării unui stat democratic.
3. Originea, rolul și funcțiile puterii într-un stat democratic. Transparența activității autorităților publice.
4. Asemănări și deosebiri între sistemele prezidențiale și parlamentare.
5. Republica Moldova – stat democratic, suveran, unitar, independent și indivizibil.
6. Drepturile cetățenilor Republicii Moldova în contextul Declarației Universale a Drepturilor Omului și Convenției cu privire la Drepturile Copilului.
 - Dreptul la informație.
 - Dreptul la asociere și întrunire.
 - Limitele libertăților individuale.
 - Responsabilitățile cetățeanului.
7. Guvernarea majorității. Modalități de participare a cetățeanului la viața unei societăți democratice. Interes civic.
8. Patriotismul și atașamentul față de valorile naționale: *versus* naționalism și șovinism.

III. Economie de piață

1. Libertatea economică – indiciu de bază al economiei de piață. Dreptul la proprietate. Inițiativa economică. Legi pentru încurajarea inițiativei economice. Concurența liberă.
2. Cum se stabilesc prețurile ? Cerere și ofertă.
3. Producție și schimb. Banii – formă de prețuire a valorii.
4. Activități economice în comunitate.
5. Reglementarea legală a muncii.

IV. Educație ecologică

1. Accesul liber la informația ecologică. Expertiza ecologică.
2. Probleme de sănătate cauzate de poluarea mediului.
3. Aspekte ecologice ale activităților economice:

- Aplicarea tehnologiilor ecologice pure;
 - Reciclarea deșeurilor.
4. Instrumente legale privind protecția naturii. Proprietatea (privată și publică) și protecția mediului.
 5. Fondurile publice și protecția mediului.
 6. Acorduri internaționale referitoare la problemele ecologice ratificate de Republica Moldova.
 7. Cooperări: bilaterale, multilaterale, internaționale în investigarea și soluționarea problemelor ecologice.

Clasa a IX-a

1. Eficiența personală

1. Relația dintre potențialul individual și idealul personal. Autoevaluare realistă.
2. Managementul grupului (rolurile în grup, obiectivele și strategia grupului).
3. Comunicare eficientă, rolul feedback-ului.
4. CV-ul, interviul, alcătuirea propriei imagini.
5. Practicitate *versus* reactivitate (creator de valori sau consumator de valori).

II. Individul în societatea democratică

1. Conceptul de democrație (principii, forme de manifestare în epoca contemporană).
2. Caracteristicile și funcțiile statului de drept (supremația legii, separarea puterilor, specificul relației cetățean – stat).
3. Regimuri politice (totalitarism *versus* democrație).
4. Trecerea de la totalitarism la democrație.
5. Relația dintre democrație și participarea civică.
6. Conceptul de societate civilă (presa, ONG-uri și.a.).
7. Patriotism, naționalism, șovinism. Caracteristicile cetățeniei în epoca noastră.
8. Internaționalizarea problemelor social-politice (costuri și beneficii). Dreptul sau obligația comunității internaționale de a interveni la soluționarea lor.

III. Drepturi, libertăți, îndatoriri fundamentale

1. Funcționarea în sistem a drepturilor, libertăților și responsabilităților oamenilor (universalitate, interdependentă, indivizibilitate, caracter inalienabil).
2. Libertatea individuală și limitele ei (eutanasia, avorturile, consumul de droguri).
3. Dreptul la proprietate (tipuri și forme de proprietate).
4. Dreptul de a alege și a fi ales.
5. Statutul copilului și al femeii în Republica Moldova și în lume (traficul de copii, femei, egalitatea sanselor).
6. Mecanismul intern de protecție a drepturilor omului (instanțele judecătoarești, avocatul parlamentar etc.)
7. Instituții internaționale și regionale în domeniul drepturilor omului (ONU, UNICEF, UNESCO, Consiliul Europei).
8. Instrumente și mecanisme internaționale și regionale de protecție a drepturilor omului (Convenția cu privire la Drepturile Copilului, Convenția Europeană, Carta ONU).

IV. Economia de piață

1. Economia de piață (principii, avantaje și dezavantaje). Rolul statului în economia de piață.
2. Oportunități de activitate economică în comunitate.
3. Cum se începe o afacere ?
4. Bugetul familiei.

V. Educație ecologică

1. Probleme ecologice: locale, naționale și globale.
2. Rolul cooperării internaționale în îmbunătățirea stării mediului.
3. Organizații de protecție a mediului și publicații de specialitate.
4. Aportul individual în rezolvarea problemelor ecologice.

SUGESTII METODOLOGICE

Un aspect important al didacticii la etapa actuală este studierea elementelor metodologice și tehnologice implicate în procesul educațional. Activitatea educativă este orientată spre dobândirea unor finalități generale în context social, conștientizate și interiorizate de cel care declanșează și conduce acțiunea.

Tehnologiile educaționale conțin o totalitate de modalități orientate spre realizarea obiectivelor. Important este ca profesorul să le aducă situațiilor concrete de învățare și să le orienteze spre succesul școlar.

Ansamblul metodelor și procedeeelor didactice utilizate în procesul realizării disciplinei „Educația civică” include atât metode tradiționale (bazate pe memorare și reproducere), modificate și completate în funcție de obiectivele propuse, cât și metode moderne, interactive (orientate spre cultivarea interesului, motivației, activismului, colaborării sociale, spiritului de organizare, inițiativă, inventivitate și creativitate etc.). Din prima categorie profesorul va utiliza expunerea orală, conversația, demonstrația intuitivă etc., completate cu elemente noi (dialogul, demonstrația cu ajutorul mijloacelor audio-vizuale, experimentul etc.). Din cea de-a doua – descoperirea, cercetarea, problematizarea, cooperarea, asaltul de idei, studiul de caz, dezbaterea, adoptarea unei poziții, învățarea reciprocă, jocul de rol (inclusiv procesul simulat), exerciții de creativitate și de dezvoltare a originalității etc.

Alegerea metodelor este condiționată de obiectivele lecției, tema, conținutul, mijloacele disponibile, specificul și motivația contingentului de elevi, competența, inspirația și creativitatea profesorului.

Îmbinarea judicioasă a metodelor, procedeeelor și formelor de predare-învățare este o condiție indispensabilă de realizare a obiectivelor propuse.

Realizarea eficientă a disciplinei necesită respectarea unor principii metodologice, precum:

- îmbinarea prelegerilor cu exercițiile aplicative;
- îmbinarea armonioasă a rolurilor de *conducere și organizare* a lecțiilor cu acela de *stimulare* (când clasa nu demarează sau staționează pe parcurs, profesorul propune primele soluții prealabil pregătite) și *participant activ* împreună cu elevii;

- alternarea fazelor imaginative cu faza critică;
- alternarea dintre elaborarea (conceperea) și realizarea ideilor prin modele, proiecte (când este posibil).

În realizarea disciplinei „Educația civică” sunt importante deopotrivă metodele (preponderent interactive), relația profesor-elev (democratică și de cooperare), atitudinea adultului (părinte, personal auxiliar etc.) față de copil (deschisă față de acesta și de valorile personalității sale), raportul elev-elev și atmosfera stabilității în clasă (permisivă, colegială, de încredere).

Important este ca toate acestea, în ansamblu, să contribuie nu doar la ajustarea personalității la normele sociale, ci și la atingerea acordului cu sine, a echilibrului intern în baza unei autoaprecieri obiective, a sentimentului stabilității și securității.

SUGESTII DE EVALUARE

Obiectivul major al acestei discipline este ca elevii să devină cetățeni activi și responsabili. Astfel, evaluarea în cadrul educației civice este atât un *instrument de măsurare* a cunoștințelor și a performanțelor elevilor (care se poate finaliza cu o notă sau un calificativ, dar și cu ceea ce este cu mult mai important – observații și însemnări ale profesorului cu privire la elevi pe parcursul întregului an școlar), cât și un *instrument eficient de predare* (stimulare a învățării, transmitere de cunoștințe, dezvoltare de aptitudini și formare de atitudini).

Cu alte cuvinte, evaluarea în cadrul educației civice reflectă sută la sută specificul disciplinei (lecția este un stimulent, un cadru și un reper de acțiune civică). Prin urmare, evaluarea, ca parte integrantă a procesului de predare-învățare, îi va *motiva* pe elevi să fie buni cetățeni, le va *oferi ambianța* necesară exersării cunoștințelor, aptitudinilor și atitudinii civice și le va *forma* capacitatea de a deveni la diferite situații din viața extrașcolară.

Prestația elevilor deși va fi evaluată prin prisma valorilor generale și naționale, promovate în cadrul disciplinei (accentuarea calităților personale, toleranța față de opinii diferite de cea proprie, menținerea echilibrului dintre drepturi și responsabilități etc.) și în maniera în care dorim ca ei să se implice în diferite relații sociale. Dacă dorim ca ei să fie cooperanți, evaluarea le va sublinia beneficiile cooperării interumane (de exemplu, o parte a evaluării lucrului în grup poate fi autoevaluarea grupului). Dacă dorim ca elevii să fie competitivi, evaluarea le va arăta concret necesitatea și mijloacele unei competiții corecte (de exemplu, evaluarea reciprocă a elevilor sau unui elev în roluri diferite sau chiar contradictorii în cadrul unui exercițiu complex).

La *Educația civică* se vor evalua:

- activitatea elevilor în procesul de învățare;
- rezultatele-produsele învățării;
- capacitatea de reflectare la propria învățare (măsura conștientizării procesului la care participă și a rezultatelor atinse).

Evaluarea, de asemenea, va reflecta relația de parteneriat dintre elev și profesor, va permite feedback-ul reciproc (aprecierea pe care o face profesorul asupra activității elevului va fi analizată de acesta și de părinții săi, iar reacția lor va fi cunoscută de profesor și va declanșa un răspuns din partea sa și, de asemenea, aprecierea elevului cu

privire la sine sau la grupul în care a lucrat va fi cunoscută de către profesor și părinți, iar primul îi va da unele comentarii elevului sau grupului respectiv).

În centrul procesului de evaluare se află, ca de altfel în centrul procesului de predare-învățare-evaluare, **obiectivele**.

Ceea ce se evaluează în cadrul unei lecții va face parte din obiectivele acelei lecții, obiectivele pe care profesorul s-a convins că elevii le-au înțeles.

Elementele care documentează evaluarea (criteriile și indicatorii) se stabilesc de profesor (de multe ori împreună cu elevii) și urmăresc, de asemenea, să îi ajute pe elevi să conștientizeze ceea ce fac la lecție.

Indicatorii (dovezile că elevii au atins obiectivele) vor fi corelați cu acțiunile din viața reală (adresarea unei solicitări autorităților, scrierea unui protest într-un ziar, colectarea unor fonduri pentru copiii de la orfelinat etc.), astfel încât elevii să exerseze la lecție practici necesare în viața cotidiană. În cazul scrisorii, indicatorii sunt formulați de introducere și tot textul menit să convingă autoritatea respectivă să satisfacă cererea semnatarului. În cazul colectării de fonduri pentru copiii orfani, indicatorii pot fi textul anunțului de sensibilizare, modul de abordare individuală a posibilitelor donatorilor, textul anunțării rezultatului și de mulțumire și.a.

Criteriile (elementele prin care profesorul stabilește dacă elevii au atins obiectivele vizate) vor fi cunoscute de aceștea înainte de realizarea sarcinii respective și se vor referi la aspectele semnificative ale lecției (de exemplu, claritatea exprimării, deținerea de cunoștințe pe o anumită temă, concluzența exemplelor, calitatea comunicării în grup etc. în funcție de activitatea concretă desfășurată la oră).

Autoevaluarea (individuală și a grupului) și **evaluarea reciprocă** vor ocupa o pondere importantă în strategiile de evaluare folosite în cadrul educației civice, deoarece ele contribuie substanțial la responsabilizarea elevilor și la formarea deprinderilor de comunicare și colaborare în grup, ceea ce reprezintă două obiective majore ale acestei discipline în ciclul gimnazial. Elevii vor primi fișe de observație (de evaluare) cu ajutorul cărora își vor monitoriza anumite activități din timpul lecției. Fișele vor fi alcătuite de profesor în funcție de obiectivele lecției și performanțele elevilor în privința autoanalizei și a activităților didactice.

O altă caracteristică a evaluării în cadrul educației civice este echilibrarea ponderii testării cunoștințelor cu diferite activități practice care permit evidențierea competențelor și a atitudinii elevilor. În ceea ce privește testele, recomandăm folosirea, cu precădere, a itemilor semioiectivi și a celor cu răspuns deschis.

Eseul (structurat sau liber), proiectul, portofoliul sau jocul de rol sunt câteva modalități prin care profesorul își poate da seama ce știe și ce poate face elevul ca urmare a cursului „Educația civică”

Rubricile de evaluare pentru orice tip de evaluare (descrierea criteriilor sau a indicatorilor complexi valabili pentru un anumit exercițiu de evaluare, pe niveluri de performanță) trebuie să fie corelate cu obiectivele lecției, sarcinile de evaluare și, dacă ele sunt aplicate de elevi (autoevaluare sau evaluare reciprocă), experiența acestora de a se autoanaliza sau de a se observa reciproc. Pe parcursul celor cinci ani, rubricile folosite pentru un anumit tip de evaluare (proces simulat, controversă academică etc.) vor fi revizuite și modificate conform observațiilor profesorului. Dacă nivelul de performanță a crescut, indicatorii care vor descrie un anumit nivel se vor modifica. La alcătuirea rubricilor pot participa și elevii. În acest mod ei vor fi mai motivați să îndeplinească

respectivele sarcini de evaluare și vor fi observatori mai buni în cadrul exercițiilor care solicită evaluarea reciprocă.

Circa 10-15 % din sarcinile de evaluare vor viza aptitudinile de participare și tot atât atitudinile civice.

Cunoștințele și aptitudinile intelectuale vor fi evidențiate de exercițiile de evaluare aplicate în clasa terminală astfel: circa 35 % - c+ apt. de identificare și descriere, circa 35 % - c + apt. de explicare și analizare și circa 30 % -c + apt. de evaluare, adoptare și susținere a poziției. Sarcinile care vizează cunoștințele și aptitudinile de evaluare, adoptare și susținere a poziției vor crește de la un an la altul pe seama celor care vizează primele două componente enunțate anterior.

**NOI ȘI LEGEA
EDUCAȚIE REFERITOARE LA LEGE
CURRICULUM PENTRU CLASELE X-XII**

REPERE CONCEPTUALE

În procesul de elaborare a prezentului curriculum (precum și a manualelor și a ghidului) s-au urmărit:

- valorificarea experienței elevilor și a situațiilor reale din viața cotidiană și oferirea de răspunsuri la problemele și întrebările pe care și le pun elevii (pedagogia centrată pe elev);
- adevararea stilurilor de predare la stilurile de învățare ale elevilor (conceperea și desfășurarea unor lecții pentru un anumit grup de elevi și pentru personalitățile individuale din acel colectiv);
- orientarea învățării spre capacitate intelectuală și de acțiune (folosirea metodelor interactive, stimularea gândirii critice, a activității independente);
- deplasarea accentului de pe ceea ce știe elevul pe ceea ce poate să facă acesta cu ajutorul cunoștințelor asimilate;
- realizarea unui echilibru între efortul profesorului (este valoros ceea ce a predat el ?) și beneficiile obținute de elev (ce a învățat elevul din ceea ce s-a predat ?);
- descongestionarea materiei (nu *tot*, ci ceea ce este *relevant* pentru solicitările la care va fi supus absolventul).

Elaborând acest curriculum, autori au avut în vedere atingerea unor obiective ale educației liceale larg acceptate, precum: formarea unui set de valori morale și general-umane, care să permită dezvoltarea personalității individului în contextul concret al societății din țara noastră; capacitatea de a reflecta asupra propriei persoane și asupra lumii și de a soluționa diverse probleme prin corelarea cunoștințelor și deprinderilor formate în cadrul diferitor discipline, capacitatea de integrare activă în diverse grupuri sociale (familie, mediu profesional, prietenii etc.) prin dezvoltarea unor competențe funcționale esențiale (comunicare, luare a deciziilor, rezolvare nonviolentă a conflictelor, gândire critică etc.), valorizarea propriilor experiențe pentru continuarea studiilor sau angajarea în câmpul muncii.

Viziunea care a stat la baza derulării programelor SIEDO , în general, și, în particular, a conceperii materialelor didactice pentru disciplina *Educație referitoare la lege* este că procesul de predare – învățare – evaluare trebuie dirijat spre atingerea unor obiective (de referință, operaționale) și nu spre administrarea-însușirea mecanică a unor conținuturi.

Obiectivul major pe care îl urmărește demersul nostru intitulat *Noi și legea* este ca elevul să reflecteze la propriul proces de învățare pentru a-și îmbunătăți performanțele și ca el să conștientizeze experiența-invățătură dobândită pentru a o aplica în mod corect în situații noi și relevante.

Disciplina *Noi și legea* este axată pe următoarele principii:

- **drepturile omului** (în accepținea instrumentelor internaționale la care țara noastră este parte, cu precădere în accepținea *Declarației Universale a Drepturilor Omului*, celor două *Pacte Internaționale în domeniul drepturilor civile și politice*, respectiv *economice, sociale și culturale*, *Convenției cu privire la Drepturile Copilului* și *Convenției Europene a Drepturilor Omului*),

- **libertate** (exercitarea libertăților civile și politice cu conservarea echilibrului social prin aplicarea prevederilor Constituției Republicii Moldova și a celorlalte legi);
- **individualitate** (caracterul unic al fiecărui individ impune cultivarea respectului față de demnitatea umană și acceptarea diversității în acest sens);
- **democrație** (definită prin prezența următoarelor elemente: suveranitatea poporului; guvernarea bazată pe consensul celor guvernați și limitată constituțional; regula majorității cu respectarea drepturilor minorităților; garantarea drepturilor și libertăților fundamentale; alegeri libere și corecte la intervale regulate; egalitatea în fața legii și procese judiciare echitabile; pluralism social, economic și politic; promovarea unor valori cum sunt toleranța, pragmatismul, cooperarea și compromisul);
- **lege și legalitate** (edificarea statului de drept – supremăția legii și egalitatea în fața legii – este un obiectiv major al evoluției societății noastre în realizarea căruia educația politică/civică are un rol esențial);
- **responsabilitate și activism civic** (manifestarea plenară a drepturilor, libertăților și responsabilităților de către cetățeni conștienți de ambianța și de poziția lor în respectivul mediu, asumarea riscului pentru propriile inițiative, promovarea schimbării sociale în beneficiul personal și al grupului/comunității).

OBIECTIVELE GENERALE ALE EDUCAȚIEI REFERITOARE LA LEGE

A. CUNOȘTINȚE

Elevul va cunoaște:

- Principalele categorii de drepturi (civile, politice, economice, sociale și culturale), libertăți și responsabilități.
- Nedreptățile, inechitățile sociale.
- Principalele instrumente internaționale în domeniul drepturilor omului și mecanismele de promovare și protecție a drepturilor omului.
- Constituția și principalele legi ale Republicii Moldova (din domeniul privat și public), inclusiv procedurile de apărare a drepturilor individuale și colective la nivel local și național.
- Valorile, principiile și mecanismele caracteristice societăților democratice și statului de drept (inclusiv rolul societății civile), funcționarea lor în Republica Moldova.
- Limbaj de specialitate.

B. CAPACITĂȚI

Elevul va fi capabil:

- Să gândească analitic.
- Să coreleze cauză cu efectul unui eveniment sau fenomen social.
- Să se exprime oral și în scris în termeni de specialitate.
- Să dialogheze (să asculte activ, să argumenteze) și să-și poată convinge interlocutorul.

- Să coreleze, să selecteze, să analizeze și să sintetizeze informații provenind din surse diferite și să tragă concluzii obiective și echilibrate.
- Să identifice și să conștientizeze efectele prejudecăților, stereotipurilor și discriminărilor.
- Să recunoască diferențele și să aprecieze diferite puncte de vedere.
- Să participe la luarea deciziilor în grup.
- Să promoveze interesele individuale și colective în diferite situații în mod adecvat și eficient.
- Să evalueze implicarea sa și a semenilor în diferite acțiuni.
- Să stabilească relații interpersonale pozitive și neopresive.
- Să utilizeze corect mecanismele legale de promovare și protejare a drepturilor și libertăților la nivel local, național și internațional.
- Să emite judecăți bazate pe valori și principii general-umane (demnitate, dreptate, morală, libertate etc.).
- Să gândească pozitiv în legătură cu propria persoană și cu întreaga comunitate/societate.

C. ATITUDINI

Elevul va manifesta:

- Încredere în propriul potențial.
- Empatie (sensibilitate, deschidere în problemele celorlalți).
- Toleranță față de diversitatea culturală.
- Respect față de oameni, valori (precum demnitatea persoanei, adevăr, justiție etc.), norme și legi.
- Încredere în realizarea actului de justiție și în progresul societății.
- Devotament față de principiile statului de drept, față de principiile și mecanismele democratice.
- Responsabilitate în decizii și acțiuni.
- Attitudine combativă față de discriminările, inechitățile, abuzurile din viața comunității/societății.

OBIECTIVELE – CADRU ALE EDUCAȚIEI REFERITOARE LA LEGE

- Înțelegerea și respectarea principiilor și valorilor cuprinse în legislație.
- Conștientizarea rolului legii în funcționarea unei societăți democratice.
- Aplicarea adecvată a prevederilor legii în viața cotidiană.
- Analiza critică a legii și a realității.
- Implicarea responsabilă în diferite relații sociale reglementate juridic.

I. Înțelegerea și respectarea principiilor și a valorilor cuprinse în legislație:

Obiective de referință	Activități de învățare (exemple)
<ul style="list-style-type: none"> • Să identifice valorile și principiile stipulate în Constituția Republicii Moldova și în alte legi naționale și instrumente internaționale. • Să utilizeze adekvat noțiunile și termenii juridici specifici domeniului constituțional. • Să explice originea unor principii și valori cuprinse în legislație. • Să utilizeze în viața cotidiană informații din mass-media despre personalități, mișcări și evenimente în domeniul drepturilor omului. • Să emite judecăți referitor la necesitatea /posibilitatea fiecărui cetățean de a contribui în mod legal la elaborarea și revizuirea legislației. • Să manifeste convingerea că atribuțiile organelor de stat trebuie să se bazeze pe valori și principii democratice. 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Procedeul întrebărilor reciproce</i> referitoare la principii și valori stipulate în Constituția RM și în alte legi naționale și internaționale. • <i>SINELG</i> (vezi <i>Sugestii metodologice</i>): pentru însușirea și înțelegerea unor termeni și noțiuni juridice specifice domeniului dreptului constituțional. • <i>Analiza informațiilor</i> din mass-media referitor la rolul legii în promovarea și asigurarea democrației în comunitatea lor. • <i>Discuția dirijată</i> privind elaborarea și revizuirea legislației. • <i>Gândirea retrospectivă</i> pe cazuri referitor la implicarea organelor de stat în viața cotidiană a cetățenilor. • <i>Masa rotundă</i> pentru familiarizarea cu prevederile unor legi naționale și internaționale.

II. Conștientizarea rolului legii în funcționarea unei societăți democratice:

Obiective de referință	Activități de învățare (exemple):
<ul style="list-style-type: none"> • Să cunoască caracteristicile și elementele fundamentale ale societății democratice (responsabilitatea autorităților în fața oamenilor; egalitatea cetățenilor în drepturi și în fața legii; participarea largă la luarea deciziilor; accesul liber la informații; economie de piață într-un cadru legal; alegeri libere, regulate și echitabile; supremația legii). • Să explice în baza unor exemple din viață cum asigură legea exercitarea drepturilor și libertăților omului. • Să explice contribuția organelor administrației publice în funcționarea unei societăți democratice. • Să determine raportul dintre respectarea legii, pe de o parte, și gradul de democratizare a societății și nivelul de respectare a drepturilor și libertăților omului, pe de altă parte. 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Posterul</i> prin care să se reprezinte caracteristicile, elementele fundamentale ale unei societăți democratice. • <i>Învățarea reciprocă</i> referitor la noțiuni și termeni ce țin de caracteristicile și principiile unei societăți democratice. • <i>Exerciții de gândire critică/analitică</i> referitor la caracteristicile, elementele fundamentale ale unei societăți democratice. • <i>Rezolvarea de probleme, studii de caz</i>: în baza unor prevederi legale din care să rezulte cum asigură legea exercitarea drepturilor și libertăților omului. • <i>Proiecte</i> pe diferite teme sociale. • <i>Comentarea</i> unor evenimente cotidiene pentru a determina importanța legii. • <i>Sondaje</i> referitor la rolul legii în promovarea interesului personal public. • <i>Discuția panel</i> cu reprezentanți ai administrației publice.

III. Aplicarea adecvată a prevederilor legii în viața cotidiană:

Obiective de referință	Activități de învățare (exemple)
<ul style="list-style-type: none"> • Să identifice încălcări ale prevederilor constituționale în viața cotidiană. • Să utilizeze cunoștințele pentru a apăra și promova drepturile sale și ale membrilor grupurilor din care face parte. 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Rezolvarea de probleme</i> referitor la încălcări ale prevederilor constituționale. • <i>Studii de caz, judecăți în triadă, proiecte, jocuri de rol</i> referitoare la apărarea și promovarea drepturilor sale și ale membrilor grupurilor din care face parte. • <i>Discuții dirigate, judecăți în triadă</i> pe probleme controversate, valori în conflict.

<ul style="list-style-type: none"> • Să manifeste intransigență față de încălcările legii. 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>PRES</i> (vezi Sugestii metodologice) referitor la necesitatea cunoașterii legii de către orice cetățean. • <i>Proiecte de lege</i>: elaborarea unor reguli, norme pentru comunitatea în care activează (de ex., școala). • <i>Gândirea retrospectivă</i> pe situații de încălcare a legii. • <i>Simularea</i> unor ședințe parlamentare, ale consiliilor primăriilor etc.
---	--

IV. Analiza critică a legii și a realității:

Obiective de referință	Activități de învățare (exemple)
<ul style="list-style-type: none"> • Să analizeze corespondența dintre prevederile legislației naționale și cele ale instrumentelor internaționale la care Republica Moldova este parte și necesitățile/interesele personale și ale grupurilor din care face parte. • Să analizeze informații din mass-media referitoare la funcționarea legii în societate. • Să emită judecăți bazate pe prevederile constituționale referitoare la activitatea organelor administrației publice. • Să compare prevederile legii cu realizarea lor în practică. • Să propună îmbunătățiri ale legii în probleme de interes public, reieșind din circumstanțe concrete. 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Exerciții de gândire critică, rezolvare de probleme</i> referitoare la funcționarea legii în comunitatea sa. • <i>Interviuri, sondaje, folosirea resurselor comunității</i> pentru tratarea unor teme referitoare la activitatea organelor administrației publice locale. • <i>Studii de caz, judecăți în triadă, dezbatere</i> referitoare la realizarea în practică a prevederilor legislației naționale și ale instrumentelor internaționale la care Moldova este parte. • <i>Postere</i> cu informații din mass-media despre funcționarea legii în comunitate. • <i>Proiecte de lege</i> cu referiri la probleme și necesități concrete din comunitatea sa.

V. Implicarea responsabilă în diferite relații sociale reglementate juridic:

Obiective de referință	Activități de învățare (exemple)
<ul style="list-style-type: none"> • Să elaboreze reguli de activitate la nivel de clasă, școală, organizație obștească etc. • Să-și modeleze comportamentul în funcție de drepturile și obligațiile sale prevăzute în lege. • Să manifeste atitudini care fac 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Proiecte</i> de activități de grup în interes public: activități ecologice, culturale, caritabile etc. • <i>Profilul cetățeanului activ</i>: activități practice de prezentare a principalelor calități pe care trebuie să le posede cetățeanul unei

<p>posibilă dezvoltarea democrației: toleranță, grijă pentru binele public; exigență față de guvernanti; respect față de drepturile celorlalți; dorință de cooperare.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Să găsească corelații între acțiunile proprii și respectarea/nerespectarea drepturilor și libertăților celorlalți membri ai grupului din care face parte. 	<p>societăți democratice.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Eseul pe tema:</i> “Atitudini care fac posibilă dezvoltarea democrației”. • <i>Autoevaluarea, evaluarea</i> comportamentului colegilor de clasă. • <i>Joc de rol</i> prin care se exprimă diferite roluri sociale din comunitatea sa. • <i>Exerciții de gândire critică, rezolvare de probleme</i> privind unele comportamente care contravin legii.
---	--

CONTINUTURI RECOMANDATE

I. SOCIETATEA DEMOCRATICĂ

- 1.1 Noțiunea de democrație. Prințipii democrației. Problemele tranzitiei la o societate democratică.
- 1.2 Noțiunea și importanța cetățeniei. Conținutul cetățeniei Republicii Moldova (drepturile și îndatoririle constituționale ale cetățenilor Republicii Moldova). Procedura dobândirii și pierderii cetățeniei Republicii Moldova. Poziția civică activă - fundamentalul societății deschise.
- 1.3 Legea – instrument de protecție a persoanei. Funcțiile legii. Norma juridică. Răspunderea juridică.

II. CONSTITUȚIA

- 2.1 Constituția – legea fundamentală a unui stat.
- 2.2 Rolul Constituției într-un stat.
- 2.3 Constituția Republicii Moldova.
- 2.4 Raportul legilor constituționale cu celealte legi.

III. DREPTURILE ȘI LIBERTĂȚILE OMULUI

- 3.1 Titlul II din Constituția Republicii Moldova (drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale). Subordonarea Constituției Republicii Moldova instrumentelor internaționale din domeniul drepturilor omului ratificate de Republica Moldova.
- 3.2 Drepturile copilului: Convenția cu privire la Drepturile Copilului. Legea RM cu privire la drepturile copilului. Prevederile legii naționale și internaționale legate de traficul de copii, prostituția copiilor.
- 3.3 Libertatea de exprimare și dreptul la informație. Art. 32 și 34 din Constituția RM cu privire la libertatea exprimării și dreptul la informație. Prevederi internaționale cu privire la libertatea exprimării și dreptul la informație. Avantaje (transparența funcționării instituțiilor statului etc.) și limite (conflicte cu alte drepturi și valori democratice) ale manifestării libertății de exprimare și dreptului la informație.

3.4 Egalitatea cetățenilor în fața legii. Notiunea de discriminare. Cauzele și consecințele unor discriminări din societate (corupția, abuzul de putere). Modalități de prevenire a acestora.

IV. ROLUL PUTERILOR ÎNTR-UN STAT DEMOCRATIC

Puterea legislativă. Parlamentul – organul reprezentativ suprem al poporului Republicii Moldova. Parlamentul Republicii Moldova – structură și atribuții. Responsabilitățile parlamentarilor față de electorat.

Puterea executivă.

4.2.1. Președintele RM – garantul suveranității și integrității statului. Desemnarea și atribuțiile Președintelui RM. Relațiile cu cetățenii.

4.2.2. Guvernul RM. Constituirea, componența și atribuțiile. Relațiile cu cetățenii. Participarea cetățenilor în administrarea treburilor statului.

4.2.3. Administrația publică locală. Sistemul și funcțiile organelor administrației publice locale. Principiile administrației publice locale. Participarea cetățenilor la soluționarea problemelor din comunitate.

4.3. Sisteme de guvernare. Particularități ale sistemelor de guvernare: prezidențial, semiprezidențial, parlamentar. Avantajele și dezavantajele fiecărui în funcționarea unei societăți democratice.

4.4. Puterea judecătorească. Sistemul instanțelor judecătorești. Dreptul la un proces echitabil.

CLASA A IX-A

I. Înțelegerea și respectarea principiilor și valorilor cuprinse în legislație:

Obiective de referință	Activități de învățare (exemple)
<ul style="list-style-type: none"> • Să explice unele drepturi și obligații ale persoanelor implicate în relațiile de drept civil, al familiei, muncii și fiscal (contractant, părinte, copil, salariat, contribuabil). • Să analizeze normele de drept civil, al familiei, al muncii și cel fiscal prin prisma unor principii și valori (libertatea voinei, părților contractului, egalitatea în drepturi a soților, protecția drepturilor copilului, ale consumatorului, ale contribuabilului etc.). • Să-și exprime părerea referitor la motivația oamenilor de a respecta valorile și principiile care determină reglementările de drept civil, fiscal, al familiei și al muncii. 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>SNELG</i> pentru înșurarea și înțelegerea unor termeni și notiuni juridice specifice domeniului dreptului civil, fiscal, al muncii și al familiei. • <i>Triade</i> pentru luarea deciziilor în situații conflictuale în care ar putea ajunge chiar ei însăși ca subiecți de drept civil, fiscal, al muncii și al familiei. • <i>Joc de rol</i> (rezolvarea nonviolentă a conflictelor, luarea deciziilor). • <i>Studiu de caz</i> (situații din propria experiență, situații posibile, informații din ziar). • <i>Eseuri, scrisori</i> de atenționare, de protest, alte proiecte practice.

II. Conștientizarea rolului legii în funcționarea unei societăți democratice:

Obiective de referință	Activități de învățare (exempele)
<ul style="list-style-type: none"> • Să explice rațiunea unor norme de drept civil, al familiei, al muncii și cel fiscal. • Să explice consecințele soluționării ilegale a unor situații ce țin de dreptul civil, fiscal, al familiei și muncii. • Să explice rolul organizațiilor neguvernamentale în asigurarea drepturilor și intereselor personale și colective. • Să argumenteze necesitatea respectării normelor de drept civil, fiscal, al muncii, al familiei pentru succesul personal și colectiv. 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Învățare reciprocă.</i> • <i>Analizarea cauzelor problemelor,</i> conflictelor apărute între subiecții de drept civil, al familiei, al muncii și cel fiscal. • <i>Joc de rol</i> (cu îndeplinirea diferitelor roluri: copil, părinte, soț, consumator, salariat, patron etc.). • <i>Alcătuirea unor rezumate</i> în baza informațiilor cercetate, <i>interviuri, proiecte în comunitate.</i> • <i>Exprimarea poziției</i> referitor la o anumită problemă, <i>PRES.</i> • <i>Dezbateri</i> pe teme controversate.

III. Aplicarea adekvată a prevederilor legii în viața cotidiană

Obiective de referință	Activități de învățare (exempele)
<ul style="list-style-type: none"> • Să cunoască modalitățile de realizare a drepturilor și intereselor ce țin de diferite roluri sociale, prin intermediul organelor guvernamentale și neguvernamentale competente. • Să explice cauzele încălcării unor drepturi și obligații ale subiecților de drept civil, fiscal, al familiei și muncii (încălcarea drepturilor salariaților, consumatorilor, copiilor, contribuabililor etc.). • Să elaboreze soluții legale pentru situații din viață în care au fost cauzate prejudicii unor subiecți de drept civil, al familiei, al muncii și drept fiscal. • Să manifeste o atitudine intransigentă față de încălcările drepturilor și libertăților sale și ale membrilor grupului din care face parte. 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Elaborarea unor strategii</i> pentru rezolvarea unor probleme din comunitate (plan de acțiune, proiecte etc.). • <i>Scrierea plângerilor, contractelor, cererilor de angajare la muncă, scrisorilor de protest</i> (soluționarea unor probleme ce țin de dreptul civil, fiscal, al familiei și al muncii). • <i>Rezolvarea de probleme, studiul de caz.</i> • <i>Interviul, sondajul</i> în comunitate referitor la problemele consumatorilor, salariaților, somerilor etc. • <i>Autoevaluarea</i> în cadrul unor proiecte de activități în comunitate, respectiv evaluarea colegilor. • <i>Exerciții de gândire critică/analitică</i> referitor la probleme de drept civil, fiscal, al muncii și al familiei.

IV. Analiza critică a legii și realității:

Obiective de referință	Activități de învățare (exemple)
<ul style="list-style-type: none"> Să analizeze probleme sociale prin prisma unor prevederi ale legii civile, a familiei, a muncii, fiscale. Să analizeze activitatea unor organe de stat (organe ale administrației publice locale, Departamentul pentru Standarde și Metrologie, Departamentul pentru utilizarea forței de muncă, Inspectoratul fiscal). Să propună îmbunătățiri ale unor prevederi legale pentru situații concrete ce țin de domeniul dreptului civil, fiscal, al muncii și al familiei 	<ul style="list-style-type: none"> <i>Analizarea problemelor</i> sociale relatate în presă, cunoscute din realitate, referitoare la încălcările legislației civile, a familiei, muncii și fiscale. <i>Discuții</i> cu o persoană resursă (psiholog, jurist, membru al unei organizații neguvernamentale etc.). <i>Dezbateri</i> pe teme de interes public. <i>Alcătuirea posterelor</i> (despre activitatea unor organe de stat) și discutarea activității respectivelor organe în comunitate. <i>Elaborarea proiectelor de lege</i> ce țin de domeniul dreptului civil, fiscal, al muncii și familiei. <i>Analizarea unor decizii oficiale</i>, prevederi legale care vizează problemele comunității ce țin de dreptul civil, fiscal, al muncii și familiei.

V. Implicarea responsabilă în diferite relații sociale reglementate juridic:

Obiective de referință	Activități de învățare (exemple)
<ul style="list-style-type: none"> Să se autoevalueze și să evaluateze comportamentul persoanelor implicate în raporturi de drept civil, al familiei, al muncii și fiscal prin prisma normelor acestor ramuri de drept. Să participe în demersurile legale de promovare și apărare a drepturilor și intereselor subiecților de drept civil, fiscal, al familiei și al muncii. Să anticipateze consecințele aplicării unor prevederi legale pentru sine și grupurile din care face parte. Să identifice diverse modalități legale prin care indivizi ar putea să-și asigure bunăstarea personală și colectivă. 	<ul style="list-style-type: none"> <i>Vizite</i> în diferite organizații și instituții, urmate de discuții. <i>Analizarea unor decizii</i> care vizează comportamentul unor persoane implicate în raporturi de drept civil, al familiei, al muncii, drept fiscal. <i>Brainstorming</i> (identificarea modalităților legale de asigurare a bunăstării sociale și personale). <i>Argumentarea propriilor decizii</i> în cadrul soluționării problemelor ce țin de dreptul civil, al familiei, al muncii și cel fiscal. <i>Interviuri</i> cu persoane implicate în raporturi de drept civil, fiscal, al familiei și muncii și prezentarea informațiilor dobândite.

CONTINUTURI RECOMANDATE

I. DREPTUL CIVIL

- 1.1. Noțiuni generale despre dreptul civil. Raportul juridic civil. Subiecții raportului juridic civil. Persoana fizică și juridică. Capacitatea de folosință și de exercițiu. Instituția reprezentării persoanelor. Unele drepturi și obligații ale persoanelor implicate în raporturile juridice civile. Exercitarea unor drepturi și obligații de către minori. Limitarea și lipsirea de capacitatea de exercițiu.
- 1.2. Convenția civilă: noțiune și clasificare. Contractul. Încheierea contractului. Condițiile de valabilitate. Executarea contractului.
- 1.3. Dreptul la proprietate. Proprietatea publică și privată. Aplicarea dreptului de proprietate. Obiectele dreptului de proprietate. Moduri de dobândire și stingere a dreptului de proprietate.
- 1.4. Drepturile consumatorului. Termenul de valabilitate. Termenul de garanție. Organele de protecție a drepturilor consumatorilor.
- 1.5. Moștenirea legală și testamentul. Procedura moștenirii legale. Clasele de moștenitori legali.

II. DREPTUL FAMILIEI

- 2.1. Familia ca fenomen social. Căsătoria. Condițiile de încheiere. Procedura de înregistrare.
- 2.2. Familia. Raporturile patrimoniale și nepatrimoniale dintre soții. Dreptul la alegerea îndeletnicirii, profesiei, domiciliului. Probleme în relațiile dintre soții.
- 2.3. Relațiile dintre părinți și copii. Probleme în familie. Dreptul părinților de a reprezenta copilul. Dreptul părinților de a determina domiciliul copilului. Obligația de a întreține copilul. Obligația de a educa copilul. Posibilele acțiuni în caz de violență în familie.
- 2.4. Desfacerea căsătoriei. Desfacerea căsătoriei în instanțele de judecată și la oficiile de înregistrare a actelor stării civile. Condiții de desfacere a căsătoriei.
- 2.5. Tutela și curatela. Organele de tutelă și curatelă. Drepturile și obligațiile tutorilor și curatorilor.

III. DREPTUL MUNCII

- 3.1. Noțiuni generale despre dreptul muncii. Plasarea în câmpul muncii. Angajarea la muncă în țară și peste hotare. Oficiile forței de muncă. Probleme la angajarea la muncă.
- 3.2. Șomajul. Protecția legală a șomerilor. Contractul individual de muncă. Drepturile și obligațiile părților contractului individual de muncă. Condițiile de muncă. Condiții de muncă speciale pentru minori.
- 3.3. Desfacerea contractului individual de muncă din inițiativa administrației întreprinderii și a salariatului.

IV. DREPTUL FISCAL

- 4.1 Sistemul fiscal al RM.
 4.2 Tipurile de impozite. Impozitul pe venit. Probleme la colectarea impozitelor. Cauzele neplătii impozitelor.

CLASA A XII-A

I. Înțelegerea și respectarea principiilor și valorilor cuprinse în legislație:

Obiective de referință	Activități de învățare (exemple)
<ul style="list-style-type: none"> • Să identifice valorile pe care le protejează dreptul penal, dreptul de procedură penală și dreptul administrativ. • Să conștientizeze necesitatea aplicării unor pedepse penale în urma săvârșirii unor infracțiuni. 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Discuții dirijate</i> pe subiecte de drept penal și de procedură penală (în special, despre importanța existenței unor legi, menite să protejeze valorile general-umane). • <i>Explicarea</i> în cuvinte proprii a unor maxime despre valorile pe care le apără dreptul penal și dreptul de procedură penală. • <i>Conversație</i> despre consecințele pe care supoartă diferite grupuri sociale în urma săvârșirii infracțiunilor și necesitatea pedepsirii persoanelor care le săvârșesc. • <i>Expunerea punctului de vedere personal</i>, dacă anumite fapte ar trebui considerate infracțiuni, folosind <i>tehnica PRES</i>. • <i>Elaborarea unui set de reguli</i> (regulamente de lucru la clasei, al școlii etc.) pentru grupul de elevi care face parte.

II. Conștientizarea rolului legii în funcționarea unei societăți democratice:

Obiective de referință	Activități de învățare (exemple)
<ul style="list-style-type: none"> • Să argumenteze necesitatea onorării obligațiilor impuse de legea penală și procesual-penală. • Să explice scopul unor prevederi penale, procesual-penale și de drept administrativ. • Să manifeste încredere, respect și exigență față de autoritățile judecătorești. • Să manifeste respect față de obligațiile impuse de legea penală și procesual-penală. 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Vizite pe teren</i> (secții de poliție, instanțe judecătoarești etc.) • <i>Proiectarea profilului ideal</i> al unor persoane implicate în procesul penal. • <i>Discuții cu persoane-resursă</i> (procurori, judecători, anchetatori). • <i>Încadrarea în diferite roluri</i> în baza metodei <i>Judecăți în triadă</i> cu adoptarea deciziilor pe probleme ce aparțin de competența organelor de poliție.

procesual-penală.	abilitate. • <i>Exerciții de analiză critică</i> pentru explicarea rațiunii existenței anumitor prevederi legale.
-------------------	--

III. Aplicarea adevărată a prevederilor legale în viață cotidiană:

Obiective de referință	Activități de învățare (exemple)
<ul style="list-style-type: none"> • Să cunoască ordinea de soluționare a unor cauze penale. • Să identifice cazurile de încălcare a legii penale și procesual-penale. • Să explice atribuțiile, drepturile și obligațiile persoanelor implicate într-un proces penal. • Să exerceze adekvat drepturile acordate de dreptul penal, dreptul de procedură penală, dreptul administrativ în diferite situații. 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Învățare reciprocă</i> (atribuțiile, drepturile și obligațiile persoanelor implicate în procedura penală). • <i>Utilizarea portofoliilor</i> pentru depistarea și abordarea celor mai frecvente probleme întâlnite în comunitate (legate de nerespectarea legii penale), sugerând soluții eficiente pentru ele. • <i>Analizarea și soluționarea unor situații</i> în baza legii penale, procesual-penale (cazuri de săvârșire a infracțiunilor prin inacțiune, situații de depășire a limitelor legitimei apărări etc.). • <i>Scrierea plângerilor, demersurilor</i> către persoane cu funcții de răspundere, • <i>Eseul reflexiv</i> care să vizeze rațiunea unor prevederi legale (extrema necesitate etc.). • <i>Joc de rol</i> (cazuri de reținere a unei persoane bănuite de săvârșirea unei infracțiuni, cazuri în care o persoană este martor la săvârșirea unei infracțiuni). • <i>Organizarea unui proces judiciar simulat</i> în scopul înțelegerei atribuțiilor persoanelor implicate într-un proces de judecată. • Adoptarea unor decizii pentru a rezolva probleme prin implicarea în rol de apărător, procuror, judecător – <i>Judecăți în triadă</i>. • Metoda <i>Adoptă o poziție!</i> în scopul determinării unor fapte ca fiind contravenții administrative sau infracțiuni. • <i>Asistarea la un proces de judecată real</i> și comentarea acțiunilor desfășurate.

IV. Analiza critică a legii și a realității:

Obiective de referință	Activități de învățare (exemple)
<ul style="list-style-type: none"> • Să utilizeze corect termeni și concepte de drept penal, drept de procedură penală, drept administrativ în cadrul unor discuții. • Să explice caracteristicile unei legi eficiente. • Să-și exprime opinia cu privire la necesitatea reglementării penale și procesual-penale în anumite relații sociale. • Să-și expună opinia în privința eficienței unor prevederi de drept penal, drept de procedură penală, drept administrativ. • Să judece de pe pozițiile legii anumite situații din viață. • Să formuleze propuneri echitabile de modificare a legii penale și a legii de procedură penală. 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Lectura unui text</i> cu ajutorul dicționarelor de specialitate. • Elaborarea unor <i>proiecte de legi</i> (despre protecția victimelor). • <i>Găsirea și utilizarea corectă a sinonimelor, antonimelor</i> pentru cuvintele-cheie din temele studiate. • <i>Comentarea unor imagini și texte, emisiuni TV, a unor scene</i> cu caracter penal din viața cotidiană. • <i>Deducerea din context a înțelesului unui cuvânt</i> legat de dreptul penal, de procedură penală sau de cel administrativ. • <i>Cercetare</i> (proiecte, interviuri, vizite pe teren). • <i>Scrierea articolelor</i> (despre săvârșirea contravențiilor, a infracțiunilor în comunitate). • <i>Analizarea</i> în profunzime a cauzelor săvârșirii contravențiilor și a infracțiunilor în școală, în comunitate, în societate. • <i>Studiul de caz</i> pornind de la cazuri reale. • <i>Discuții în grupuri mici</i> referitor la avantajele și dezavantajele unei legi pentru diferite categorii de persoane.

V. Implicarea responsabilă în diferite relații sociale reglementate juridic:

Obiective de referință	Activități de învățare (exemple)
<ul style="list-style-type: none"> • Să manifeste interes față de situații care pot influența grupurile din care face parte. • Să prevadă consecințele nerespectării legii penale, procesual-penale, administrative. • Să formuleze planuri de acțiune pentru prevenirea eventualelor încălcări ale legii penale și procesual-penale. 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Analiza critică și evaluarea</i> propriului comportament și a propriei experiențe. • <i>Analizarea și evaluarea</i> comportamentului diferitor persoane din grupurile din care face parte, ținând cont de valorile promovate de dreptul penal, de procedură penală, de cel administrativ. • <i>Identificarea persoanelor</i> (a personajelor din operele citite) cu comportament ce reflectă respectarea sau nerespectarea valorilor promovate de dreptul penal și de procedură penală.

<ul style="list-style-type: none"> • Să aplice varianta optimă de comportament pentru diferite situații în limitele prevederilor legale. • Să se angajeze în diferite acțiuni de apărare și promovare a drepturilor prevăzute de legislația penală, procesual-penală, administrativă. 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Dezbateri</i> („Orice tip de pedeapsă penală este binevenit pentru persoanele care nu respectă legea penală” și a.) • <i>Elaborarea sfatului practice</i> pentru diferite situații (reținerea unei persoane etc.) • <i>Scrierea eseelor</i> care să reflecte atitudinea față de persoanele care comit contravenții administrative sau infracțiuni • Elaborarea unor <i>proiecte de acțiuni</i> pentru asistarea persoanelor care au suferit de pe urma unor infracțiuni și pentru restituirea prejudiciilor cauzate. • <i>Posterul</i> ca mijloc de propagandă pentru stoparea săvârșirii infracțiunilor și încurajarea cetățenilor pentru a menține ordinea publică. • <i>Discuții-panel</i> cu persoane care au suferit de pe urma unor atentate criminale (cu analizarea cauzelor care au determinat ca acestea să aibă loc) și propunerea diverselor modalități de sprijinire a lor). • <i>Convingerea</i> unor persoane cu ajutorul <i>tehnicii PRES</i> de a renunța la săvârșirea unei infracțiuni până ca aceasta să se consume. • <i>Elaborarea, analizarea, susținerea și compararea</i> aplicabilității problemelor din comunitate.
---	--

CONȚINUTURI RECOMANDATE

I. DREPTUL PENAL

1.1. Noțiuni generale de drept penal.

- Componentele de bază ale dreptului penal.

1.2. Noțiunea de infracțiune și cauzele ei.

- Elementele caracteristice ale unei infracțiuni.
- Cauzele care determină săvârșirea infracțiunilor în societate.

1.3. Victimele infracțiunii

- Noțiune de victimă a unei infracțiuni.

- Modalități de minimalizare sau evitarea pericolului de a deveni victimă.
- Mijloace de protecție, programele de asistență a victimelor infracțiunilor.

1.4. Laturile infracțiunii

- Obiectii infracțiunii și subiectii infracțiunii.
- Latura obiectivă a infracțiunii.
- Latura subiectivă a infracțiunii.

1.5. Etapele infracțiunii și renunțarea benevolă la săvârșirea infracțiunii.

- Pregătirea unei infracțiuni, tentativa de a săvârși infracțiunea.
- Renunțarea benevolă la săvârșirea unei infracțiuni și consecințele ei.

1.6. Participanții la infracțiune

- Rolurile persoanelor implicate într-o infracțiune.
- Tipurile coparticipanților.
- Pericolul infracțiunilor săvârșite prin coparticipare.

1.7. Circumstanțele care exclud caracterul social-periculos al faptei.

- Legitimă apărare și extrema necesitate ca fapte care exclud răspunderea penală.

1.8. Pedeapsa penală și felurile ei.

- Noțiunea de pedeapsă penală.
- Scopurile pedepsei penale.
- Tipurile pedepsei penale prevăzute de legislația penală în vigoare.

1.9. Aplicarea pedepsei penale

- Factorii de care se ține cont la stabilirea pedepsei penale.

1.10. Infracțiuni contra persoanei

- Omorul. Tipurile omorului
- Violul. Homosexualitatea.

1.11. Infracțiuni contra proprietății.

- Tipurile de infracțiuni contra proprietății: *furtul, jaful, tâlhăria, escrocheria, extorsarea*. Deosebirile dintre ele.

1.12. Infracțiuni contra statului

- Tipurile de infracțiuni contra statului: *propagarea războiului, fabricarea sau punerea în circulație a banilor falși, banditismul, sustragerea de la serviciul militar în termen etc.*
- Gradul de pericol al infracțiunilor săvârșite contra statului.
- Tipuri de pedepse aplicabile pentru infracțiunile săvârșite contra statului.

II. DREPTURI DE PROCEDURĂ PENALĂ

2.1. Notiuni generale despre procesul penal.

- Componentele de bază ale dreptului de procedură penală.
- Fazele procesului penal.
- Codul de procedură penală. Părțile lui componente.

2.2. Participanții la procesul penal

- Categoriile de persoane implicate în procesul penal.
- Drepturile, responsabilitățile și atribuțiile persoanelor implicate în procedura penală.

2.3. Urmărirea penală

- Importanța existenței organelor de urmărire penală. Rolul persoanelor ce efectuează urmărirea penală în stabilirea vinovăției.
- Formele urmăririi penale: ancheta preliminară și cercetarea penală.

2.4. Probele

- Importanța dovezilor în stabilirea vinovăției unei persoane.
- Mijloacele de probă.
- Cerințele față de probe.
- Persoanele care pot colecta probe pe o cauză penală.

2.5. Actele de urmărire penală

- Principalele acte de urmărire penală: *interrogarea învinuitului, ascultarea martorului și a părții vătămate, reconstituirea faptei, expertiza etc.*
- Ce înseamnă a fi un martor bun ?
- Care sunt consecințele denunțării și nedenumșării unei infracțiuni la poliție ?
- Legea cu privire la protecția martorului.

2.6. Măsurile preventive. Reținerea bănuitorului.

- Scopul și importanța aplicării măsurilor preventive în desfășurarea eficientă a unui proces penal.
- Arrestul ca cea mai aspirată măsură preventivă.
- Cazurile în care o persoană bănuită de săvârșirea unei infracțiuni poate fi reținută.
- Procedura de reținere a unei persoane bănuite de săvârșirea unei infracțiuni.
- Comportamentul unei persoane reținute.

2.7. Judecata

- Instanțele de judecată care examinează cauzele penale.
- Regulile de bază ale unui proces de judecată.
- Etapele unei ședințe judiciare: *partea pregătitoare, ancheta judecătorescă, susținerile verbale, ultimul cuvânt, adoptarea hotărârii.*

III. CONTRAVENTIİ ADMINISTRATIVE

3.1. Noțiuni de contravenție administrativă

- Codul administrativ.
- Deosebirile contravențiilor administrative de infracțiuni.
- Pericolul social pe care îl comportă contravențiile administrative.
- Sancțiuni aplicate pentru săvârșirea contravențiilor administrative.

SUGESTII METODOLOGICE

Fiecare disciplină școlară utilizează cu precădere anumite strategii în funcție de specificul său și de obiectivele preconizate. Orientarea metodologică a cursului „*Noi și legea*” presupune nu atât achiziționarea unui mare bagaj de cunoștințe juridice, cât educația în spiritul și pentru drepturile omului și democrație, elevii fiind încurajați să reflecteze asupra idealurilor, valorilor, principiilor, instituțiilor și mecanismelor specifice statului de drept și societății democratice: accentul este deplasat de pe competențele de ordin conceptual teoretic pe cele de comunicare și relaționare.

La *predarea-învățarea-evaluarea* cursului „*Noi și legea*” nu se propune ignorarea metodelor tradiționale, ci valorificarea creativă a metodelor interactive. Folosirea acestor metode duce la formarea la elevi a unui comportament care le va permite să aplice cu succes în viață cunoștințele și deprinderile dobândite. „*Noi și legea*” folosește învățarea prin descoperire: elevul nu doar ascultă prelegerile profesorului pe o anumită temă, ci cercetează singur sau împreună cu colegii pentru a descoperi adevărul și a înțelege conceptele pe care se bazează lecția.

Profesorul trebuie să-i ofere elevului cât mai multe, variate și semnificative oportunități de învățare, determinând care sunt cele mai eficiente metode în funcție de obiectivele lecției, performanțele elevilor, particularitățile de vârstă și de mulți alți factori obiectivi și subiectivi. Succesul acțiunii instructiv-educative depinde de cel puțin doi factori de ordin metodologic: de numărul de metode și procedee pe care respectivul profesor le cunoaște și le poate aplica și de capacitatea de a găsi metodele potrivite obiectivelor educaționale vizate.

Profesorul trebuie să cunoască foarte bine colectivul cu care lucrează și pe fiecare elev în parte pentru a acorda stilurile sale de predare cu stilurile de învățare ale fiecărui elev. Înțelegându-și propriul stil de învățare și de predare, profesorul face primul pas spre înțelegerea faptului că nu toți elevii învață ca el și că unele insuccese școlare apar din cauza nepotrivirii stilului de predare al profesorului cu stilurile de învățare ale elevilor. Profesorul poate determina schimbarea sau diversificarea stilurilor de învățare ale elevilor săi, folosind diferite stiluri de predare. Corelarea stilurilor de predare cu cele de învățare presupune încercarea de a prevedea desfășurarea lecției, sesizarea dificultăților din primele momente și aplicarea imediată a planurilor de alternativă pe care le-a pregătit profesorul din timp. Profesorul și elevul sunt parteneri implicați în mod egal în actul de învățare. Ambii trebuie să reflecteze la valorile, conceptele, soluțiile puse în discuție la lecția respectivă.

Pentru oferirea posibilității de însușire a unui volum mai mare de informații și de participare directă la acțiunile lecției se propun ca forme de activitate lucrul în pereche și

lucrul în grup. Doar astfel elevii vor putea însuși anumite valori și deveni din utilizatori – autori de idei, valori etc. Împărtirea clasei în perechi sau grupuri mici oferă elevilor posibilitatea participării mai responsabile și a unei cooperări mai strânsse. Perechile și grupurile sunt utile pentru a genera într-un interval scurt de timp un număr mare de idei și pentru a facilita înțelegerea unor concepte abstracte prin discuții referitor la experiențe personale într-un domeniu sau altul. Lucrul în grup încurajează contribuția personală, participanții învăță unul de la altul, nu doar de la profesor, elevii vorbesc mai liber decât în fața întregii clase, apar idei mai multe și mai bune, competiția fiind stimulativă pentru marea majoritate a elevilor.

Din bogăția metodelor interactive, cunoscute deja de pedagogii din Moldova ne vom opri la următoarele: *PRES*, *SINELG*, *brainstorming-ul*, *studiu de caz*, *discuția*, *dezbaterea*, *jocul de rol (procesul simulat)*, *vizitele pe teren și interviurile* de la persoana-resursă, pentru că ele pot îmbunătăți nu numai performanțele cognitive, ci și comportamentul elevilor.

Se știe că procentul de informație reținută de elevi depinde de modul de predare. Astfel, prin lectură, ascultarea unei prelegeri, prezintarea unor imagini se reține între 10 % și 30 % din ceea ce s-a predat; participând la o discuție, înscenând, predând ceva colegilor, elevii rețin până la 90 % din informație. Acest argument, plus necesitatea experimentării unor situații cu care se vor întâlni în viața de adult, justifică pe deplin folosirea preponderentă a strategiilor interactive în cadrul *Educației referitoare la lege*.

Metoda PRES are la bază adoptarea și apărarea unui punct de vedere:

P – Elevii rostesc enunțul/pozitia lor;

R – Elevii descriu argumentele care stau la baza poziției respective, explică valorile aflate în conflict, expun un punct de vedere opus celui propriu, învățând astfel să-și susțină punctul de vedere;

E – Elevii oferă exemple convingătoare în sprijinul poziției respective;

S – Elevii fac un rezumat al poziției lor.

Brainstormingul se folosește, cu precădere, pentru a găsi soluții la o problemă. Această metodă stimulează imaginația, creativitatea elevilor. Singura regulă pe care trebuie să o respecte membrii grupului creativ constă în a nu emite nici o judecată privitor la răspunsuri. Se practică oral sau în scris. Brainstormingul trebuie să dureze până când toate ideile membrilor grupului au fost expuse. După formarea listei cu răspunsuri se va face analiza ideilor enuminate. Se elimină aspectele care nu au de a face cu subiectul și cele care sunt considerate irelevante sau ineficiente de majoritatea participanților.

Discuțiile și dezbatările sunt metodele explicite prin care elevii pot învăța să participe la analizarea unor probleme de interes civic și să adopte hotărâri echilibrate. Exprimându-și poziția într-o anumită chestiune și ascultând argumentele deținătorilor altor opinii, elevii își înșușesc rigorile dialogului într-o societate democratică, își dezvoltă o atitudine tolerantă și capacitatea de gândire critică și, implicit, se deprind cu rolul de cetățean.

Procesul simulat este un joc de rol specific educației referitoare la lege. El presupune interpretarea unui proces judiciar într-un caz real sau inventat. Elevii vor fi instruiți pentru a juca rolurile reclamantului, inculpatului, anchetatorilor, procurorului, avocaților celor două părți, judecătorilor, martorilor și altor personaje implicate în situația respectivă. Esența acestei metode constă în „întrarea în pielea personajelor”, ceea ce îi ajută pe elevi să înțeleagă mai bine drepturile, libertățile, atribuțiile reale ale acestora și să poată lua deciții în situații complicate într-un mod mult mai responsabil. Prezența unor

profesioniști în domeniul legal la etapa de pregătire a procesului sau chiar la cea de desfășurare propriu-zisă, poate contribui la corectitudinea și seriozitatea abordării problemei supuse judecății.

Studiu de caz este o metodă clasică deosebită de eficientă în cadrul *Educației referitoare la lege*. Orice instrument internațional în domeniul drepturilor omului, orice lege sau alt act normativ intern vor deveni inteligibile pentru elevi dacă vor fi studiate prin prizma unui caz real sau inventat. Cerând elevilor să rezolve o situație concretă conform prevederilor legale, ei vor fi mult mai motivați să studieze acele prevederi legale, vor reține mai mult din textul citit și vor putea să le explice corect atunci când vor fi puși în situații similare în viață din afara școlii.

SINELG ul este o metodă eficientă pentru acumularea și înțelegerea unei informații. Ea constă în citirea analitică a unui text nou, notarea pe marginea textului a patru simboluri reprezentând:

- (+) un enunț nou pentru elev;
- (-) un enunț cu care elevul nu este de acord;
- (?) neclarități, comentarii și întrebări;
- (<) un enunț cu care elevul este de accord.

Înțelegerea pe care o dobândește elevul prin această modalitate de lectură este superioară simplei lecturi, deoarece elevul prelucrează informația concomitent cu recepționarea ei. În afară de îmbogățirea cunoștințelor elevul își formează deprinderea de lectură critică și o anumită atitudine față de textul respectiv (î se cere în mod explicit exprimarea acestuia sub forma acordului/dezacordului).

Vizitele pe teren (primării, ministeră și departamente, Parlament, Guvern, secții de poliție, tribunale etc.) sunt cele mai în măsură să le dezvăluie elevilor statutul unor funcționari publici și modul de funcționare a respectivelor instituții ale statului. Succesul vizitei depinde de modul în care a fost pregătită (discuții cu salariații instituției, informarea prealabilă a elevilor și pregătirea unei fișe de observație pe parcursul vizitei). Oferindu-le posibilitatea unui contact direct (și chiar a **intervievării**) cu reprezentanți ai puterii de stat, îi ajutăm pe elevi să înțeleagă responsabilitățile pe care le presupun funcțiile respective și să își formeze o atitudine adecvată față de unele persoane/instituții.

SUGESTII DE EVALUARE

Evaluarea în cadrul cursului *Noi și legea* este o apreciere de către profesor a cunoștințelor și aptitudinilor elevilor printr-o monitorizare permanentă a schimbării comportamentului elevilor în planul realizării obiectivelor generale și de referință. Evaluarea presupune un sistem de activități evaluative cu scopul depistării și producerii unor judecăți de valoare și a comportamentului adecvat lor.

Reeșind din specificul disciplinei, din experiența altor țări și din faptul că este un curs axat pe realizarea unui obiectiv major – formarea atitudinilor civice, succesele elevilor pot fi cotate la trei niveluri: de bază, mediu, avansat.

În procesul evaluării cunoștințelor, capacitaților și comportamentului elevilor profesorul va verifica, va stimula, va aprecia, bazându-se pe obiectivele curriculare. Astfel, evaluarea are următoarele obiective:

- motivarea elevilor pentru învățare și îndeplinirea unor sarcini din ce în ce mai complexe;
- responsabilizarea elevilor față de propria educație și dezvoltare;
- diagnosticarea rezultatelor școlare;
- notarea nivelului de cunoștințe/capacități și certificarea rezultatelor școlare;
- monitorizarea progresului școlar pe parcursul învățării;
- îmbunătățirea continuă a predării;
- prognoza performanțelor elevilor;
- orientare spre succes;
- reducerea la minim a posibilelor insuccese;
- stimularea interesului cognitiv și afectiv al elevilor;
- asigurarea unei educații coerente familiale și școlare (familia trebuie să fie permanent informată despre rezultatele și comportamentul elevului).

Evaluarea educației referitoare la lege nu ocupă locul unei obișnuite verificări, ci oferă o informație importantă despre capacitatea elevilor de a aplica cunoștințele în situații noi. Astfel, evaluarea determină pentru profesor imaginea asupra nivelului de pregătire al elevilor, iar acestora le configuraază imaginea despre ei însăși (privind cunoștințele juridice, capacitatele intelectuale și sociale, motivația și comportamentul dobândite).

În scopul unei evaluări mai eficiente, profesorul va pune în prim-plan utilizarea fișelor de evaluare și autoevaluare, observarea sistematică și va lua notițe asupra comportamentului elevilor. Această practică poate crea posibilități largi pentru îmbunătățirea predării. În funcție de tipul de evaluare utilizat, rezultatele vizate la elev și tipul activităților de învățare, profesorul va stabili criterii în baza cărora va aprecia obiectiv cunoștințele, capacitatele, atitudinea fiecărui participant la o anumită activitate.

Criteriile se stabilesc în baza avansării performanțelor elevilor:

- cunoaștere și înțelegere;
- aplicare;
- analiză-sinteză;
- aprecierea personală și/sau a rezultatelor și procesului de învățare.

Preponderență au criteriile elaborate de profesor împreună cu elevii. Asemenea criterii trebuie să fie deschise și accesibile pentru elevi. Elevul nu trebuie să ghicească nici ce rezultate așteaptă profesorul de la el, nici ce parametri va urmări acesta pentru a stabili realizarea obiectivelor. Este important ca în procesul evaluării elevii să fie parteneri: conștienți de importanță lucrului bine făcut. Aceasta se realizează săcând explice criteriile de notare. Notele nu se vor da pentru niște rezultate pur factologice (adică nu se pot număra pur și simplu răspunsurile „corecte” pentru a da o notă). În asemenea cazuri este oportună utilizarea rubricilor care să conțină descrierea clară a condițiilor pe care trebuie să le satisfacă activitatea elevului (practică sau scrisă) pentru a se încadra în unul din cele trei niveluri: de bază, mediu, avansat.

Astfel:

- a) pentru evaluarea deprinderilor formate prin activități pe grupuri se va urmări:
 - încadrarea în tema/subiectul discuției;
 - cooperarea cu ceilalți membri ai grupului;
 - contribuția la identificarea căilor de îmbunătățire a activității grupului etc.

b) pentru evaluarea atitudinii deschise se examinează:

- interesul elevului pentru idei și activități noi;
- încercările de a îndeplini însărcinările prin metode noi;
- subordonarea sentimentelor, faptelor pe parcursul discuțiilor;
- emiterea de judecăți corecte despre toți cei implicați în activitate;
- luarea în considerație a tuturor aspectelor problemei.

c) pentru autoevaluare elevii pot cerceta următorii parametri:

- interesul față de opiniile exprimate de ceilalți;
- cooperarea cu ceilalți;
- recunoașterea greșelilor proprii etc.

Având în vedere relația de parteneriat ce trebuie să se institue între elev și profesor în cadrul acestei discipline, considerăm că autoevaluarea profesorului joacă un rol deosebit de important în asigurarea cadrului corect de desfășurare a fiecărei lecții. Profesorul se poate autoevalua urmărind dacă:

- îi tratează pe toți elevii ca individualități;
- le permite elevilor să ia decizii importante în cadrul activității comune;
- îi recompensează pe elevi pentru rezultatele obținute în grup;
- încurajează cooperarea sau doar obținerea rezultatelor academice etc.;
- își recunoaște greșelile în fața elevilor;
- respectă regulile stabilite împreună cu elevii etc.

Cursul *Noi și legea* necesită utilizarea unei game largi de strategii de evaluare. Indiscutabil, se vor utiliza mai des strategiile netraditionale care furnizează o imagine despre cunoștințele și capacitatele elevilor, dar, în deosebi, despre atitudinile și comportamentul lor și care pot indica schimbarea fiecărui elev pe parcursul unui an de studiu.

În procesul de evaluare profesorii vor combina strategiile de evaluare, asigurând o interdependentă între predare-învățare și realizările elevilor. Astfel, este foarte importantă selectarea itemilor. Mai puțin solicitați în acest sens vor fi itemii obiectivi: cu alegere duală, de tip pereche, cu alegere multiplă și itemii semiobiectivi: cu răspuns scurt, de completare, întrebări structurate.

O pondere deosebită o vor avea itemii cu răspuns deschis:

- **rezolvarea de probleme** (se include în: *Joc de rol, Dezbateri, Discuție etc.*) presupune antrenarea într-o activitate pe care profesorul o propune clasei sau grupurilor special formate cu scopul dezvoltării creativității, a gândirii divergente, imaginăției, capacitateii de a generaliza. Acest tip de itemi prezintă anumite avantaje: favorizează dezvoltarea unei gândiri productive, a unei atitudini critice, posibilitatea de analiză a erorilor și conexiunilor, dar și limite – timp lung pentru proiectare și administrare, a anumită recuzită.
- **Eseul structurat sau eseul liber** (se include în: *Proiectul individual sau de grup, Portofoliu, Studiu de caz, Interviu, Chestionar etc.*) solicită abilități/competențe superioare; oferă elevilor o mare libertate de răspuns; posibilitatea de a arăta ce a acumulat în alte experiențe de învățare, cerându-se să construiască un răspuns liber (eseu liber) sau în conformitate cu un set de cerințe (eseu structurat). Avantajele acestor itemi oferă o viziune de ansamblu asupra capacitatilor elevului,

individualizează evaluarea, solicită creativitatea și originalitatea. Limitele: grad înalt de subiectivitate în notare, timp de corectare mare.

Întotdeauna au existat motive pentru care profesorii au evaluat însușirea cunoștințelor de către elevi și de cele mai multe ori motivele evaluării sunt legate de cei care reunesc rezultatele evaluării. La cel mai înalt nivel, guvernele și ministerele educației cer dovezi că investițiile și politicile lor în domeniul educației dă rezultate. La alt nivel, directorii de școli cer dovezi că în școală lor se învață. Părinții doresc să știe despre copiii lor că trec la nivelul mediu în clasă. Profesorii vor să știe cât de bine merge clasa ca întreg și fiecare elev în parte.

Evaluarea realizării obiectivelor cursului *Educație referitoare la lege* trebuie tratată într-o manieră nouă, care îl vizează, în primul rând, pe elevul – participant activ la propria-i educație, cum am încercat să o descriem mai sus.

GLOSAR

Acțiune – o obligație în cadrul procesului de învățare de a face pe cei ce învață să treacă de hotarele cognitive ale învățării prin utilizarea abilităților lor și/sau dezvoltarea altor noi. Ea poate avea loc la o mulțime de nivele: în mediile de învățare, în instituții, în cadrul comunităților locale, cât și la nivel național și global.

Ascultere activă – o deprindere de comunicare unde cel care ascultă îl parafrasează pe cel care vorbește, îi reflectă sentimentele, pune întrebări deschise pentru a obține cât mai multă informație și controlează dacă mesajul a fost sau nu corect percepțut.

Analiză critică – procesul în care elevul este încurajat și susținut să dezvolte și să utilizeze abilități de gândire critică. Acestea includ abilități de investigație, interpretare, prezentare și reflectare. Ele implică procesul de formare a opiniei proprii a persoanei, învățând să-o exprime și să-o revizuiască în caz de necesitate. Analiza critică presupune depășirea simplelor explicații și explorarea problemelor într-un mod mai complex. Printre metodele utilizate în analiza critică se includ: studierea mijloacelor de răspândire a informației, dezbatările, lucrul în grup, elaborarea proiectelor și.a.

Cercetare – un proces ce se referă la învățare și descoperire. Ea cuprinde investigarea, analiza și prezentarea problemelor și ideilor. Cercetarea educațională poate sta la baza unei înțelegeri mai bune a procesului educațional. Ea poate oferi perspicacitate și informațiile despre concepții și ideile cheie, poate susține evaluarea prin oferirea posibilităților de a examina practica actuală, a vedea ce este bine și ce poate fi mai bine. Cercetarea poate susține principiile democratice prin asigurarea că opiniile și ideile elevului sunt examineate și documentate.

Cetățenie – termenul este interpretat în mai multe sensuri. În contextul *Educației pentru cetățenie democratică* un cetățean poate fi descris ca o persoană ce coexistă în societate. În sens mai larg ideea de cetățean și cetățenie include ideea de *statut* și *rol*. Aceasta implică problemele legate de drepturi și obligații, dar, în același timp, idei de egalitate, diversitate și dreptate. Cetățenia trebuie să mai includă, de asemenea, o serie de acțiuni întreprinse de un individ care au impact asupra vieții comunității (locale, regionale, naționale, internaționale) și, astfel, necesită spațiu public în care indivizii pot acționa împreună.

Comunitate – grup de oameni cu interese, cu credințe, cu norme de viață comune; totalitatea locuitorilor unei localități, țări și.a.

Convenție – document internațional cu caracter obligatoriu pentru părți, care reprezintă o înțelegere dintre două sau mai multe state, instituții sau persoane cu privire la anumite probleme sau la anumite obiective dintr-un domeniu specific.

Declarație – document internațional sau național cu caracter de recomandare ce conține principii și idealuri într-un anumit domeniu.

Democrație – o formă de a trăi împreună în comunitate. Într-o democrație este foarte important să poți alege soluția potrivită atunci când apar probleme și să ai libertatea de a face această alegere.

Diversitate – acțiune ce implică depășirea ideii de toleranță spre un respect adeverat pentru evidențierea și aprecierea diferenței.

Drepturile omului – norme de bază fără de care oamenii nu pot trăi demn ca ființe umane. Ele stau la baza libertății, justiției și păcii. Respectarea lor permite oamenilor și societății, în general, să se dezvolte multilateral. Drepturile omului sunt deosebit de importante în reglementarea relațiilor dintre indivizi și stat. Ele controlează și regleză exercitarea puterii statului asupra indivizilor, garantează libertățile indivizilor în raport cu statul și cer statelor să satisfacă necesitățile de bază ale oamenilor.

Inițiativă – faptul de a propune, de a organiza sau de a începe o acțiune, antrenând după sine și pe alții. Este însușirea celui care îndrâznește sau este dispus să întreprindă cel dințai ceva, din îndemn propriu.

Învățare participativă – proces de „învățare prin fapte”. Este un proces educațional în care elevul este mai degrabă un partener activ în procesul de învățare decât un receptor pasiv de cunoștințe. Indivizii și grupurile învăță mai bine atunci când participă activ în acțiuni.

Învățare prin cooperare - se referă la învățarea socială și interactivă în care procesele de grup devin elementul principal. Ea presupune învățarea de la și cu alții. Acest tip de învățare încurajează elevii la o abordare în comun a problemelor pentru a reflecta și a se exprima mai bine.

Participare – o acțiune în viața comunitară la toate nivelele. Ea este o parte integrantă a principiilor democratice, este un drept moral și juridic al tuturor indivizilor. Participarea depinde de dorința și capacitatea indivizilor de a-și asuma angajamente, de implicarea persoanelor în procesele publice de luare a deciziilor. Astfel, ea este un mijloc de dezvoltare și temelie pentru dobândirea experienței de viață.

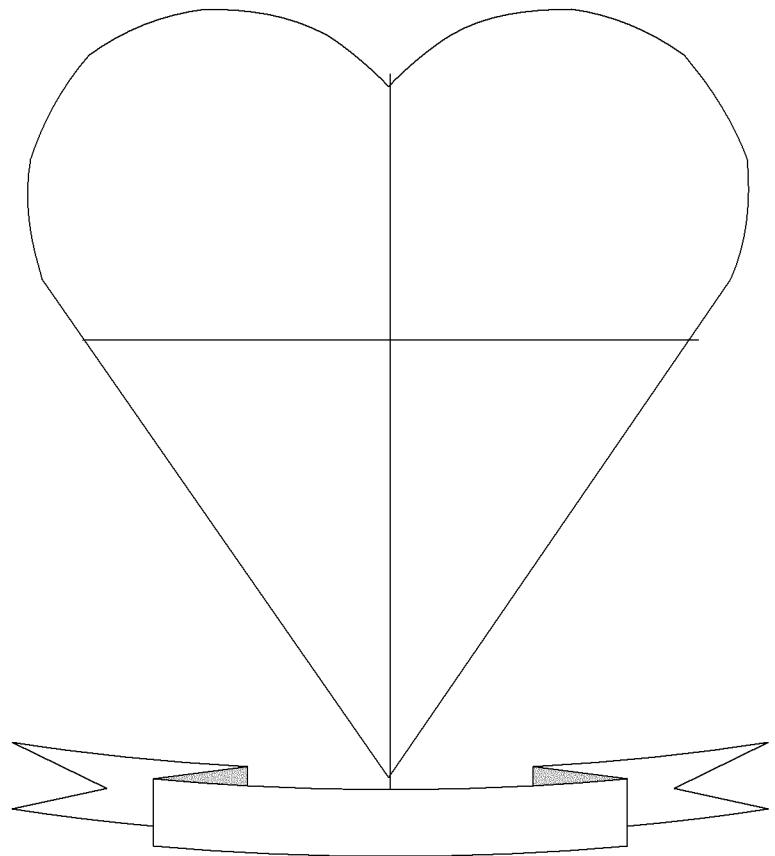
Principii – elemente fundamentale, idei, legi pe care se intemeiază o teorie științifică, un sistem politic, juridic, educațional, o normă de conduită și.a.

Responsabilitate – abilitatea individului de a răspunde la relațiile cu alții și față de sine însăși. Ea se referă la cultivarea în fiecare persoană a unei înțelegeri privitoare la faptul că activitățile noastre ajută la crearea condițiilor necesare pentru a permite fiecărui individ să-și realizeze potențialul uman.

IERARHIZEAZA-TI VALORILE

Indicații: Citește fiecare rând cu atenție. Selectează valoarea cea mai importantă pentru tine și serie 1 în dreptul ei. Continuă în felul acesta până când parcurgi toate punctele. Valoarea căreia îi vei atribui numărul 14 va fi cea mai puțin importantă pentru tine.

	Valoarea
1. O bună condiție fizică
2. Siguranța economică
3. Inteligența
4. Educația
5. Curățenia
6. Cășatoria
7. Copiii
8. O carieră de succes
9. Fericirea
10. Religia
11. Prietenia
12. Libertatea
13. Cetățenia
14. Familia

CUNOAȘTE-TE PE TINE ÎNSUȚI / ÎNSĂȘI

Nume

Completează spațiile inimii notate de la A la D după cum urmează:

- a. Scrie trei calități personale care îți plac cel mai mult.
- b. Scrie trei lucruri din viața ta pe care îi-ar plăcea să le schimbi.
- c. Scrie trei lucruri pe care le faci bine.
- d. Scrie trei cuvinte care îi-ar plăcea să fie spuse despre tine.

CINE SUNT EU ? ***Mărimea grupului:** 25 – 30 elevi**Timp:** 30 minute**Materiale:** fișe de distribuit.**➤ OBIECTIVE:**

- Să identifice calitățile și capacitatele proprii.
- Să observe asemănările și diferențele dintre el și ceilalți.

➤ PROCEDURĂ:

Fiecare elev primește materialul de distribuit (se anexează). Profesorul explică sarcina de a înscrie în spațiile libere numele unui animal, pasăre, jucărie, culoare și.a., care se asociază cel mai bine cu calitățile personale ale fiecărui dintre ei. După ce această sarcină este realizată, participanții găsesc în sală colegii cu care au câte 2-3 asemănări, formând grupuri. Fiecare grup comenteză asemănările și deosebirile dintre persoanele din grup.

* Activitatea poate fi desfășurată cu elevii cl. V – IX în cadrul lecțiilor de “Educație civică”, adaptând condițiile sarcinii la particularitățile de vârstă ale elevilor din clasele respective.

CINE SUNT EU?

Dacă aş fi animal aş fi...

Dacă aş fi culoare aş fi...

Dacă aş fi pasăre aş fi...

Dacă aş fi floare aş fi...

Dacă aş fi jucărie aş fi...

Dacă aş fi instrument muzical aş fi...

COPACUL VIETII

Mărimea grupului: 10 – 40 elevi

Timp:

- 10 minute (explicarea sarcinii);
- una sau câteva zile (cercetarea și realizarea sarcinii);
- 30-60 minute (prezentarea);
- 30 minute (evaluarea).

Materiale: foi de hârtie și cariocă, un exemplu de arbore genealogic.

➤ **OBIECTIVE:**

- a ajuta pe elevi să mediteze despre propria lor viață;
- a favoriza autocunoașterea elevilor;
- a ajuta elevii să fie conștienți de propria lor identitate culturală;
- a spori curiozitatea elevilor pentru cultura din care provin.

➤ **DESFĂȘURARE:**

De unde venim ? De unde au venit părinții și bunicii noștri ? Care din rudele noastre s-au stabilit în alte țări ? Această activitate invită elevii să-și studieze arborele genealogic. Folosiți activitatea pentru a discuta cu elevii că de-a lungul istoriei oamenii s-au schimbat cu traiul dintr-o țară în alta.

1. Explicați participanților conceptul de genealogie și a arborelui de familie. Întrebati-i dacă sau gândit vreodată să facă arborele propriei lor familii sau dacă cineva are deja unul? Fiți pregătiți să dați sugestii despre cum se întocmește un arbore genealogic.
2. Sugerați elevilor să meargă acasă, să vorbească cu părinții sau cu rudele și să încerce să deseneze arborele propriei familii, coborând în jos pe ramuri atât cât membrii familiei își pot aminti. Elevii pot adresa întrebări de felul:
 - Avem rude care au emigrat în altă țară ori sau stabilit în altă localitate ?
 - Avem rude care au imigrat/s-au refugiat în Moldova din altă țară ori sau căsătorit cu membri ai familiei noastre ?
 - Avem rude care fac parte dintr-o minoritate (rasială, religioasă) sau avem rude care s-au căsătorit cu cineva aparținând unei minorități ?
 - Avem rude care vorbesc altă limbă ? etc.
3. Acordați elevilor de la o zi la o săptămână, în funcție de timpul care îl au la dispoziție, pentru a întocmi arborele genealogic.
4. În ziua prezentării rugați elevii să împărtășească colegilor descoperirile. Este important ca în grup să existe o atmosferă de încredere care să permită evidențierea diferențelor. Prezentările pot fi făcute în mai multe moduri:
 - a) fiecare își prezintă arborele, subliniind cât de departe a reușit să meargă în timp. Important este că elevii să prezinte informația care o doresc să fie auzită de alții. Nimeni nu trebuie să se simtă sub presiunea de a dezvăluui lucruri care l-ar face să se simtă incomod;

b) elevii nu-și demonstrează desenul, dar pur și simplu vorbesc despre lucrurile pe care încă nu le cunoșteau despre familia lor și le-au descoperit abia acum;
c) în dependență de mărimea grupului, această parte a activității poate fi desfășurată la început în grupuri de lucru mai mici. Apoi, fiecare grup poate să facă o evaluare asupra punctelor comune găsite la toții membrii grupului, cum ar fi:

- De ce rudele voatre s-au schimbat cu traiul în altă țară (sau au imigrat în Moldova ?
- Cum credeți, putem să împiedicăm oamenii dacă doresc să se stabilească în altă țară?
- V-ați gândit veodată să locuiți în strainătate ?
- Dacă da, cum ați dorit să fiți tratați acolo ?
- Cum v-ați simțit dacă nu ați putea să practicați propria religie, să vorbiți limba maternă, ați avea mai puține drepturi decât ceilalți ?

REFLECTII ȘI EVALUARE

Începeți discuția de evaluare cu întrebări de genul.

- V-a plăcut activitatea ? De ce da sau nu ?
- Ce lucruri noi ați aflat în timpul activității ?
- Ce concluzii v-ați făcut ? Ce lecții ați învățat ?

Continuați discuția vorbind despre migrațiile de popoare care au avut loc de-a lungul istoriei: mișcările de colonizare, deplasarea dintr-o localitate în alta, părăsirea forțată a țării de reședință, războaiele, care întotdeauna au cauzat mișcări ale oamenilor și, totdeauna, schimbări ale frontierelor. Spre deosebire de aceste mișcări forțate, nu trebuie să iutăm și de mișcările cu caracter temporar, cum ar fi angajarea la muncă peste hotare, petrecerea vacanțelor în alte țări etc.

Adesea se întâmplă că tinerii cu sunt atenți la trecutul familiei lor. Putem fi mândri de trecutul nostru ca națiune, dar inconștienți de faptul că strămoșii noștri posibil au venit din altă țară sau au emigrat pe alte continente. Dacă această deplasare a oamenilor este normală, de ce mișcarea și existența altor oameni în țara noastră să fie văzute ca ceva negativ sau care trebuie împiedicat ?

VARIANTĂ:

Rugați fiecare participant să deseneze „copacul vieții”:

RĂDĂCINILE - familia din care provenim și influențele puternice care ne-au format ca personalitate.

TULPINILE – reprezintă viața noastră actuală: școala, familia, organizația, mișcarea din care facem parte.

FRUNZELE – reprezintă sursele noastre de informație – presa, radioul, televiziunea, cărțile, prietenii.

FRUCTELE – reprezintă succesele noastre, proiectele și programele care le-am organizat, materialele produse.

MUGURII – sunt speranțele noastre pentru viitor.

SURSA: *Includerea socială a tinerilor. Ghidul lucrătorului de tineret, Chișinău, 2004.*

AFIRMAREA ÎN GRUP

Mărimea grupului: 15 – 30 elevi

Timp: 40-45 minute

Materiale: pixuri, creioane.

➤ **OBIECTIVE:**

- Să participe eficient la dezbateri și rezolvări de conflicte.
- Să manifeste toleranță față de persoanele cu idei și opinii diferite de ale sale.
- Să aplice regulile de comunicare și colaborare în grup.

➤ **PROCEDURĂ:**

Se alege o temă concretă asupra căreia participanții urmează să-și expună părerile. Fiecare elev își scrie ideile pe o fișă. Apoi se face o prezentare în comun. Pe tablă se scriu părerile pro și contra. Apoi se desfășoară o dezbatere referitor la motivul alegерii unei anumite poziții.

* Adaptate după: *Educație pentru dezvoltare. Ghidul animatorului*, CIIDDC, UNICEF-Moldova, 2001.

CARTELE DE OPINIE

Mărimea grupului: 20-30 persoane.

Durata: 45 minute.

Materiale: cartele de opinie (set pentru fiecare grup).

• **OBIECTIVE:**

- Să gândească pozitiv cu privire la sine și la lumea înconjurătoare.
- Să manifeste abilități de dezbatere publică pe chestiuni controversate.
- Să valorifice calitățile proprii și ale celorlalți pentru obținerea unui scop comun.

• **DESFĂȘURARE:**

Cereți elevilor să formeze grupuri a câte 5-6 persoane și dați fiecărui grup un set de cartele. Fiecare persoană din grup trage câte o cartelă și o citește, după care o depune pe masă în funcție de o linie imaginară între două puncte: de acord sau nu. Se poate utiliza de asemenea următorul model: Ceilalți membri ai grupului spun acum dacă agreează poziția cartelei sau estimează că trebuie mutată justificând motivele.

Odată ce grupurile și-au plasat cartelele, se lansează discuția în plen.

Sugestii pentru discuție:

- Care opinii au suscitat mai mult acord /dezacord? De ce?
- A fost ușor sau greu de a atinge consensul grupului?

• **OPINII DESPRE TINERI:**

- Tinerii în general, iau mai mult de la societate decât dau.
- Tinerii gândesc că vorbind adulților despre viață este pierdere de timp.
- Trebuie să învăță să te iubești pe tine însuți înainte de a putea iubi pe altcineva.
- Nu poti aștepta ca lumea să se ocupe de tine.
- În lume, tinerii pot face o veritabilă diferență.
- Tinerii nu pot influența nimic în lumea adulților.
- Este important a-ti trăi viața în maniera prietenilor tăi.
- Este important a-ti trăi viața fiind fidel cu tine însuți.
- În viață, totdeauna cineva te va ajuta când ai nevoie.
- Tinerii au o rea influență umii asupra altora, ei au nevoie de disciplina adulților.
- Fără intervenția adulților, tinerii pot face lumea mai bună.
- Tinerii răspund bine încurajării adulților în tratarea problemelor.

(Adaptat după „Domino”. Manual de educație, Consiliul Europei, 1998).

SPUNE ADEVĂRUL!**Mărimea grupului:** 15 – 30 elevi**Timp:** 30-40 minute**Materiale:** fișe, carioca.**➤ OBIECTIVE:**

- Să manifeste încredere în propriul potențial.
- Să dialogheze pe diverse teme.
- Să aplice regulile de comunicare și colaborare în grup.

➤ PROCEDURĂ:

Se pregătesc fișe cu întrebări de genul:

- Ce poți face cel mai bine?
- Ce programe TV și radio îți plac?
- Dacă a-i fi câștigat 1000 \$ cum i-ai fi cheltuit?
- Ce te face să zâmbești?
- A-i dori să fii altcineva? Cine?
- Ce te-a bucurat astăzi cel mai mult?
- Cu ce te vei ocupa în următorii 10 ani?
- Când ultima dată a-i plâns?
- Ce te irită cel mai mult?
- Ce te-a indispus pe parcursul ultimei săptămâni?
- Când a-i mințit ultima dată? ș.a.

Elevii formează un cerc. Fișele sunt puse în centrul cercului pe o masă, sau pe un scaun. Pe rând, fiecare elev i-a căte o fișă și încearcă să răspundă la întrebare cât se poate de sincer. Dacă cineva se simte că nu este în stare să răspundă la întrebare, el spune „pas” și transmite fișa următoarei persoane.

➤ NOTE:

Unele întrebări pot provoca discuții. În dependență de întrebare discuțiile pot fi stimulate. De asemenea, este foarte important ca elevii timizi să fie încurajați să participe.

* Adaptat după: *Educație pentru dezvoltare. Ghidul animatorului*, CIDDC, UNICEF-Moldova, 2001.

MĂ CUNOSC BINE?

Mărimea grupului: 10 – 30 elevi

Timp: 45 minute

Materiale: hârtie, cariocă, scotch.

➤ **OBIECTIVE:**

- A-i ajuta pe elevi să fie conștienți de propriile avantaje și neajunsuri.
- A contribui la formarea încrederii în forțele proprii.

➤ **PROCEDURĂ:**

Rugăți elevii să se deseneze în centrul unei foi de hârtie. În partea de sus a foii, în colțul stâng vor scrie: „Eu ca persoană”, În colțul drept – „Eu ca elev”. Sub fiecare titlu elevii urmează să scrie câte 5 calități care îi determină cel mai bine ca persoane și ca elevi. Sub desen ei vor scrie lucrurile care le plac și pe care le pot face bine. Desenul poate fi numit „Cele mai bune calități ale mele”. Ele vor fi expuse pe perete sau pe tablă. Elevii urmează să ghicească cui aparține fiecare desen. Deasupra desenelor care au fost corect ghicite se va scrie numele persoanei. Evaluarea se face de către întregul grup.

➤ **EVALUARE:**

Se pot discuta următoarele probleme:

- Părerea despre sine este ceva neschimbător sau ea se schimbă? De ce?
- Analizați conceptele: conștiință de sine, conștiință de sine pozitivă, autoapreciere și autoacceptare.
- Cum influențează autoapărarea asupra atitudinii față de propria persoană? Față de alte persoane? Discuții, desene.
- V-a fost ușor să faceți exercițiile?
- Ce nouățiți ati aflat despre sine și despre alte persoane?

➤ **NOTE:**

Elevii pot descrie neajunsurile lor și pot desena ceea ce nu le place să facă.

Elevii pot scrie 5 lucruri pe care nu pot să le facă foarte bine. Desenul poate fi numit „Partea mea opusă”.

* Adaptat după: *Educație pentru dezvoltare. Ghidul animatorului*, CIDDC, UNICEF-Moldova, 2001.

NOUL GUVERN *

Mărimea grupului: 25-30 persoane.

Durata: 45 minute.

Materiale: set de fișe „Noul guvern” pentru fiecare echipă,
Convenția cu privire la Drepturile Copilului.

❖ OBIECTIVE:

1. Să-și asume responsabilități în probleme de importanță generală.
2. Să analizeze critic atitudinile și punctele de vedere exprimate de către colegi.
3. Să poată anticipa consecințele propriilor decizii.

❖ DESFĂȘURARE:

1. Formați grupuri a câte 5-6 persoane și repartizați-le fișele.
2. Propuneți participanților să-și imagineze că în țara lor a fost ales un nou guvern. Acest guvern vrea să-i asigure pe toți copiii cu cele mai importante lucruri pe care aceștia le doresc și de care au nevoie. Fișele reprezintă lista întocmită de guvernant. Oficialitățile doresc ca însăși copiii să adauge unele lucruri care lipsesc în lista lor. Rugați-i să decidă împreună care ar fi acele patru lucruri și să le înscrive în fișele curate.
3. Anunțați grupurile că din motive economice guvernul dispune de un buget care poate să asigure doar 16 lucruri din 24 care sunt în listă. Rugați participanții să decidă care sunt acele 8 lucruri de care ei se pot lipsi. Fișele eliminate sunt restituite profesorului.
4. Anunțați grupurile că din motive politice bugetul guvernului a fost redus și acum vor putea fi asigurate doar 10 lucruri, adică cu 6 mai puține. Rugați-i pe elevi să decidă care alte 6 fișe vor fi eliminate.
5. Anunțați grupurile că din cauza acelorași probleme bugetul noului guvern poate asigura doar 6 lucruri de pe listă, adică cu 4 mai puțin. Grupurile trebuie să decidă din nou la care alte 4 lucruri ei pot renunța.

❖ EVALUARE:

Inițiați o discuție punând următoarele subiecte:

- Care lucruri au fost eliminate în prima rundă? De ce?
- A fost mai ușor sau mai dificil să eliminați fișe în a doua rundă decât în prima? De ce?
- Ce s-a întâmplat în ultimele două runde?
- Care grupuri au avut neînțelegeri în privința subiectelor ce urmau să fie eliminate? Ce fel de divergențe au întâlnit și de ce?
- Care este diferența între dorințe și necesități? Care dintre subiectele propuse pe listă erau dorințe și care dintre ele erau necesități?

- Există deosebiri între necesități? Există necesități mai mult sau mai puțin importante? Puteți aduce exemple?
- La diferitele categorii de oameni diferă dorințele de necesități? De ce da sau nu?

❖ **VARIANTE:**

- Pentru liceeni activitatea poate fi desfășurată sub formă de „Joc de rol”.
- Elevii vor alege denumirea țării imaginare pe care o vor reprezenta.
- Grupurile vor desemna din rândul lor interpreții următoarelor roluri: primul-ministru, ministrul de finanțe, ministrul educației, ministrul de externe, ministrul ocrotirii sănătății, ministrul mediului, ministrul afacerilor interne și.a.
- Pe parcursul desfășurării activității fiecare dintre participanți va acționa în corespondere cu „funcția” pe care o deține.

* Această activitate poate fi propusă atât elevilor din clasele de gimnaziu în cadrul lecțiilor de „Educație civică”, cât și liceenilor din clasa a XI-a la „Noi și Legea”.

* Adaptat după: *Educație pentru dezvoltare. Ghidul animatorului*, CIDDC, UNICEF-Moldova, 2001.

DREPTURILE ȘI RESPONSABILITĂȚILE

Mărimea grupului: 25 persoane.

Durata: 30 minute.

Materiale: fișe cu articole din CDC.

➤ **OBIECTIVE:**

- Să aplice regulile de comunicare și colaborare în grup.
- Să elaboreze discursuri orale și scrise utilizând noțiuni de ordin civic.

➤ **DESFĂȘURARE:**

Scrieți pe fișe separate de hârtie câteva articole din CDC. Înainte ca elevii să intre în clasă, ascundeți fișele în diferite locuri. Când elevii au intrat, anunțați-i că în clasă sunt ascunse niște „comori”. Rugați-i să le caute. Când un elev va găsi „o comoară”, rugați-l să o citească cu voce tare.

După ce au fost găsite toate „comorile”, împărtășiți elevii în grupuri în aşa fel ca fiecare grup să aibă câte o fișă. Dați fiecărei echipe să pregătească o scenetă în baza articolului, după care îl vor prezenta întregii clase. Acordați elevilor 10 minute pentru pregătire. Echipele prezintă scenetele.

➤ **EVALUARE:**

Inițiați o discuție punând următoarele întrebări:

- Sunt oare articolele cu drepturi pe care le-ați găsit niște comori? De ce?
- Cum credeți de ce au nevoie copiii de drepturi?
- De ce sunt drepturile importante?
- Cum v-ați simțit când ati jucat sceneta?
- Ceea ce s-a întâmplat în piesa voastră, se întâmplă și în viață?
- Cum credeți, este important ca copiii să-și cunoască drepturile? De ce?

➤ **VARIANTE:**

- Participanții pot să deseneze articolul din „comoară” pe foi mari de hârtie. Desenele cu „comori” pot fi atârnate pe perete formând „galeria cu drepturi”.
- Se pot scrie fișe cu articole din Convenție pentru fiecare participant și să li se dea sarcina ca timp de o săptămână să colecteze cât mai multe informații referitor la aceasta, care apoi vor fi prezentate întregii echipe.

LISTA CU DREPTURI ȘI RESPONSABILITĂȚI

Mărimea grupului: număr par de persoane.

Durată: 25 – 30 minute.

Materiale: creioane colorate (de două culori), 2 foi mari de hârtie.

➤ **OBIECTIVE:**

- Să utilizeze concepte și termeni civici adecvați temei.
- Să îndeplinească diferite sarcini pentru realizarea unui scop comun.
- Să înțeleagă importanța dialogului ca modalitate de stabilire a relațiilor interpersonale.

➤ **DESFĂȘURARE:**

Rugați participanții să se gândească de ce are nevoie fiecare dintre ei pentru a se simți împreună fericiti și protejați.

Împărtăți participanții în perechi și rugați-i să alcătuiască o listă din 4 subiecte, iar după aceasta să se unească cu o altă pereche și să întocmească o listă comună, la fel din 4 sugestii.

În grupul mare, folosind creionul (carioca de o singură culoare), se va scrie lista comună a drepturilor. După aceasta, folosind o altă culoare, se va scrie lista responsabilităților, care trebuie să existe pentru a apăra fiecare din aceste drepturi.

Afişați listele în clasă la un loc vizibil și lăsați-le pentru toată perioada de desfășurare a cursului, sau pentru perioada de predare a temei.

ALEGE CUVÂNTUL POTRIVIT

Mărimea grupului: 20-30 persoane.

Durata: 30 - 35 minute.

Materiale: fișe cu articole, CDC.

➤ **OBIECTIVE:**

- Să studieze Convenția cu privire la Drepturile copilului.
- Să îndeplinească diferite sarcini pentru realizarea unui scop comun.

➤ **DESFĂȘURARE:**

Împărtăți participanții în echipe a câte 4-5 persoane.

Repartizați fiecărei echipe câte o fișă cu un articol din Convenție. În articol lipsește cuvântul care exprimă esența lui.

Timp de 5-10 minute echipele caută articolul în Convenție.

Pe rând, fiecare echipă anunță cuvintele care lipsesc în fișă.

Echipa citește întregul text al articolului din Convenție.

Exercițiul continuă până când vor fi numite toate cuvintele – cheie.

* Adaptate după: *Educație pentru dezvoltare. Ghidul animatorului*, CIDDC, UNICEF-Moldova, 2001.

INDIVIDUL ȘI MEDIUL

Mărimea grupului: 10-30 persoane.

Durata: 30 minute.

Materiale: câteva ghemuri de lână, foarfece, câte o fișă „Lanțul vieții” pentru participant (dacă în clasă sunt mai mult de 24 de persoane pot fi pregătite mai multe fișe pentru persoanele ce vor prezenta plantele verzi și insectele).

❖ OBIECTIVE:

- A demonstra interacțiunea în ecosistem.
- A arăta cum schimbarea unei părți a ecosistemului poate influența celelalte forme de viață.

➤ DESFĂȘURARE:

Profesorul reamintește elevilor ce este ecosistemul și cum are loc interdependența în natură. El împarte fiecărui participant câte o fișă „Lanțul Vieții”. Elevii le examinează și, dacă doresc, precizează lucrurile ce nu sunt clare.

Elevii ce au spații libere în fișe pot înscrie acolo denumirea unui animal, pasăre, plantă sau insectă, care corespund descrierii date. Unul dintre elevi citește conținutul fișei sale cu voce tare.. Ceilalți ascultă și se gândesc dacă între ei și elevul din față există vre-o legătură (personajul înscris în fișă mănâncă acest animal, plantă sau insectă sau este consumat de ele). Dacă o astfel de legătură există, aceștea se leagă cu o sfoară, iar capătul (lungimea 2-3 m) îl leagă de talie.. Următorul elev procedează la fel. Procedura se repetă până când toți elevii vor fi prinși în plasă. Unii elevi vor fi legați cu câteva sfuri.

Profesorul explică situația în care apare o problemă ecologică. Spre exemplu: „Fabrica din apropiere impurifică aerul. Din această cauză la pământ cad ploi acide care distrug plantele verzi.” Toți elevii care se află în plasă și asupra cărora influențează această situație (în cazul dat plantele verzi) trebuie să se așeze pentru a arăta că ei nu pot să supraviețuască în așa condiții. După aceea toți elevii care depind direct de plantele verzi (legate de ele prin sfoară), de asemenea, trebuie să se așeze, demonstrând efectele secundare ale ploilor acide. Fiecare elev care este legat de elevul așezat, de asemenea, trebuie să se așeze.

Alte exemple de situații:

- Niște insecte mănâncă toată roada și fermierii încep să lupte cu ele folosind insecticidele. Aceste substanțe chimice omoară și alte insecte.
- O companie silvică a hotărât să curețe un teritoriu întreg de copaci, câștigând din aceasta o sumă mare de bani.

➤ EVALUARE:

Se discută asupra următoarelor subiecte:

- Ce a-ți înțeles despre ecosistem ?
- Există ființe vii care, de asemenea, trebuie incluse în rețea ?
- Asupra căror părți ale ecosistemului au influențat problemele ecologice ?
Au existat părți asupra cărora aceste probleme nu influențează ?
- Ce probleme ecologice cunoașteți ? Asupra căror părți ale ecosistemului influențează ?
- Puteți face ceva pentru rezolvarea acestor probleme ecologice ?

➤ **VARIANTE POSIBILE:**

1. Pot fi folosite alte ecosisteme: lac, râu, ocean etc.
2. Elevii pot stabili componentele ecosistemului și compune fișele proprii.
3. Elevii pot să reprezinte o rețea de relații în ecosistem, desenând pe hârtie săgeți între părțile care depind unele de altele.

Semnat pentru tipar 26.04.2005
Format 210×295. Coli de tipar 9,80
Tiraj 100 ex.
Tipografia Universității Pedagogice
de Stat „Ion Creangă”
Chișinău, str. Ion Creangă, 1